

Tavoitteena ikuinen kuva

Suomen valokuvataiteen museon
ensimmäinen vuosikymmen

Pro-gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
taidehistoria
SI 2001

Tiina Lehtinen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta: humanistinen

Laitos: Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Tekijä: Tiina Lehtinen

Työn nimi: Tavoitteena ikuinen kuva. Suomen valokuvataiteen museon ensimmäinen vuosikymmen.

Oppiaine: museologia

Työn laji: Sivulaudaturtyö

Aika: Syksy 2001

Sivumäärä: 117

Tiivistelmä – Abstract:

Tavoitteena ikuinen kuva kertoo Suomen valokuvataiteen museon perustamisesta vuonna 1969 ja sen alkutaipaleesta ensimmäisen kymmenen vuoden ajalta. Työssä käsittelem laajasti myös niitä syitä, jotka johtivat museon perustamiseen sekä sitä taustaa, joka loi tarpeen valokuvataiteen museolle. Museon perustaminen oli voimakkaasti sidoksissa myös ajan muuhun kulttuuripolitiikkaan ja taidepolitiikan uudelleenjärjestelyihin, jotka olivat saaneet alkunsa 1960-luvulla.

Tutkimus kertoo paitsi yhden museon taustasta, tarpeesta ja kehittymisestä myös yleisesti siitä, miksi museoita syntyy ja miten. Valokuvataiteen museo on säätiöpohjainen museo, joten sen organisaatio ja toiminnan taustat ovat yleensä yleisölle näkymättömissä. Harva tavallinen asiakas tietää kuinka monet ihmiset itse asiassa museon organisaatiossa vaikuttavat ja miten päätökset syntyvät.

Olen pyrkinyt selvittämään myös niitä syitä, jotka ovat ohjanneet museon kehitystä ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Kehitykseen ovat vaikuttaneet niin taloudelliset vaikeudet, museolle luodut korkeat odotukset ja ennen kaikkea erimielisyydet siitä, mitä oikeastaan pitäisi tehdä. Samankaltaiset ongelmat ovat olleet monen museon arkipäivää ja ovat sitä edelleenkin. Valokuvataiteen museon kohdalla oli poikkeuksellista sen läheiset yhteydet liike-elämään ja yhteen suureen ammattikuntaan, valokuvaajiin. Samalla museosta odotettiin ammattikunnan suurta tiennäyttäjää, arvoaseman nostajaa ja monumenttia, mikä osaltaan ajoi museota pois päin sen alkuperäisistä museaalisisista tehtävistä.

Olen käyttänyt lähteinäni ajan lehtikirjoittelua lähinnä sanomalehdissä sekä museon arkiston asiakirjoja, kuten valiokuntien, hallituksen ja edustajiston pöytäkirjoja sekä kirjeenvaihtoa. Lisäksi kävin läpi valtionhallinnon arkistoon siirretyt opetusministeriön paperit siltä osin kun ne koskivat Suomen valokuvataiteen museota. Tärkeimpänä lähteenäni pidän kuitenkin niitä haastatteluja, joissa museon alkuvaiheessa vaikuttaneet ihmiset kertoivat omista näkemyksistään museosta, sen synnystä ja toiminnasta ensimmäisen kymmenen vuotensa aikana. Olen pyrkinyt valitsemaan haastateltavani niin, että edustettuina on ollut niin vastustajia kuin kannattajiakin eri asioiden tiimoilta. Lisäksi olen käyttänyt lähteinäni kirjallisuutta, josta on ollut apua erityisesti ajan kulttuuripolitiikkaa hahmottaessani.

Keskeisiksi kysymyksiksi tutkimuksen kuluessa nousivat se, miten museo on onnistunut sille annetuissa tavoitteissaan ja miksi museo herätti niin paljon tyytymättömyyttä jo ennen ensimmäisen vuosikymmenensä loppua. Päällisin puolin museo näyttää onnistuneen erinomaisesti, koska sillä oli edellytyksiinsä nähden paljon näyttelyitä ja niitä kävi katsomassa paljon ihmisiä. Kuitenkin museon näkymättömämmät tehtävät, kuten kokoelmien keruu, säilytys ja valistus näyttävät olleen kaukana siitä, mitä siltä odotettiin. Suurimpana ja pohjimmaisena syynä tähän näkisin alusta asti pöydällä olleen kysymyksen siitä, mitä valokuvataide on ja mitä siis museon oikeastaan tulisi kerätä.

Asiasanat: museo, valokuvataide, valokuva

Säilytyspaikka: Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos / museologia

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
1.1	Tutkimustavoitteet ja lähteet	4
1.2	Mietintö antaa suuntaa	7
2	TAIDETTA, VALOKUVIA VAI TAIDEVALOKUVIA?	9
2.1	Valokuva taiteen kynnyksellä	9
2.2	Valokuvaaja valokuvan puolesta	13
3	UUTTA LUOMASSA	16
3.1	Ajatus hahmottuu museoksi	16
3.2	Ajan poliittisia ja taiteellisia virtauksia	19
3.3	Tuumasta toimeen	22
4	KAKSI PUOLTA	23
4.1	Suomen valokuvataiteen museoyhdistys	23
4.2	Valtio vallassa?	25
4.3	Säätiö yhdistyksen hampaissa	27
4.4	Lehdistö taistelutantereena	30
4.5	Neuvotteluja	31
4.6	Riidan syyt ja seuraukset	33
5	MUSEO OTTAA PAIKKANSA	36
5.1	Museon tehtävät	36
5.2	Vaikutteita Suomesta ja ulkomailta	37
5.3	Muiden museoiden ja instituutioiden suhtautuminen	39
5.4	Median hampaissa ja siipien suojissa	40

6	VIHDOINKIN MUSEOSTA TULEE TOTTA	42
6.1	Museon ovet avataan	42
6.2	Museon hallinto hahmottuu	46
6.3	Tehtävänjakoa	49
6.3.1	Näyttelyvaliokunta ja näyttelyt	51
6.3.2	Talousvaliokunta ja talouden tasapainoilua	57
6.3.3	Tiedotustoimintaa ja seminaareja	60
6.3.4	Vuosikirjoja ja muita julkaisuja	63
6.3.5	Museo tutkimuslaitoksena	68
6.3.6	Kokoelmien kerääjä ja säilyttäjä	69
6.4	Muutoksia museon henkilökunnassa	71
7	MISTÄ MAJAPAikka MUSEOLLE?	75
7.1	Tavoitteena oma osoite	75
7.2	Korkeavuorenkadun väliaikaisratkaisu	77
7.3	Kuopion kädenojennus	81
8	VAIKEUKSIEN VUOSIKYMMEN	84
8.1	Politiikka soppaa hämmentämässä	84
8.2	Mitä tehtiin väärin vai tehtiinkö sittenkään?	85
9	LOPUKSI	92
	KUVAT	94
	LÄHTEET	95
	LIITTEET	102
	Liite 1: Suomen valokuvataiteen museon organisaatio ja sen synty	102
	Liite 2: Suomen valokuvataiteen museossa vaikuttaneita henkilöitä 1969-79	103
	Liite 3: Suomen valokuvataiteen museon näyttelyt 1969-1979	113
	Liite 4: Valtion tuen määrät Suomen valokuvataiteen museolle 1969-1979	117

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimustavoitteet ja lähteet

Suomen valokuvataiteen museo oli jo yli kolmenkymmenen vuoden ikäinen, kun otin tutkimuskohteekseni museon historian kirjoittamisen. Aikaisemmin vastaavaa tutkimusta ei museosta oltu tehty tässä laajuudessa, sillä ainut tiedossani oleva historiatutkimus tästä museosta on vuoden 1979 *Valokuvauksen vuosikirja*, jossa on tiivis historia museon kymmenestä ensimmäisestä vuodesta.

Aikomukseni on kokonaisuudessaan käydä läpi museon historia sen ensimmäisen johtajan ajalta, mutta tämän työn osuudeksi olen rajannut ajanjakson perustamista edeltävältä ajalta aina museon ensimmäisen vuosikymmenen loppuun asti. Näkökulmani on erilainen verrattuna tuohon aikaisempaan historiatutkimukseen, koska keskeisimmiksi kysymyksiksi olen nostanut sen, miksi museo ylipäätään on tänä päivänä olemassa ja miten museo onnistui tehtävässään ensimmäisen vuosikymmenensä aikana. Perustamiseen johtaneiden syiden lisäksi olen selvittänyt sitä, miten museo perustettiin, ketkä olivat siinä mukana ja mitkä asiat siihen vaikuttivat sekä miten museo toimi tai mitä siltä odotettiin 1970-luvulla. Olen myös pyrkinyt asettamaan tapahtuman laajempaa taustaa vasten, siihen aikaan jolloin museo syntyi ja vaikutti. En käsittele tässä työssä kovin tarkasti museon taloudellista kehitystä, sillä siitä on valmistumassa toinen tutkimus Suomen valokuvataiteen museolle vuoden 2001 aikana.

Ensimmäisen vuosikymmenen osalta keskeisiä museon toiminnalle tärkeitä asioita ovat olleet ensimmäisten työntekijöiden palkkaamiset, suuret näyttelytapahtumat, seminaarit, toimitilojen aiheuttamat vaikeudet sekä yleisemmin museon kokema vastaanotto. Vuosikymmen huipentui vuonna 1979 museon kymmenvuotisjuhliin, mikä tarjosi myös ulkopuolisille hyvän ajankohdan esittää omaa kritiikkiään museon toiminnasta.

Toivon, että työni auttaa lukijaa hahmottamaan paitsi yhden museon historiaa, myös niitä taustoja, joiden pohjalta museoita syntyy. Suomen valokuvataiteen museon syntymä on ollut siitä erikoinen tapahtuma, että museo syntyi aikana, jolloin koko ajatus valokuvataiteen museosta ja ylipäätään valokuvasta taiteena oli vielä julkisuudessa melko uusi. Museo oli Pohjoismaiden ensimmäinen valokuvataiteen museo ja siten museolla on ollut suuri merkitys tienraivaajana ja esimerkkinä myös monille muille maille. Maailman ensimmäinen vastaava museo The American Museum of

Photography oli avattu yleisölle vuonna 1940, runsas sata vuotta valokuvauksen keksimisen jälkeen.¹

Tämän museon historian on tarkoitus valottaa myös museoon kohdistuneita odotuksia, taloudellisia paineita ja vaikeuksia, mitkä ovat vielä tänäkin päivänä museoille arkipäivää. Samat vaikeudet mitkä valokuvataiteen museota kohtasivat 1970-luvulla, olivat tuolloin monen muunkin kulttuurilaitoksen kohdalla tuttuja ja samojen vaikeuksien kanssa painitaan osin vielä nykyäänkin, ehkä vain hieman laimentunein poliittisin vaikuttein.

Lähteinäni olen käyttänyt museon omaa asiakirja-arkistoa, jonne on kertynyt myös perustajajäsenen ja valokuvaajien omia arkistoja. Erityisesti Matti A. Pitkäsän arkistot kertoivat paljon. Olen käynyt läpi myös Museovirastolta löytyneitä vähäisiä merkintöjä museon perustamiseen liittyen sekä opetusministeriön arkistot ajalta 1969-1979.

Toinen tärkeä lähdeaineistoni koostuu niistä haastatteluista, joissa olen saanut arvokasta tietoa museon perustamisessa mukana olleilta ihmisiltä. Avainhenkilö on työlleni ollut arkkitehti Mikko Karjanoja, joka hoiti suuren osan käytännön töistä museon perustamisessa. Hän oli tuolloin Suomen Kameraseurojen Liiton puheenjohtaja ja myöhemmin museon säätiön hallituksen puheenjohtaja ja hallituksen jäsen. Lisäksi olen haastatellut eläkkeellä olevaa Helsingin kaupungin taidemuseon johtajaa, Marja-Liisa Belliä, joka hoiti alussa monia käytännön järjestelyjä, ja jonka suhteista kulttuurielämään on epäilemättä ollut suurta hyötyä hankkeelle. Hän tuli museohankkeeseen mukaan Mikko Karjanojan houkuttelemana. Bell oli työssään ostanut Helsingin kaupungin taidemuseon kokoelmiin valokuvia, joten hänen myötämielisyytensä valokuvataidetta kohtaan oli tiedossa.²

Valokuvaaja Jussi Aalto kertoi haastattelussa paljon asian taustoista ja tuosta ajasta yleensäkin, vaikka enemmän hän liittyi museon vaiheisiin vasta 1980-luvulla. Valokuvaaja Jussi Aalto toimi 1960-luvun lopulta alkaen aktiivisesti Helsingin Kameraseurassa ja Suomen Kameraseurojen Liitossa, jonka puheenjohtajana oli Karjanoja. Aalto muistaa, että Karjanoja ajoi liitossa läpi museoasian. Sihteerinä Aalto kirjoitti myös museohankkeeseen liittyvät liiton kokouspöytäkirjat.³

¹ Barson kulma ei kelpaa valokuvamuseolle SS 22.12.1979.

² Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

³ Jussi Aallon haastattelu 29.3.2001.

Ritva Tähtinen (entiseltä nimeltään Keski-Korhonen) osasi kertoa paljon museon vaiheista, koska hän oli museon ensimmäinen ja tähän mennessä pitkäaikaisin johtaja. Hänen työnsä museossa alkoi puoli vuotta ensimmäisen näyttelyn avaamisen jälkeen, marraskuussa 1969.

Lehdistössä runsaasti palstatilaa kerännyt kiista Suomen valokuvataiteen museosäätiön ja Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen välillä vaati lisäselvitystä ja tästä syystä olen haastatellut myös yhdistyksen edustajaa, valokuvaaja ja filosofian maisteri Risto Lounemaa. Hän on vaikuttavin elossa oleva nimi yhdistyksen takana. Häneltä olen myös saanut arvokasta opastusta joidenkin lähdeaineistona käyttämieni lehtiartikkeleiden pariin.

Filosofian tohtori, Helsingin kaupunginkirjaston eläkkeellä oleva johtaja Sven Hirn, joka on kirjoittanut paljon tutkimuksia eri aloilta, mukaan lukien valokuvaajia ja valokuvausta koskevia, oli myös tärkeä tietolähde erityisesti museon julkaisutoimintaa koskien. Hän oli mukana museon tutkimusvaliokunnassa ja seurasi museon kehitystä tarkasti 1970-luvulla.

Taiteilija Ismo Kajander oli nuori, valokuvaaja Kai Nordbergin assistentti museon perustamisen aikoihin. Hänen ensimmäinen muistikuvansa museosta liittyy museon avajaisnäyttelyyn. Hän ei tuolloin varsinaisesti ollut mukana perustamisessa, mutta erään mukana olleen valokuvaajan avustajana joutui seuraamaan kehitystä läheltä nähdessä myös valokuvaajien piirissä reaktiot, joita museo aiheutti ensimmäisen kymmenen vuoden aikana.

Sakari Sunila, joka on ollut valokuvakulttuurin ja -koulutuksen keskeisiä vaikuttajia erityisesti 1970- ja 1980-luvuilla, avusti työssä vastaamalla sähköpostitse lähettämiini kysymyksiin hyvin ja perusteellisesti valottaen samalla asioiden taustoja ajan yleisen kulttuurinkehityksen näkökulmasta.

Tuomo-Juhani Vuorenmaa oli 1970-luvulla ja on edelleenkin valokuvaaja ja toimittaja. 1970-luvulla hän liittyi kiinteästi museon toimintaan, koska toimi vuodesta 1970 alkaen Valokuvaaja – lehden toimitussihteerinä. Vuoden 1972 alusta lehti siirtyi samoihin tiloihin museon kanssa, joten Vuorenmaalla oli tavallaan aitiopaikka seurata museon toimintaa. Hän oli myös mukana museon kahden ensimmäisen vuosikirjan tekemisessä ja talkootyössä museolla.

Olen käynyt läpi ajan lehtikirjoittelua tärkeimmissä ajan lehdissä. Hanke sai huomiota mediassa erityisesti hanketta vastustavien mielipiteiden myötä sekä ensimmäisen näyttelyn avaamisen yhteydessä. Asiaa kommentoivat muun muassa Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Suomen

Sosiaalidemokraatti, Aamulehti ja Viikko-Sanomat. Myös Yleisradio tarjosi ohjelma-aikaa museohankkeelle radiokanavaltaan, mutta Yleisradion tallennearkisto ei ollut tallentanut tätä ohjelmaa.

Suomen valokuvataiteen museon historiaan liittyy paljon henkilöitä, joille museo on ollut jollain tavalla tärkeä, kiinnostava tai muuten merkityksellinen. Olen pyrkinyt tuomaan esiin hankkeen ympärillä vaikuttaneet merkittävimmät henkilöt, joista osan voi saavuttaa enää vain aikalaiskirjoitusten kautta. Haastatteluilla olen päässyt syvemmälle kiinni aihepiiriin kuin mitä olisi koskaan ollut mahdollista pelkän asiakirja-aineiston avulla. Monet museon historiaan vaikuttaneet henkilöt ovat värikkäitä persoonallisuuksia ja voimakkaasti mielipiteensä ilmaisevia henkilöitä, mikä on taannut eri mielipiteiden löytymisen monesta asiasta. Toisaalta monien sanomisia saattaa osaltaan värittää niin poliittiset kuin muutkin mielipiteet ja intressit, joten lähdekritiikin soveltaminen niin haastatteluihin kuin lehtikirjoituksiinkin on ollut paikallaan.

Tämän työn olen tehnyt osittain myös Suomen valokuvataiteen museolle, jolla on tähän tutkimukseen käyttö- ja julkaisu-oikeus. Saamastani avusta haluan museon henkilökunnan lisäksi kiittää kaikkia haastateltaviani, Jussi Aaltoa, Marja-Liisa Belliä, Mikko Karjanojaa, Ritva Tähtistä, Risto Lounemaa, Ismo Kajanderia, Sven Hirniä, Sakari Sunilaa ja Tuomo-Juhani Vuorenmaata sekä Valtion taidemuseon tutkija Elina Heikkaa. Lisäksi haluan kiittää saamastani tuesta Börje ja Dagmar Söderholmin rahastoa.

1.2 Mietintö antaa suuntaa

Ensimmäisen kerran valokuvataiteen museon tehtäväkenttään kuuluvia asioita pohdittiin virallisesti laajemmin valtion dokumenttikomitean mietinnössä vuonna 1964. Valtioneuvosto oli asettanut 19.10.1961 komitean, jonka tehtävä oli tutkia missä määrin Suomessa oli historian opetusta ja tutkimusta hyödyttävää vanhaa filmiaineistoa, ääninauha- ja äänilevymateriaalia sekä laatia ehdotus siitä, miten aineiston säilytys, keräys ja hoito olisi järjestettävä. Tehtävänä oli myös tutkia, onko historiallisten valokuvien hankintaa laajennettava ja tehostettava.

Komitean puheenjohtaja oli valtionarkistonhoitaja Yrjö Nurmio ja jäsenet valtionarkeologi Nils Cleve, ohjelmajohtaja Jussi Koskiluoma, eversti K. J. Mikola, professori L. A. Puntila ja insinööri Y. Rannikko. Komitean mietintö on laadittu silmällä pitäen kuva- ja äänitearkistotoimen järjestämisestä kokonaisuudessaan. Komitea otti selvää kuva- ja äänitearkistotoiminnan järjestelyistä ulkomailla ja tutustui eräiden laitosten, järjestöjen ja yritysten arkistoihin Helsingissä. Asiantuntijoina

komiteassa oli Suomen Television filmipäällikkö Lasse Aaltio, Yleisradion nauhastonpäällikkö Erkki Ainamo, pääesikunnan kuvakeskuksen toimistopäällikkö Martti Harju, pääesikunnan tiedotusosaston toimistopäällikkö Aatos Heinonkoski, Suomen elokuva-arkiston toiminnanjohtaja Aito Mäkinen, opetusministeriön hallitussihteeri Olli Närvä, valtion elokuvatarkastamon puheenjohtaja Arvo Paasivuori, Yhtyneiden Kuvalehtien mainospäällikkö Mikko Pohtola, pääesikunnan koulutusosaston osastosihteeri Sakari Salokangas ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston hoitaja Lauri Simonsuuri.

Komitea esitti, että Suomeen perustettaisiin valtion kuva- ja äänitearkisto. Komitea kartoitti miehintöä varten Suomen sen hetkisiä valokuva-arkistoja ja valokuva-aineiston kerääjiä. Kansallismuseon kuva-arkistoissa oli 1964 noin 850 000 kuvaa, joista vanhimmat olivat 1840-luvulta. Museo oli keskittynyt keräämään henkilökuvia ja 25 vuotta vanhempia tilannekuvia. 25 vuotta nuorempia tilannekuvia kerättiin vain lahjoitusten tai yksittäisten ostojen avulla.

Rakennustaiteen museolla oli noin 20 000 rakennustaidetta koskevaa kuvaa. Svenska Litteratursällskapetin kansankulttuuriarkistolla oli noin 20 000 ruotsinkielisen väestön keskuudessa otettua kansatieteellistä valokuvaa. Puolustuslaitoksella oli elokuva-arkistonsa lisäksi valokuvakokoelma. Pääesikunnan kuvakeskuksen valokuva-arkistossa oli noin 300 000 kuvaa, joiden aiheita olivat muun muassa jatkosota, puolustuslaitoksen henkilökunta ja historia. Kuvakeskuksella oli myös valokuvaboratorio. Sotamuseolla ja sota-arkistolla oli myös omia kuvakokoelmia.

Sanoma- ja aikakauslehdillä oli hallussaan kuvia, joilla oli uutisarvoa tai ajankohtaista merkitystä. Yhtyneiden Kuvalehtien kuva-arkisto oli yksi suurimmista aikakauslehtien kuva-arkistoista. Kokoelma käsitti vuonna 1963 noin puoli miljoonaa valokuvaa ja yli miljoona negatiivia. Kuvista noin 60% oli suomalaisia. Arkisto oli kerännyt vanhoja valokuvia myös yleisölle järjestetyillä kilpailuilla. Päivälehtien kuva-arkistoista suurimpia oli Hufvudstadsbladetin kokoelma, johon kuului noin miljoona valokuvaa ja 400 000 negatiivia. Lehtikuva Oy:llä oli noin 350 000 valokuvaa ja puoli miljoonaa negatiivia. Myös yksittäisillä lehdillä oli omat kokoelmansa. Myös monilla yrityksillä, järjestöillä, valokuvaajilla, valokuvausliikkeillä ja harrastajilla olivat omat kuvakokoelmansa.

Valokuvaharrastajien keskusjärjestönä toimi Suomen Kameraseurojen Liitto r.y. Liiton toimialaan kuuluivat muun muassa kilpailujen ja näyttelyiden järjestäminen sekä valokuvausta koskevan kirjallisuuden ja lehden julkaiseminen. Liitolla oli oma valokuvakokoelma, johon mahtui myös taiteellisessa mielessä otettuja valokuvia.

Valtion dokumenttifilmikomitean mietinnössä todetaan:

”...tieteellisesti ja taiteellisesti arvokasta valokuva-aineistoa keräävä ja tallentava valtion keskusarkisto olisi maamme kulttuurityön kannalta välttämätön.”⁴

Varsinaisesta valokuvataiteen museosta haaveilusta ei kuitenkaan ollut kyse sillä samassa mietinnössä todetaan myös, että

”Elokuva, äänite ja valokuva esiintyvät usein täysin erillisinä ja riippumattomina toisistaan, mutta varsin tavallista on, että ne esityksissä muodostavat keskenään yhteen soviteltuja kokonaisuuksia. Myös niiden valmistamiseen ja esittämiseen käytetty tekninen välineistö on monessa suhteessa samantyyppistä. Tämän vuoksi olisi luonnollista, että niiden kerääminen, arkistotoiminnan ja hyväksikäytön järjestäminen annettaisiin yhden laitoksen tehtäväksi. Maahamme olisi perustettava valtion laitos, joka toimisi samalla sekä elokuva-, äänite- että valokuva-aineiston keskusarkistona. Tällöin nämä kolme toimialaa yhdistyisivät samaan hallinnolliseen johtoon ja toimintaorganisaatioon, mikä olisi yleiskustannuksiltaan halvempaa kuin erillisinä hallintoyksikköinä toimivat laitokset. Myös näiden toimintaan elimellisesti kuuluva laboratoriotyö voitaisiin kustannuksia säästäten yhdistää samoihin teknillisiin tiloihin. Laitoksen nimenä olisi Valtion kuva- ja äänitearkisto.”⁵

2 TAIDETTA, VALOKUVIA VAI TAIDEVALOKUVIA?

2.1 Valokuva taiteen kynnyksellä

”Valokuvaus oli taiteelle samaa mitä höyry on ollut merenkululle – päämäärään pääsee helpommin”, sanoi jo 1800-luvulla ruotsalainen valokuvaajana tunnetuksi tullut maalari Oscar Gustave Rejlander.⁶ Taidevalokuvaus saattaa olla jopa yhtä vanhaa kuin itse valokuvauskin, sillä valokuvauksen kehittäjillä ei tietävästi ollut mielessään uuden dokumentointitavan kehittäminen vaan uusi keino kuvataiteen luomiseksi.⁷ Valokuvan ja taiteen tiet erosivat varsin varhain. Ensimmäinen yhdistys, johon valokuvaajat aikoinaan suurimittaisesti liittyivät oli ranskalainen

⁴ Valtion dokumenttifilmikomitean mietintö 1964.

⁵ Sama.

⁶ Kun kameran taiteilijasta tuli kameran tieteilijä HS 28.10.1973.

⁷ Taidevalokuvan taipaleelta VS 9.12.1972.

muotokuvamaalareiden yhdistys. Valokuvaajat kuitenkin myivät kuviaan huomattavasti halvemmalla kuin taidemaalarit, joten he saivat nopeasti maalareiden vihat niskaansa ja heidät erotettiin yhdistyksestä.⁸

Vuonna 1840 keksittiin Itävallassa kaksinkertainen objektiivinen, joka supisti valotusajan jo pariin minuuttiin ja antoi entistä totuudenmukaisemman kuvan. Monien muiden pienten edistysaskelten avittamana valokuvauksesta kehittyi tapa, jolla muotokuvaaminen ratkaisevasti helpottui. Jokainen normaalilla kärsivällisyydellä varustettu aikuinen voitiin valokuvata nyt suhteellisen nopeasti. Muotokuvamaalarit jäivät valokuvaajien jalkoihin. Uuden tekniikan nopeus, tarkkuus ja edullisuus veivät monelta taiteilijalta ammatin. Pohjoismaiden tuotteliain muotokuvamaalarikin, Carl Peter Lehmann ryhtyi kokeilemaan dagerrotypian mahdollisuuksia. Moni muukin taiteilija hylkäsi penselin ja dagerrotypiamuotokuvien korkeatasoisuutta pidetäänkin seurauksena siitä, että niin moni taiteilija on ollut kuvia ottamassa.⁹

Suomen ensimmäisenä valokuvana pidetään Henrik Cajanderin 3. marraskuuta 1842 ottamaa valokuvaa, jossa on kuvattuna Turussa ollut Nobelin talo.¹⁰ Suomessa, kuten muuallakin maailmassa monet yksittäiset henkilöt olivat kiinnostuneita valokuvan tuomista mahdollisuuksista jo ennen kiertelevien ammattivalokuvaajien tuloa. Ulkokuvista edettiin kohti henkilökuvia ja vasta myöhemmin alettiin valokuvata ateljeissa.¹¹

Suomen valokuvataiteen museon nimeen sisältyi alusta lähtien sana ”taide”, vaikka valokuvan taideluonteesta käytiin välillä yhä kiivasta keskustelua, joka oli siis alkanut jo valokuvauksen syntymän aikoihin. Myös valokuvaajien mahtuminen taiteilija-käsitteen alle kyseenalaistettiin toisinaan. Valokuva oli kyllä hyväksytty taiteeksi, mutta keskusteltiin siitä, mikä valokuvasta tekee taidetta ja siis mitä on valokuvataide. Onko se harrastajien tekemää niin sanottua vapaata taidetta vai ammattilaisten tekemiä kauniita kuvia? Filosofian tohtori Sven Hirn, joka oli museon tutkimusvaliokunnan jäsen ja kirjoitti 1972 museon julkaisemana ilmestyneen suomalaisen valokuvahistorian kirjan, *Kameran edestä ja takaa – Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1839-1870* sekä sille jatko-osan *Ateljeesta luontoon - Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1871-1900*, kertoo, että museon alkuvaiheissa oli nähtävissä enemmänkin museon halu kerätä valokuvia, ei vain taidevalokuvia.

⁸ Mitä valokuvalla tehdään KU 4.2.1973.

⁹ Hirn 1972, 14.

¹⁰ Hirn 1972, 9.

¹¹ Hirn 1972, 12.

Toisaalta raja taiteen ja tavallisen valokuvan välillä on edelleen kiistanalainen ja varsinkin uuni-
tuoreessa museossa se oli vielä hyvin selvittämätön raja.

*”... mutta kun minä nyt lähdän sieltä kulttuurihistoriasta ja alkuvaiheista, niin minusta on mahdotonta soveltaa valokuvataide-käsitettä kahdeksantoistasataalukuun. Se tulee I. K. Inhan myötä ja tällaisten muutamien suurten yksilöiden henkilökohtaisien lah-
jakkuuksien kautta, mutta kyllähän tämä oli käsityöläisammatti vuosikymmeniä ja sen
taide-käsitteen soveltaminen ei luonnistu, ei sitten millään.”¹² (Hirn)*

Taide- sana esiintyy museon nimessä jo siitäkin syystä, että museon alkuunpanijoilla oli mielessään
valokuvan taideluonteen esiintuominen ja siis taidevalokuvauksen tukeminen. Taide-sanankäyttö
museon yhteydessä toi myös määrärahoja. Köyhä, juuri perustettava museo joutui hakemaan rahoi-
tusta sieltä, mistä sitä näytti liikenevän. Sama suuntaus esiintyy jo aikaisemmin Suomen Valoku-
vaajain Liitto r.y:n kohdalla, mistä P. K. Jaskari kirjoitti lehdessä 1967, että Valokuvaajain Liitossa
pyrittiin valokuvaajan ammatti ja valokuvaus taiteena liittämään toisiinsa. Hänen mukaansa toi-
mintakertomuksessa ilmaistaan, että valtion taidekomitean jakamia rahoja ei voida antaa ammatti-
järjestöille, joten pitää muuntaa taiteilijajärjestöksi.¹³ Toimintakertomuksessa vuodelta 1966 mai-
nitaan kyllä, että liitto on vuoden aikana kokenut aatteellista muuntumista ammattijärjestöstä taitei-
lijajärjestön suuntaan, mutta syynä on sekä valokuvaajien oman näkemyksen muuttuminen että val-
tion tukijärjestelmä¹⁴. Myöhemmin tietoista rahoituskentävöittelyä nimen avulla lienee ainakin vai-
kea tunnustaa ja todellisuudessa suurin syy valokuvauksen markkinoinnille osana taiteita on ollut
nimenomaan halu nostaa valokuvan arvostusta kulttuuripiireissä.

Museo ei aluksi pyrkinyt nimenomaisesti tukemaan taiteellista valokuvaa vaan suurin huolenaihe
oli nimenomaan vanhimpien valokuvien kerääminen ja niiden säilyvyyden takaaminen. Tässä ei
kuitenkaan ole ristiriitaa museon varsinaisen tarkoituksen kanssa, sillä vanhat valokuvat ovat yleensä
taiteellisia eikä dokumentointitarkoituksessa otettuja.

Mitä sitten on taide ja taidevalokuva? Taide on vaikeasti määriteltävä käsite.¹⁵ Lokakuussa 1971
valokuvaaja Seppo Saves totesi *Valokuva vaikuttaa joka päivä* –seminaarissa, että taidetta on hänen
mielestään kaikki se, mistä ihmiset katsoessaan sitä pitävät ja mistä he nauttivat. Taidetta on hänen
mukaansa kuitenkin myös se, mistä ihmiset eivät pidä, jos se vaan saa heidät ajattelemaan ja

¹² Sven Hirnin haastattelu 23.8.2001.

¹³ Puheenvuoro: Kuka on kamerataiteilija US 8.4.1967.

¹⁴ Suomen Valokuvaajain Liiton toimintakertomus 1966 SVM a: SVL D 2000:39.

¹⁵ Valokuvataiteilijan määrittelystä myöhemmin, 1980-1990-luvun vaihteessa ks. Karttunen 1993.

tarkistamaan asenteitaan.¹⁶ Myös Sakari Sunila oli samoilla linjoilla 1979 sanoessaan, että ollakseen vakavaa taiteellista työtä tekijän panoksen valokuvassa täytyy selvästi erottua. Kuvassa on oltava jokin uusi lähestymistapa ja sen on herätettävä ajatuksia, oltava pohtiva tai vaikka arvoja uuteen järjestykseen asettava.¹⁷

Turun Sanomissa 1972 käsiteltiin valokuvan asemaa taiteena Kulttuuri -palstalla. Siinä valokuva on jo asetettu selvästi taiteeksi, mutta eri edellytyksin kuin yleensä. Artikkelin mukaan jokainen taiteen laji kasvaa omista lähtökohdistaan ja taiteen laji määrää myös lopputuloksen. Jokaisella taidelajilla on omat vahvat puolensa.

*”Kuvataiteeseen kuuluu piirtäminen, graafisen ilmaisun eri lajit, kaikkalainen ”maalaaminen”, kuvanveisto, arkkitehtoniset tilateokset – jopa näyttämöarkkitehtuuri, valolla kuvaaminen, joka sisältää useita teknisiä menetelmiä eikä vain valokuvaamista, filmi ja näiden sovellutukset televisioon. Taiteessa ei kysytä, millä välineellä ja materiaalilla teos on tehty, vaan taiteen kvaliteetin määrää teoksen intensiiviteetti, syvyys ja kyky vaikuttaa.”*¹⁸

Valokuvaaja Risto Lounema ei edelleenkään halua puhua varsinaisesti valokuvista ja taidevalokuvista erillään tai edes valokuvasta taiteena. Hänen mielestään valokuva on erilainen kulttuuri-ilmiö kuin taide tavanomaisesti ymmärrettynä, koska sillä on muitakin funktioita kuin taiteellinen puoli. Lounema puhuu mielellään vain ”valokuvauksesta” tai valokuvasta kulttuuri-ilmiönä.¹⁹

1970-luvun loppuun mennessä oli valokuvan asema jo hieman muuttunut verrattuna aikaan, jolloin Suomen valokuvataiteen museo perustettiin. 1970-luvulla oli ilmennyt uudenlaista kiinnostusta valokuvaa kohtaan ja huomio oli kääntymässä pelkkien valokuvien sijasta koko taidemuotoon. Helsinkiin avattiin 1978 ensimmäinen valokuville omistettu galleria, Hippolyte, ja tulossa oli jo muitakin. Myös ensimmäinen valokuvakirjoille omistettu kustantamo, Markus Lepon Valokuvakirja Oy, perustettiin 1979.²⁰

¹⁶ Valokuva: Hetki aikaa, hetki todellisuutta AL 5.11.1971.

¹⁷ Hippolyte etsii vastausta kysymykseen: Milloin valokuva on taidetta? AL 24.11.1979.

¹⁸ Valokuva taiteen kentässä TS 26.11.1972.

¹⁹ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

²⁰ Hippolyte etsii vastausta kysymykseen: Milloin valokuva on taidetta? AL 24.11.1979.

2.2 Valokuvaaja valokuvan puolesta

”Valokuvauksen asema oli vielä 50-luvulla varsin epäselvä; enimmäkseenhän se oli-kin käsityöammatti ja kaunoluisteluun, postimerkkeilyyn tai esperantoon verrattava harrastus herraseuroissa. Ammatillaiset, jotka hakeutuivat kameraseuroihin oppia saamaan tai toteuttamaan itseään pitivät harrastuksensa ja ammattityön tiukasti erillään ja vielä kauempana perhekuvausten, jos sellaiseen eksyivätkään.”²¹

Valokuvausta pidettiin ennen kaikkea menetelmänä, joten siltä puuttuivat taiteelle ominaiset tunnusmerkit. Myös taiteen instituutiot puuttuivat valokuvalta: ei ollut koulutusta, vakiintunutta näyttelytoimintaa, kritiikkiä eikä liioin museo- ja kokoelmatoimintaa.²²

1960-luvun lopulla ajatus valokuvasta taiteena oli vasta tekemässä läpimurtoaan Suomalaisen yleisön keskuudessa. Kulttuuripiireissä ajatus oli kyllä jo lyönyt hiljattain läpi, mutta kiistoja käytiin siitä mikä oli valokuvataidetta ja kuka oli valokuvataiteilija.²³

”Se suuren yleisön suhtautuminen valokuvaan oli lähinnä se, että silloin kun valokuva muistutti grafiikkaa tai maalausta, niin silloin se oli taidetta.”²⁴ (Aalto)

Asian kiivaimpana puolestapuhujana julkisuudessa oli suuria menestyksiä kansainvälisissäkin valokuvakilpailussa saavuttanut valokuvaaja Matti A. Pitkänen. Pitkänen oli yksi maan tunnetuimpia valokuvaajia. Hän oli omien sanojensa mukaan valokuvaajana itseoppinut²⁵ ja suhtautui ilmeisen intohimoisesti valokuvaan taiteena²⁶. Hän oli saanut kymmeniä palkintoja kansainvälisissä kilpailuissa. Samalla hän kehittäi uuden valokuvauksen tekniikoita sekä mustavalko- että värivalokuvien osalta.²⁷

²¹ Saraste, Leena 1999. Sumusta sommitteluun, käännteitä harrastekuvauksessa 1950-luvulla. Teoksessa Kukkonen & Vuorenmaa (toim.) 1999, 235.

²² Saraste, Leena 1999. Sumusta sommitteluun, käännteitä harrastekuvauksessa 1950-luvulla. Teoksessa Kukkonen & Vuorenmaa (toim.) 1999, 237.

²³ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

²⁴ Jussi Aallon haastattelu 29.3.2001.

²⁵ Ajalle tyypillisesti hänkin oli saanut valokuvausoppinsa kameraseuran toiminnassa mukana ollessaan, vaikka varsinaista valokuvaukuskoulua hän ei ollut käynyt.

²⁶ Matti A. Pitkänen oli maan ensimmäinen F.R.P.S. -kuvaaja, joita vuonna 1968 oli vasta neljä koko maassa, ja Suomen ainut viiden tähden PSA-kuvaaja. The Royal Photographic Society of Great Britain eli ROYAL myöntää valokuvaajille suoritusarvoja, kun he ovat saaneet tietyt vaatimukset täyttävät työnäytteensä järjestölle. ARPS on alempi suoritusarvo ja FRPS ylin. PSA on yhdysvaltalainen järjestö, joka jakaa kansainvälisin näyttelyihin osallistuville kuvaajille tähtiä yhdestä viiteen sen mukaan, miten he ovat saaneet kuviaan näytteille. Viiden tähden kuvaajalla on täytynyt olla 128 kuvaa näytteillä yhteensä 640 kertaa.

²⁷ Matti A. Pitkänen sanoo sanottavansa siitä, mitä valokuva on ja olisi. Valokuvaaminen ei ole niin helppoa. AL 2.6.1968.

Pitkäsen mukaan aika tulisi ratkaisemaan sen, mikä on valokuvataidetta. Hän näki valokuvataiteen arvostuksen olevan paljolti riippuvainen valokuvaajista, joiden tulisi pystyä uudistumaan, kehittymään ja luomaan uutta. Pitkänen näki 1960-luvun lopulla, että valokuva oli vasta kehityksensä alussa. Vuoden 1969 lehtihaastattelussa hän kuvitteli tulevaisuuden, jolloin kuva olisi vallannut lopullisesti ihmisten arkipäivän ja aamulla ei enää postiluukusta kolahtaisikaan lehti vaan rasia, jossa uutiset tarjottaisiin kuvan ja äänen kera.²⁸ Vaikka lehti on yhä olemassa, 2000-luvulla voimme todeta ennustuksen ehkä käyneen jo toteen olennaisimmilta osiltaan: ihmiset todella näkevät aamu-uutisia myös laatikosta liikkuvan kuvan ja äänen välityksellä, olkoon tuo laatikko sitten televisio tai internet.

Pitkänen vastusti ankarasti monien ihmisten asennetta, jonka mukaan valokuvaaminen olisi liian helppoa, koska kenelle tahansa olisi mahdollista näpätä hyvä kuva eikä sitä pitäisi pitää taiteena. ”Kun herra Kodak viime vuosisadan lopulla kehitti kansankameran, hän samalla vei pohjan valokuvaustaidon arvostamiselta. Valokuvaamisen näennäinen helppous on sekoittanut käsitykset; ihmiset eivät enää osaa erottaa todellista valokuvaa kaikkialle rönsyilevästä massasta”, Pitkänen sanoi. Valokuvaajia ei arvostettu luovina taiteilijoina, vaan heidän piti työkseen kuvata tarkoin ennakkoon määrätty kohde ennakkoon määrättyllä tavalla. Jos valokuvaaja halusi kokeilla jotain uutta, sai hän maksaa itse kustannukset.²⁹

Valokuvaaminen ei ole kuitenkaan niin helppoa, kuin mitä siitä tuolloin ajateltiin. Valokuva oli kolmekymmentä vuotta sitten vielä nykyistä kauempana tavallisen ihmisen arkipäivästä, sillä värivalokuvat vasta tekivät tuloaan todenteolla. Värikuvaus oli vielä kallista ja jos itse halusi tehdä värivalokuvia, piti perustaa kallis värikuvalaboratorio. Kuitenkaan yhteiskunta ei enää olisi osannut elää ilman valokuvia vaan ne olivat lunastaneet paikkansa lehdistössä, mainoksissa ja kodeissa. Jaakko Lintisen mukaan ”Valokuva oli lehdessä tärkein elementti. Reportaasimatkoilla toimittaja joutui ikään kuin mittaamaan sanallisia kykyjään Caj Bremerin, Kristian Runebergin tai Seppo Savoksen kuvavisioihin.”³⁰ Valokuvan avulla luotiin maailmalle kuvaa Suomesta kansainvälisissä näyttelyissä ja vietiin maailmalle tietoisuutta suomalaisesta muotoilusta. Pitkäsen mukaan taideteollisuus olikin paljosta velkaa valokuville.³¹

²⁸ Rohkeampaa kokeilua, huomiota koulutukseen – Onko valokuva liian tuttu? AL 14.4.1969.

²⁹ Matti A. Pitkänen sanoo sanottavansa siitä, mitä valokuva on ja olisi. Valokuvaaminen ei ole niin helppoa. AL 2.6.1968.

³⁰ Lintinen 2001, 71.

³¹ Matti A. Pitkänen sanoo sanottavansa siitä, mitä valokuva on ja olisi. Valokuvaaminen ei ole niin helppoa. AL 2.6.1968.

Matti A. Pitkänen näki hyvälle ja taiteelliselle kuvalle tiettyjä edellytyksiä. Esimerkiksi mainoskuvissa täytyisi ottaa huomioon tunnelman luominen pelkän tuotteen kuvaamisen sijaan. Hänen mukaansa kuvalla oli vielä tehtävänäan kehittyä suggestiiviseen suuntaan, jolloin mainoskuvat eivät tyrkyttäisi vain itse tuotetta vaan loisivat myönteistä tuotteeseen liittyvää tunnelmaa.³² Kuvan tuli myös johdattaa katsojan mielikuvitusta kuvan ulkopuolelle. Kuvan piti saada katsoja heräämään ja sen piti saada liikkeelle hänen ajatuksensa, muistonsa ja mielikuvituksensa.

Valokuvaajan varsinainen toimeentulo oli otettava tilaustöistä eli todellisuuden tallentamisesta. Tilauksesta tehty kuva kuului yleensä tilaajalle, jolla oli sitten täydet oikeudet käyttää kuvaa haluamallaan tavalla ja teettää siitä kopioita niin paljon kuin halusi. Valokuvaajan tekijänoikeussuoja oli olematon. Tekijänoikeuslain mukaan valokuvaaja menetti kaikki oikeutensa tilattuun kuvaan, jollei nimenomaisesti muuta sovittu.³³ Nytemmin asia on korjattu ja valokuvaajalla pysyvät niin sanotut nimioikeus ja respektioikeus kuvaan myymisen jälkeenkin ja tekijänoikeudet syntyvät automaattisesti ilman niiden vahvistamista.³⁴

Valokuvien hinnat olivat myös alhaiset. Esimerkiksi mainoskampanjoissa valokuvien osuus budje-teissa oli alle yksi prosentti, vaikka niiden osuus valmiissa kokonaisuudessa oli varsin näkyvä. Valokuvaajilla oli 1968 jo jonkinlaisia mahdollisuuksia taiteilija-apurahoihin, mutta summat olivat vaatimattomia verrattuna muihin taidelajeihin. Ne eivät suoneet mahdollisuutta keskittyä taidevalokuvaukseen. Tilanne oli paljon heikompi kuin esimerkiksi Ruotsissa tuohon aikaan, koska siellä olivat valokuvaajat saaneet jo työskentelyapurahoja pitkiksikin ajoiksi. Suomessa vapaata päätöimistä valokuvausta ei ollut.³⁵

Suomalainen valokuvataide kärsi kotimaassaan arvostuksen puutteesta, mutta ulkomailla Suomi tunnettiin taitavien valokuvaajien maana. Suomalaisten valokuvaajien hyväksymisprosentti kansainvälisissä kilpailuissa oli jo kauan ollut keskimääräistä parempi muihin maihin verraten.

³² Matti A. Pitkänen sanoo sanottavansa siitä, mitä valokuva on ja olisi. Valokuvaaminen ei ole niin helppoa. AL 2.6.1968.

³³ Sama.

³⁴ Kyseessä niin sanotut moraaliset oikeudet, jotka sisältyvät tekijänoikeuslakiin. Nimioikeus tarkoittaa, että tekijän nimi mainitaan aina kun teos esitetään. Respektioikeus tarkoittaa, että teosta ei saa esittää tekijää loukkaavasti tai loukkaavassa asiayhteydessä. Tekijänoikeuslaki 446/1995, 3 §.

³⁵ Täysin vapaita, valokuvaajan oman tahtonsa mukaan tekemiä teoksia oli 1968 ilmestynyt kaksi tai kolme. Kamera-seura oli toiminut neljäkymmentä vuotta ja se oli julkaissut toimintansa aikana kaksi kuvateosta, joita voitiin pitää täysin sivullisten vaikutuksista vapaina. Ensimmäinen oli ilmestynyt 1920-luvun lopulla ja toinen sotien jälkeen. Matti A. Pitkänen sanoo sanottavansa siitä, mitä valokuva on ja olisi. Valokuvaaminen ei ole niin helppoa. AL 2.6.1968.

Suomessa kävi ulkomaalaisia valokuvaajia ottamassa oppia ja suomalainen valokuvaus oli päässyt usein suurien ulkomaisten valokuvauslehtien sivuille.³⁶

Vapaan valokuvauksen tärkeä julkaisumuoto olivat kirjat, mutta usein kustantajat eivät katsoneet valokuvausalan kirjoja tarpeeksi taloudellisesti kannattaviksi julkaisuiksi. Suurin syy tilanteeseen olivat pienet markkinat. Kustantajat pelkäsivät mahdollisia tappioita, joten jokaisessa kuvateoksessa piti olla jotain, joka varmasti veti ostajia puoleensa. Lisäksi teoksen piti antaa hyvä ja kaunis kuva Suomesta maailmalle.³⁷

3 UUTTA LUOMASSA

3.1 Ajatus hahmottuu museoksi

Suomen valokuvataiteen museon perustamiseen johtanut ajatus lienee peräisin Matti A. Pitkäseltä, joka puhui samansuuntaisista suunnitelmista jo ainakin 2.6.1968 julkaistussa Aamulehden haastattelussa, tosin museoajatusta oli herätelty jo 1800-luvun puolella harrastelijoiden keskuudessa³⁸. Vuonna 1943 Kamera-lehdessä julkaistiin valokuvaaja G. Tschernochvostoffin Tampereella Suomen Kameraseurojen Liiton vuosikokouksessa pitämä alustuspuheenvuoro, jossa hän toi julki oman haaveensa valokuvan museosta.

”Joskus tulevaisuudessa tulee koko maailmassa olemaan valokuvataiteen museoita tai taidemuseoiden valokuvaosastoja ja tästä syystä meidänkin on vähitellen pyrittävä tällaisen ”Valokuva-Ateneumin” perustamiseen maassamme. Tie siihen on kyllä pitkä ja vaivalloinen, mutta on syytä jo ryhtyä alustaviin toimenpiteisiin. Tärkeimmät näistä ovat:

- 1) *Hyvien alkuperäisten taidekuvien keräileminen ja säilyttäminen, ja*
- 2) *yleisön kasvattaminen siihen suuntaan, että valokuvaustaide tunnustetaan täysin-oikeutetuksi taiteenhaaraksi, maalauksen ja grafiikan rinnalla.”*³⁹

³⁶ Matti A. Pitkänen sanoo sanottavansa siitä, mitä valokuva on ja olisi. Valokuvaaminen ei ole niin helppoa. AL 2.6.1968.

³⁷ Sama.

³⁸ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 11.

³⁹ Julkisesta taidevalokuvakokoelmasta. K 3-4/1943.

Pari vuosikymmentä myöhemmin Pitkänen piti tärkeänä sitä, että ainakin Helsinkiin saataisiin jokin paikka, jossa valokuvaajat voisivat kohtuullisin kustannuksin saada esille töitään. Tuolloinkin oman näyttelyn järjestäminen oli taloudellisesti tappiollista toimintaa.⁴⁰

Kiireellisimpänä tehtävänä Pitkänen näki valokuva-arkiston perustamisen valokuvan säilytys- ja levitystehtäviin. Arkistosta saataisiin valokuvia eri käyttötarkoituksiin ja se ohjaisi asiakkaita valokuvaajille. Ulkoministeriöllä ja matkailuliitolla oli jo olemassa valokuva-arkistot, mutta ne olivat Pitkäsen mukaan jo vanhentuneita eivätkä pystyneet toimimaan toivotulla tavalla. Uutta arkistoa tulisi pystyä pitämään hyvin ajan tasalla.⁴¹ Jo vuosia aiemmin oli valmistunut valtion dokumentti-filmikomitean mietintö, jossa oli ehdotus elokuva-, valokuva- ja äänitearkiston perustamisesta. Lopulta kuitenkin kävi niin, että kukin mietinnössä mainittu ala oli alkanut yksityiseltä pohjalta perustaa omia arkistojaan - tehdä valtion osaksi suunniteltua työtä.⁴²

Matti A. Pitkänen oli esittänyt ajatuksen valokuva-arkiston perustamisesta julkisuudessa ja hänellä oli myös vahvoja suunnitelmia idean toteuttamiseksi. Ongelmana oli se, että monet ammattilaiset⁴³ eivät olleet tottuneet yhteistyöhön harrastajavalokuvaajien kanssa, sillä monet heistä katsoivat, että harrastajat söivät ammattilaisten leipää. Kuitenkin valokuva-arkistohanke nähtiin alusta asti niin suureksi ja vaativaksi, että harrastajajärjestöjen mukaantulo suurine jäsenmäärineen oli välttämätöntä.⁴⁴

Matti A. Pitkänen kuului monien muiden tavoin molempiin ryhmiin ja hän ilmeisesti näki, että aika olisi kypsä hankkeen eteenpäin viemiselle, koska molemmilla puolilla vaikutti sillä hetkellä ihmisiä, jotka pystyisivät yhteistyöhön toistensa kanssa.⁴⁵ Valtion kamerataidetoimikunta oli asettanut opetusministeriön myöntämän apurahan turvin työryhmän kehittämään valokuvataiteen tutkimusta.⁴⁶ Pitkänen oli valittu 1968 ainoana valokuva-alan edustajana valtion kamerataidetoimikuntaan ja hänen aloitteestaan toimikunta lähetti 8.4.1968 viidelle valokuva-alan järjestölle kirjeen, jossa ehdotettiin yhteisen neuvottelukunnan perustamista. Nuo järjestöt olivat Suomen Mainosvalokuvaajat,

⁴⁰ Matti A. Pitkänen sanoo sanottavansa siitä, mitä valokuva on ja olisi. Valokuvaaminen ei ole niin helppoa. AL 2.6.1968.

⁴¹ Sama.

⁴² Mitä puhutaan? Miten suhtaudutaan? Mihin pyritään? AL 2.6.1968.

⁴³ Ammattilaisilla tarkoitan valokuvauksella elantonsa tienaavia, sillä siihen aikaan valokuvaajat olivat yleensä saaneet taitonsa oppisopimuskoulutuksella, koska alan kouluja ei juuri ollut.

⁴⁴ Harrastajajärjestöjen jäsenmäärä oli tuhansia, kun ammattilaisten järjestöissä jäseniä oli yhteensä muutama sata. Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

⁴⁵ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

⁴⁶ Rohkeampaa kokeilua, huomiota koulutukseen – Onko valokuva liian tuttu? AL 14.4.1969.

Suomen Kameraseurojen Liitto, Suomen Lehtikuvaajat, Suomen Valokuvaajain Liitto ja Kamera-
taiteen Yhdistys.⁴⁷

Tässä vaiheessa oli ajatuksena siis vain valokuva-arkiston aikaansaaminen. Vielä kesäkuussa 1968 pidetyn neuvottelukunnan kokouksen pöytäkirjassa mainitaan, että nimi ”Suomen valokuva-arkisto” on suojattava ja varattava etukäteen.⁴⁸ Nimiasiaa harkittaessa tutustuttiin Suomen Elokuva-arkiston ja Suomen rakennustaiteen museon sääntöihin ja todettiin, että museo-sana nimessä erotuttaisiin paremmin muista arkistoista.⁴⁹ Vähitellen arkistoajatus muuttui museoajatuksiksi myös valokuvaajien keskuudessa. Molemmilla ajatuksilla oli kannattajansa, mutta museo oli enemmistön mielestä parempi ratkaisu.⁵⁰ Vanhat valokuvat olivat vaarassa tuhoutua, joten niiden säilyttäminen nähtiin tärkeänä. Arkisto liittyisi luontevasti museoon.

Arkistolle ja museolle on yhteistä, että ne molemmat ovat kulttuuriperintöä tallettavia instituutioita.⁵¹ Museota pidetään kuitenkin tutkimusta tekevänä laitoksena, kun taas arkistot ensisijaisesti tarjoavat tutkimusaineistoa tutkijan käyttöön.⁵² Museo siis tarjosi valokuvataiteelle enemmän kuin arkisto: sen lisäksi, että arvokasta materiaalia saataisiin säilymään, valokuvaajat pääsisivät myös esille ja toisaalta muutkin ihmiset, ei vain tutkijat, saisivat tietoa alan tapahtumista ja muutoksista.

Aluksi jotkut valokuvaajista elättelivät toivoa siitä, että museo tulisi jakamaan stipendejä valokuvaajille ja näin siitä koituisi myös taloudellista hyötyä valokuvaajien maineen kasvattamisen lisäksi.⁵³ Osa valokuvaajista olisi perustanut mielellään galleria-tyyppisen näyttelytilan, mutta Museo-liiton Jorma Heinosen mukaantulo toi hankkeeseen museaalisen näkökulman.⁵⁴

”Valokuvamuseo perustettiin ehkä valokuvaajille itselleen, heidän töidensä säilyttämiseksi, ja siinä mielessä ehkä oikeastaan valokuvaajille, mutta tarkoituksena oli, että meidän täytyy sietää siihen sellaista tavaraa, joka ei ehkä sinä päivänä ollut sen päivän kriteerien mukaisesti hyvää, korkealuokkaista ja oikeastaan hyväksyttyä.”⁵⁵
(Karjanoja)

⁴⁷ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 8.

⁴⁸ Otteita neuvottelukunnan kokouksen pöytäkirjoista 19.6.1968 SVM a: MKA.

⁴⁹ Otteita neuvottelukunnan kokouksen pöytäkirjoista 16.9.1968 SVM a: MKA.

⁵⁰ Ritva Tähtisen haastattelu 29.3.2001.

⁵¹ Paloposki 2001, 9.

⁵² Paloposki 2001, 12.

⁵³ Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

⁵⁴ Ritva Tähtisen haastattelu 29.3.2001.

⁵⁵ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

Aluksi museota perustettiin valokuvaajien tarpeisiin, heidän töidensä säilymisen turvaamiseksi. Hanke liittyi yleisen arvostuksen kaipuuseen valokuvausalalla, joten se oli ainakin jossain määrin valokuvaajien itsetunnolle hyvin tärkeä hanke. Esimerkiksi valokuvaaja Jussi Aalto piti tärkeimpänä asiana sitä, että Helsinkiin saataisiin vihdoinkin näyttelytila, jossa valokuvia olisi näytteillä yleisölle ympäri vuoden, kun aikaisemmin valokuva oli ollut näytteillä Helsingissä vain muutaman kerran vuodessa.⁵⁶

3.2 Ajan poliittisia ja taiteellisia virtauksia

Suomen valokuvataiteen museon perustaminen on sidoksissa aikansa kulttuuripolitiikkaan, jossa pyrittiin taidehallinnon uudelleenjärjestelyyn aikaisemman, varsin sekavan tilanteen parantamiseksi. Tämä niin sanottu ”uusi kulttuuripolitiikka” alkoi 1960-luvun alkupuolella ja sille oli ominaista nimenomaan voimakas julkishallinnon puolelta tullut ohjaus ja kulttuurin sosiaalisten ulottuvuuksien korostaminen.⁵⁷ Kaupungistuminen ja vapaa-ajan lisääntyminen 1960-luvulla antoivat uudenlaisia mahdollisuuksia kulttuurin harrastamiseen.⁵⁸ Tasa-arvon lisääminen taideharrastuksissa oli hyvinvointiyhteiskunnan kulttuuripolitiikan ensisijainen tavoite. Kulttuuripalvelut nähtiin yhteiskunnan palveluina kansalaisille.⁵⁹ Tässä vaiheessa taide alkoi kiinnostaa myös yhteiskunnallista hallintoa. Harkinnanvaraisen määrärahopolitiikan lisäksi valtio alkoi vaikuttaa myös taiteen ja kulttuurin rakenteellisiin edellytyksiin.⁶⁰ Samoihin aikoihin syntyi käsitteenä myös niin sanottu ”sosiaalinen kulttuuripolitiikka”, jonka mukaan kulttuuripolitiikan tuli vahvistaa ihmisten identiteettiä, sosiaalista yhdyntymistä ja yhteenkuuluvuutta.⁶¹

Poliittiset puolueet ottivat kulttuurin demokratisoinnin innolla vastaan. Oikeistolle tämä merkitsi porvarillisen kulttuurikäsitteen leviämistä ja vasemmiston näkökulmasta työväestön asemaa oltiin nostamassa. Demokratisointia on kuitenkin pidetty lähinnä keskustalaisena hankkeena, jossa korkeakulttuuria levitettiin maalaisliiton ja keskustan perinteisille kannattaja-alueille syrjäseutujen arvostusta lisäten ja puolueen asemaa vakiinnuttaen.⁶²

⁵⁶ Jussi Aallon haastattelu 29.3.2001.

⁵⁷ Häyrynen 1996, 7.

⁵⁸ Viikari 1974, 7.

⁵⁹ Kangas 1988, 2.

⁶⁰ Häyrynen 1996, 31.

⁶¹ Ilmonen 1994, 3.

⁶² Häyrynen 1996, 35.

Valtion taidekomitea eli niin sanottu Lauri Ahon komitea ehdotti 1965, että valtioneuvosto nimeäisi taidetoimikuntien jäsenet eduskuntavaalien määrittelemässä suhteessa eri puolueiden kesken.⁶³ Kun puolueet sitten pääsivät valitsemaan jäseniä taidetoimikuntiin, merkitsi se taidehallinnossa ja muusakin taide-elämässä poliittisen tietoisuuden alkua. Nopeasti huomattiin eri tahoilla, että puolueille piti tarjota oikeita asioita edistäviä ehdokkaita, mikä tarkoitti, että suhteet puolueisiin oli saatava vahvoiksi ja kiinteiksi. Taiteilijat joutuivat määrittelemään poliittisen kantansa ja puolueensa.⁶⁴

”Se on aika yhtenäinen, tavallaan, museon perustaminen ja koko taidehallinnon uudistaminen. [---] edun tavoittelun linnakehan se oli hyvin pitkälti. Kivijalka, jolla on museon status ja jota kautta niin kuin kanavoidaan sitten taloudellinen tuki.”⁶⁵ (Vuorenmaa)

Vuonna 1968 Helsingin kaupungin jakaessa vuotuiset taidepalkintonsa, ylipormestari Lauri Aho ilmoitti, että kamerataide taideteollisuuden ohella saisi siitä lähtien oman osansa apurahoista ja palkinnoista. Julkisen vallan taidekäsitys oli laajenemassa. Julkisessa keskustelussakin olivat valokuva-arkisto ja valokuvauksen muut kysymykset nousemassa pintaan, kun aikaisemmin valokuva oli jäänyt elokuvan varjoon kamerataiteen nimikkeen alla.⁶⁶ Heinäkuussa 1969 jätettiin opetusministerille ehdotus, että valokuva- ja elokuvataide erotettaisiin toisistaan taidelajeina valtion kulttuurihallinnossa. Näin valokuvataide saisi paremmin jalansijaa sekä valtion avuissa että alan opetuksessa.⁶⁷

Valokuvataiteen museon perustaminen liittyi aikaansa myös siinä mielessä, että samoihin aikoihin alkoi valokuvaajien koulutus sekä Lahdessa että Helsingissä.⁶⁸ Taideteollinen oppilaitos muuttui Taideteolliseksi korkeakouluksi 1972 ja tällöin aloittivat ensimmäiset valokuvauksen pääaineopiskelijat opintonsa. Lahden muotoiluinstituutissa opistotasoinen ammattikoulutus oli alkanut 1971.

”Tässä just tapahtu siinä vuosikymmenen vaihteessa hyvin paljon kaikenlaista, joka oli ihan luonnollista kehitystä.”⁶⁹ (Aalto)

1970-luvulla puoluepolitisoituminen alkoi olla jo täydessä käynnissä. Kymmenluvun puolivälissä ilmapiiri oli jo läpeensä politisoitunut.⁷⁰ Vuonna 1971 nimetyt valtion taidetoimikuntien jäsenet olivat nimitettäessä melko epäpoliittisia, mutta suurin osa ilmoittautui jonkin puolueen

⁶³ Lintinen 2001, 92.

⁶⁴ Lintinen 2001, 94.

⁶⁵ Tuomo-Juhani Vuorenmaan haastattelu 29.8.2001.

⁶⁶ Mitä puhutaan? Miten suhtaudutaan? Mihin pyritään? AL 2.6.1968.

⁶⁷ ”Valokuva ja elokuva eri taidelajeiksi” HS 31.7.1969.

⁶⁸ Jussi Aallon haastattelu 29.3.2001.

⁶⁹ Sama.

⁷⁰ Lintinen 2001, 103.

kannattajaksi kolmivuotiskautensa kuluessa. Vuonna 1973 nimetyt valtion taidepoliittiset elimet noudattivat jo kokoonpanoltaan parlamentaarisia voimasuhteita. Taiteen ja politiikan vuorovaikutus tehostui vielä entisestään, kun puolueet huomasivat taiteessa piilevät mahdollisuudet.⁷¹ Vuonna 1968 voimaan astuneen taiteenedistämislain nojalla luotiin opetusministeriön alainen taidehallinto, johon kuuluivat taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat ja läänien taidetoimikunnat.⁷² Asetettujen taidetoimikuntien päätösvalta oli rajallinen ja tärkeimmät päätökset tehtiin ministeritasolla. Kuitenkin määrärahojen ja taidehallinnon voimakas kasvu lisäsi puolueiden kiinnostusta ja valtion vaikutusta taiteeseen.⁷³ Määrärahojen kasvu ei näy valokuvataiteen museon historiassa kovinkaan selvästi, sillä uuden taiteenalan täytyi ensin järjestäytyä päästäkseen julkisen tuen piiriin ja tullakseen tunnustetuksi taidemuodoksi. Valokuvataiteen ohella tanssitaiteen vaatimaton asema 1970-luvulla on hyvä esimerkki siitä, miten taidelajin kulttuuripoliittinen arvostus ei nouse helposti.⁷⁴

Valokuvataiteen museon perustaminen oli voimakkaasti sidoksissa aikaansa, jolloin valokuvaajat hakivat työlleen arvostusta ja tähän päämäärään pyrittiin muun muassa museohankkeen avulla. Taiteen kentällä 1960-luvun kulttuuriradikalismi muuttui yhteiskunnalliseksi liikehdinnäksi ja 1970-luvulla niin sanotuksi osallistuvaksi taiteeksi. 1970-luvun alussa uusi radikaalisukupolvi pyrki eroon elitistisestä taiteesta ja pyrki kohti demokraattista, tiedostavaa taidetta.⁷⁵ Kulttuuri piti saada osaksi ihmisten arkea.⁷⁶ 1970-luvun vasemmistolaisuus näkyi taiteessa juuri lähinnä elitismien vastaisena asenteena ja taiteen demokratisoimispyrkimyksinä.⁷⁷ Demokratisoinnilla taide tuli saada kaikille yhteiskunnan jäsenille saavutettavaksi heidän alueellisesta tai sosiaalisesta asemastaan huolimatta.⁷⁸

Valokuvan nousu näkyväksi osaksi kulttuurielämää oli sidoksissa ajan taidekentän realismin kaipaamiseen. 1970-luku oli realismin suurta aikaa taiteen eri aloilla. Mikä olisikaan ollut realistisempi taidemuoto kuin valokuvaus? Realismien nousu taiteiden piirissä antoi valokuvalle, ja varsinkin dokumentaariselle valokuvaukselle mahdollisuuden tarjota välineet realistiseen ilmaisuun. Tavallaan

⁷¹ Lintinen 2001, 98.

⁷² Hallituksen taidepoliittinen selonteko eduskunnalle 2.5.1978, 9.

⁷³ Häyrynen 1996, 42.

⁷⁴ Häyrynen 1996, 43.

⁷⁵ Lintinen 2001, 9.

⁷⁶ Lintinen 2001, 18.

⁷⁷ Lintinen 2001, 99.

⁷⁸ Häyrynen 1996, 35.

siis valokuva ja realismi ruokkivat toisiaan. Realismin arvostus näkyi myös siinä, että valokuvaajia koulutettiin 1970-luvun alussa ensisijaisesti dokumentaarisiin tehtäviin.⁷⁹

Valokuva ja taidevalokuvaus eli siis varsin hedelmällisessä maaperässä 1970-luvulla ja museoajatkin sai varmasti realismista lisävoimaa. Valokuvaus sai palvella myös muunlaisia taiteita realismin ihannoimisessa. Pinnalle nousi muun muassa niin sanottu valokuvarealismi, jossa maalauksia tehtiin kopioimalla valokuvia maalauksiin vain korkeintaan hieman alkuperäiskuvaa muunnellen.⁸⁰

Realismi oli kiinnostuksen kohteena kansainvälisesti taiteen eri aloilla, ei vain Suomessa. Amerikasta liikkeelle lähtenyt hyperrealismi, jossa valokuvan pohjalta maalattiin pikkutarkasti suurikokoisia maalauksia, hallitsi 1970-luvun alussa kaikkia suuria näyttelyitä.⁸¹

3.3 Tuumasta toimeen

Museon varsinaisessa käytännön toteutuksessa Pitkänen lienee toiminut taustalla, mutta käytännön asioita hän ei ollut mukana hoitamassa.⁸² Varsinaisiksi puuhamiehiksi ryhtyivät arkkitehti Mikko Karjanoja Suomen Kameraseurojen Liitosta ja valokuvaaja Otso Pietinen Valokuvaajain Liitosta.⁸³ Yhdessä he kävivät puhumassa hankkeen puolesta alan järjestöissä ja saivatkin kaikki mukaan suunnittelemaan. Mukaan houkutellut ihmiset valitsivat sitten omista järjestöistään sopivimmat ihmiset toimimaan yhteisen asian puolesta. Järjestöistä löytynyt yhteistyökyky yllätti monet, mistä kertoo muun muassa se, että vieraillessaan Suomen valokuvataiteen museossa vuonna 1974 presidentti Urho Kekkonen kysyi hämmästellessään Mikko Karjanojalta, että ”miten te harrastelijavalokuvaajat ja ammattilaiset olette voineet löytää toisenne ja toimia yhdessä?”⁸⁴

Toukokuussa järjestöjen puheenjohtajat kokoontuivat keskustelemaan perustamishankkeesta ja seuraavassa kokouksessa tehtiin päätös Valokuvajärjestöjen neuvottelukunnan perustamisesta. Neuvottelukunnassa edustettuina olleiden järjestöjen jäsenmäärä oli yhteensä yli 4 000.⁸⁵ Neuvottelukunnan tehtäväksi katsottiin järjestöjen yhteistyöelimenä toimiminen, kansainvälisten suhteiden

⁷⁹ Leena Sarasteen lausunto 24.8.2001.

⁸⁰ Valokuvausrealismi poiki myös monia laajaa julkisuutta saaneita oikeusjuttuja, joissa valokuvaajat peräsivät oikeuksiaan maalauksen alkuperäisideaan.

⁸¹ Lintinen 2001, 130.

⁸² Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

⁸³ Myöhemmin Pitkänen kyllä toimi ainakin kokoelmavaliokunnassa, josta erosi toukokuussa 1972 tyytymättömänä museon toimintaan. Tätä ennen hän oli kirjoittanut parannusehdotuksia museolle. Kokoelmavaliokunnan kokouksen pöytäkirja 2.5.1972 SVM a: Kokoelmavaliokunta pöytäkirjat 1969-75, 1981-1982.

⁸⁴ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

⁸⁵ Valokuvataiteen museosta käyty kiistely on tänään kuumimmillaan IS 21.5.1969.

edistäminen, yhteyksien ylläpito viranomaisten suuntaan ja aloitteiden, lausuntojen ja selvitysten tekeminen valokuvataidetta koskevissa oikeudellisissa kysymyksissä sekä käytännön toimenpiteiden järjestäminen valokuva-arkiston perustamiseksi. Neuvottelukunnan perustamisasiakirja allekirjoitettiin 30.5.1968.⁸⁶ Kokouksessaan 19.6.1968 se päätti perustaa valokuva-arkiston, mutta seuraavan kokouksen yhteydessä 16.9.1968 puhuttiin jo julkisesti Suomen valokuvataiteen museosta, koska hankkeen taakse oli saatu museoalalla tunnettuja ihmisiä.⁸⁷ Myöhemmin neuvottelukunnan työtä jatkamaan perustettiin 6.12.1970 Suomen valokuvajärjestöjen keskusliitto, Finnfoto.⁸⁸ Liiton tehtävänä oli myös tehostaa toimintaa, edistää joustavampaa yhteydenpitoa, saada mukaan kaikki valokuvaajat, ajaa valokuvaajien taloudellisia ja juridisia etuja sekä nostaa valokuvan arvostusta. Siihen liittyivät järjestäytyneet valokuvaajaryhmät, jotka edustavat sekä ammattivalokuvaajia että harrastajia.⁸⁹

”Museon säätiön syntyminen on sidoksissa kulttuuripoliittisiin linjapäätöksiin, jotka pohjautuvat taiteen tukea ja hallintoa koskevaan uudistukseen 1960-luvun aikana. Opetusministeriö edellytti valokuvajärjestöiltä kokoavaa hallintopyramidia, joka sittemmin toteutettiin keskusjärjestö Finnfotona. Samassa kulttuuripoliittisessa aallossa pyöräytettiin museon säätiö Finnfoton kainaloon.”⁹⁰ (Sunila)

4 KAKSI PUOLTA

4.1 Suomen valokuvataiteen museoyhdistys

Suomen valokuvataiteen museon alkutaipaleeseen liittyy suuri kompastuskivi, nimittäin riita siitä, keiden museolle valtio antaisi tukensa. Nyt, yli kolmekymmentä vuotta myöhemmin on tälle riidalle edelleen löydettävissä monenlaisia syitä. Museon perustamisajan lehdistössä asiaa käsiteltiin paljon, kun suuri osa kiistoista käytiin nimenomaan lehdistö taistelutantereena.

Toukokuussa 1969 julkisuuteen nousi toinen ryhmittymä, joka taisteli oikeudesta perustaa Suomen ensimmäinen valokuvataiteen museo. Tuo Suomen valokuvataiteen museoyhdistys oli pitänyt 5. toukokuuta, päivää ennen museon säätiön edustajiston kokousta, oman kokouksensa.⁹¹ Yhdistyksen

⁸⁶ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 8.

⁸⁷ Valokuvataiteen museokiista kiihtyy ja saa uusia muotoja US 22.5.1969.

⁸⁸ Valokuvataiteen museo ja säätiö ovat totta V 28.10.1972.

⁸⁹ Valokuvajärjestöt järjestäytyvät HS 9.12.1970.

⁹⁰ Sakari Sunilan <haila.sunila@dlc.fi> kirje Tiina Lehtiselle <tiinale@fmp.fi> 26.8.2001.

⁹¹ Valokuvajärjestöt järjestäytyvät HS 9.12.1970.

tehtäväksi oli nimihakemukseen merkitty Suomen valokuvauksen historian kartoittaminen, valokuvan arvostuksen ja käytön lisääminen, edellytysten luominen valokuvataiteen tutkimukselle Suomessa sekä itsenäisen ja aktiivisen valokuvamuseon aikaansaaminen Suomeen.⁹² Yhdistys rekisteröitiin 13.6.1969. Sitä nimitettiin lehdistössä oppositioksi tai kulttuuririntamaksi ja sen perusjäseniksi lehdistö mainitsee Jörn Donnerin, Markus Lepon, Risto Louneman, Timo Tantun, Carl Henningin ja Sakari Sunilan. Lisäksi ryhmän muotoileman julkilausuman olivat allekirjoittaneet Pauli Burman, Väinö Donner, Aimo Kanerva, Reima Pietilä, Ilmari Tapiovaara, Urpo Vento ja Risto Hannula.⁹³

Niin sanotussa oppositiossa mukana olleet eivät tunteneet itse olevansa oppositiossa vaan heidän kannaltaan katsoen tilanne oli jokseenkin päinvastainen siten, että säätiö museohankkeineen oli oppositiona yhdistysmuotoiselle museolle.⁹⁴ Tästä syystä käytän molemmista puolista neutraalimpia nimityksiä, museoyhdistys ja säätiön museo.

Yhdistykseen kuului aluksi neljä keskeistä henkilöä, joista kaksi toimi aktiivisesti. He tunsivat toisensa entuudestaan ammattiensa puolesta. He olivat fotojournalisti ja filosofian maisteri Risto Lounema, joka oli tehnyt valokuvauksen kemiasta ja fysiikasta opinnäytetyöt Helsingin yliopistoon sekä valokuvaaja-kirjailija Markus Leppo. Leppo oli Louneman mukaan tuolloin Suomessa ainoa henkilö, jolla oli kansainvälinen tuntuma valokuvaukseen, valokuvan historiaan ja valokuvamuseoiden toimintaan. Louneman mukaan he kaikki olivat ajan kulttuurivaikuttajia. Lisäksi virallisesti mukana olivat kirjailija, elokuvatuottaja ja filosofian maisteri Jörn Donner sekä graafikko-taiteija Timo Tantt. Tantun näkemys valokuvaan oli ennen kaikkea kuvan käyttäjän näkemys. Tantt ja Leppo ovat jo kuolleet eikä Donnerilla ollut alunperinkään paljon tekemistä yhdistyksen kanssa, joten Lounema on yhdistyksen historiassa ainoa keskeinen hahmo, joka on vielä hengissä. Yhdistyksellä oli muitakin kannattajia, mutta koska oli selvää jo alusta asti, että luvassa olisi taistelu kahden voimakkaan osapuolen välillä, moni halusi jäädä sivuun. Yhdistys ei Louneman mukaan halunnut koota taakseen laajaa kansanjoukkoa, koska tiesi että moni tulisi taistelussa pettymään.⁹⁵

Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen ja Suomen valokuvataiteen museon säätiön sääntöjä vertailemalla organisaatioiden erot nousevat esiin. Yhdistyksen säännöissä mainitaan eräänä tavoitteena: ”Yhdistys pyrkii itsenäisen valokuvamuseon aikaansaamiseen Suomessa.”⁹⁶ Sanamuodon

⁹² Kulttuuripoliittista kiistaa valokuvamuseosta US 11.5.1969.

⁹³ Riita syntymässä valokuvamuseosta IS 10.5.1969.

⁹⁴ Risto Louneman lausunto 30.7.2001.

⁹⁵ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

⁹⁶ Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen säännöt VH a: OPM:asiakirjat 4354/69/69.

takana oli ajatus nimenomaan tulevan museon itsenäisyydestä valtion hallintoon nähden. Yhdistyksen jäseniksi voivat liittyä kaikki sen säännöt hyväksyvät ihmiset. Varsinaiset, äänioikeudelliset jäsenet valitsee yhdistyksen johtokunta ja äänioikeudettomaksi kannatusjäseneksi voivat liittyä kaikki halukkaat maksamalla jäsenmaksun. Yhdistyksen asioita hoitaa puheenjohtajan ja kolmen muun jäsenen johtokunta.⁹⁷

4.2 Valtio vallassa?

Tilanne 1960-luvulla Suomessa oli myös Louneman mukaan se, että valokuvan oman museon tarve oli tiedostettu monella taholla. Oli olemassa monia eri kuvaajien, laitosten ja instituutioiden kokoelmia, jotka oli koottu niiden omiin tarpeisiin, kuten puolustuslaitoksen valokuvakokoelma. Lisäksi oli paljon järjestelemätöntä valokuvamateriaalia, jolle ei ollut olemassa sijoituspaikkaa, joten paljon materiaalia tuhoutui.⁹⁸

Risto Lounema muistelee, että ennen valokuvataiteen museon perustamista oli jo vireillä ministeriön hanke, joka tähtäsi eri taiteenalojen järjestämiseen ja huostaanottoon. Tämä ministeriön suunnitelma antoi Louneman mukaan museolle nimen, jossa on mukana sana taide. Ehkä, jos museon perustaminen olisi tapahtunut paria vuosikymmentä myöhemmin, olisi sen nimi valokuvamuseo.⁹⁹

Louneman käsityksen mukaan malli Suomen valokuvataiteen museon säätiölle, kuten muillekin ajan taidepoliittisille järjestelyille haettiin Saksan demokraattisesta tasavallasta eli DDR:stä. Sieltä tuotiin malli kulttuurisäätiöille, joista ensimmäisenä merkittävänä nousi jaloilleen valokuvataiteen museon säätiö.

”Tarpeen museolle loi tarve laajentaa DDR:n tyypisesti valtion hegemoniaa taiteen alueelle. Se loi tarpeen sille museolle. Ja sen pohjalta se toteutettiin.”¹⁰⁰ (Lounema)

Lounema sanoo, että suurin virhe Suomen valokuvataiteen museon organisoinnissa oli antaa valta valtiolle. Taide, joka on aina vastustanut valtaa pitäviä oli yhtäkkiä valjastettu toimimaan alueena, jolla poliitikot pääsivät käyttämään ja osoittamaan valtaansa.

⁹⁷ Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen säännöt VH a: OPM:asiakirjat 4354/69/69.

⁹⁸ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

⁹⁹ Sama.

¹⁰⁰ Sama.

”..nyt kun sitä tarkastelee kolmekytä vuotta myöhemmin, niin näkee tällaisen yleispoliittisen kehityksen Euroopassa ja maailmassa niin, että sehän oli tyylipuhdas aikansa kuvastin. Se oli sellaisen sosialistisen totalitaarisen järjestelmän hallinnon virtaviivaistaminen ja hallinnon niin kuin tehostaminen, että hallinnon verkko oli sitten kaikilla alueilla, myöskin taiteessa.[---]Niin, se on kuin uskovaiset haluais pirun suojelusta, ihan sama.”¹⁰¹ (Lounema)

Huhtikuussa 1970 museoyhdistyksen keulakuva, filosofian maisteri Risto Lounema kirjoitti Ylioppilaslehteen kovasanaisesti museohankkeesta. Asiana oli lähinnä museon säätiömuotoisuus, jota vastaan hän oli alusta asti esittänyt kritiikkiä. Kirjoituksen mukaan säätiö oli liian jäykkä ja liian pienen piirin käsissä oleva organisaatiomuoto museolle.¹⁰² Säätiö ei sopinut museon hallintomuodoksi, koska se oli tarkoitettu rahan ja pääoman hallintaan ja siihen ei ulkopuolisilla ollut mitään vaikutusmahdollisuuksia eikä sillä ollut edes tiedotusvelvollisuutta omista toimistaan.

”Eli kaikki toiminta oli niin kuin tarkoitettu siihen museoon, museohallintona oli säätiö ja sanavalta säätiössä oli rahoittajalla eli ministeriöllä.”¹⁰³ (Lounema)

Louneman mukaan koko museohanke oli käsitelty hyvin pitkälle salassa ja opetusministeriön osuus museohankkeen tukemisessa oli vähintäänkin epäilyttävää. Samoin valtion kamerataidetoimikunta oli ryhtynyt tukemaan säätiön museota väärin perustein. Kirjoituksessa valokuvataiteen museon säätiötä verrattiin puolta vuotta myöhemmin perustettuun elokuvasäätiöön, joka ei myöskään saanut Lounemalta tukea. Kirjoitus loppuu tulevaisuuden ennustukseen:

“... valokuvaus pysyisi kameraseuramaisena, täysin yhteiskunnasta irrallaan olevana näpertelynä, jolla olisi valtiiovallan siunaus ja joka olisi täydellisesti taantumuksen ja ulkomaisen pääoman hallinnassa.”¹⁰⁴

Säätiön hallituksen kokous päätti pyytää toimittaja Simopekka Nortamo kirjoittamaan jutulle vastineen, mutta sitä ei koskaan tehty.¹⁰⁵ Louneman mukaan Nortamo ei halunnut tulla sotketuksi koko museosäätiöön, joten tästä syystä vastinetta ei löydy lehdistä.¹⁰⁶

¹⁰¹ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹⁰² Taantumuksen säätiöpaketit YL 24.4.1970.

¹⁰³ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹⁰⁴ Ulkomaisella pääomalla tarkoitettiin museon toimintaa rahoittamaan aiottuja kansainvälisiä valokuvausalan yrityksiä. Taantumuksen säätiöpaketit YL 24.4.1970.

¹⁰⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 27.4.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁰⁶ Risto Louneman lausunto 30.7.2001. Nortamo toimi Suomen valokuvataiteen museon säätiön edustajistossa 1969-1971 ja julkaisu- ja tiedotusvaliokunnassa 1969-1972.

4.3 Säätiö yhdistyksen hampaissa

Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen hanke poikkesi perustamistavoiltaan säätiön museohankkeesta. Louneman mukaan yhdistyksen tavoite oli alusta alkaen päästä tieteelliselle pohjalle. Tämän vuoksi yhdistyksen suunnitelmissa oli museon liittäminen aluksi Helsingin yliopiston kuvallaitoksen alaisuuteen¹⁰⁷, jolloin museo olisi saanut tukevan alun toiminnalleen.¹⁰⁸ Museota johtamaan oltaisiin aluksi otettu hetkeksi ulkomainen asiantuntija¹⁰⁹, joka olisi käynnistänyt toiminnan.¹¹⁰ Myöhemmin valokuva olisi saanut oman museonsa tai valokuvat olisivat tulleet osaksi haaveillun modernin taiteen museon toimintaa.¹¹¹

Opetusministeriö kysyi aina valokuvataideoasioissa kantaa valtion kamerataidetoimikunnalta, joka ei lähtenyt puoltamaan Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen anomuksia.¹¹² Yhdistyspuolella museon rahoitusta olisi käynnistymisen jälkeen alettu katselemaan esimerkiksi kulttuurisäätiöiltä, ministeriöltä tai Helsingin yliopistolta. Louneman mukaan yhdistyksellä ei kuitenkaan ollut asiassa mitään kiirettä, vaan ensin olisi tulevalle museolle luotu selkeä ohjelma ja toimintamalli ja sitten vasta ryhdytty toteuttamaan suunnitelmaa. Säätiön puolella ei Louneman mukaan ollut luotuna mitään ohjelmaa ja siellä tärkein ja ensisijaisin kysymys olisi ollut se, mistä saadaan rahaa ja kuinka paljon.¹¹³

Museohankkeet kehittyivät Louneman mukaan erillään, koska säätiö ei ollut halukas keskustelemaan asioista julkisesti ja ottamaan huomioon muita mielipiteitä. Yhdistys tarjosi vaihtoehtoista

¹⁰⁷ Keväällä 1969 Risto Lounema, Markus Leppo, konsistorin alaisen yliopiston kuvallaitoksen esimies professori Niilo Valonen sekä Helsingin yliopiston rehtori Mikko Juva olivat keskustelleet mahdollisuudesta saada valokuvatutkimus yliopiston yhteyteen. Yliopiston puolelta suhtautuminen hankkeeseen oli Louneman mukaan varsin myönteistä. Vastine Valokuva-lehden pääkirjoitukseen 9/1980. RLA.

¹⁰⁸ Risto Louneman julkaisematta jätetty vastine Valokuvaaja -lehdessä julkaistuun Matti A. Pitkäsen kirjoitukseen ”Miten asiat ovat”. RLA.

¹⁰⁹ Yhdistys ehdotti, että opetusministeriö kutsuisi maahan asiantuntijaksi Nathan Lyonsin, joka oli George Eastman House –valokuvamuseon apulaisjohtaja ja New Yorkin valtionyliopiston valokuvausohjelman johtaja. Lyons oli myös alustavasti ilmoittanut olevansa kiinnostunut tehtävästä. Markus Lepon ja Risto Louneman kirje opetusministeriölle VH a: OPM asiakirjat 6448/63/69.

¹¹⁰ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹¹¹ Risto Louneman <risto.lounema@pp.inet.fi> kirje Tiina Lehtiselle <tiinale@fmp.fi> 9.9.2001.

¹¹² Taiteilijoiden tukijärjestelmä luotiin pääpiirteissään 1960-70 –luvun vaihteessa. Sitä suunnittelemaan oli asetettu valtion taidekomitea, niin sanottu Ahon komitea puheenjohtajanaan Lauri Aho ja komitea toimi vuosina 1962-1965. Komitean jäsenenä oli keskeisten taidelaitosten ja taidejärjestöjen edustajia. Taideasiat kuuluvat taidehallinnossa opetusministeriölle, jonka alaisuudessa toimi kuusi taidelautakuntaa: kirjallisuus, kuvataide, näyttämötaide, rakennustaide, säveltaide ja kamerataide, jossa oli edustettuina sekä elokuva- että valokuvataide. Tuohon aikaan toimikunnan ainoa valokuvaajajäsen oli säätiöhankkeen puolestapuhujana tunnetuksi tullut Matti A. Pitkänen. Valtion kamerataidetoimikunnan lausunto 20.11.1969 VH a: OPM asiakirjat 6446/63/69. Ks. myös Karttunen 1999, 2.

¹¹³ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

toteutustapaa museolle kuultuaan säätiöhankkeesta, mutta pian sai yhdistys kuulla, että asioista oli jo päätetty kauan aikaisemmin ja että tieto säätiöhankkeesta oli vuotanut julkisuuteen vahingossa.¹¹⁴ Säätiöstä vuoti Louneman mukaan tietoja yhdistyspuolelle ja sitä kautta yhdistys pysyi hyvin selvillä, mitä säätiössä puuhattiin.¹¹⁵ Louneman mukaan säätiöpuolelta ei löytynyt mitään neuvotteluhalukkuutta ja yhdistyspuolen huomioiminen rajoittui yrityksiin hiljentää se.

”...me oltiin aika vaarallinen osapuoli siinä kiistelyssä, koska tuota toisilla ei ollut oikein niin kuin asiasta tietoa.[---] ja sen takia ne oli kovin jyrkkiä siinä sitten ja siinä tuli tätä tämmöistä hävittämismentaliteettia, että noi pitää saada hiljaseksi. Ne pilaa muuten tän homman.”¹¹⁶ (Lounema)

Säätiön puolella hanketta eteenpäin viemässä oli Louneman mukaan hyvin sekalaista väkeä, johon ei kuulunut varsinaisesti kulttuuri-ihmisiä. Jotkut joutuivat mukaan vahingossa, oman yhdistyksensä tai järjestönsä kautta vastoin omaa päätöstään. Suurta osaa joukosta ajoi eteenpäin vallan ja julkisuuden kaipuu.¹¹⁷ Yhdistyksen näkökulmasta säätiö vastusti yhdistystä vain, koska säätiöllä oli aikomuksena saada taloudellinen ja henkinen monopoli valokuva-alalle.¹¹⁸ Kyse oli siis tämän mukaan lähinnä valtion avustuksista.

Edustajiston kokoonpano oli Louneman mukaan varsin erikoinen taidemuseon asioista päättämään. Moni jäsen ei tiennyt eikä ollut edes kiinnostunut valokuvauksesta. Moni instanssi, jolta jäsentä pyydettiin edustajistoon, lähetti paikalle jonkun vain muodon vuoksi. Jos nimetyltä löytyikin kiinnostusta, ei kokemusta tai tietoa ollut senkään vertaa. Esimerkiksi yliopistojen mukaan ottamisella pyrittiin Louneman mukaan saamaan asia näyttämään tukevasti tieteellisellä pohjalla olevalta, mutta todellisuudessa yliopistoissa ei tuohon aikaan ollut ketään, joka olisi tiennyt mitään valokuvauksesta.¹¹⁹

Vuoden 1969 edustajistossa Tampereen yliopiston nimeämänä toiminut Pentti Salmelin oli tuolloin kuitenkin sanomalehtiopin lehtori ja seuraavana vuonna hän siirtyi jatkokoulutuskeskuksen johtajaksi Tampereen yliopistossa. Helsingin yliopiston nimeämänä edustajistossa 1969 oli Niilo Valonen, joka oli valokuvausta ja valokuvien tekemistä harrastava antropologi ja historioitsija. Åbo Akademin nimeämä C. J. Gardberg oli valokuvauksen harrastaja museotaustansa lisäksi.

¹¹⁴ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹¹⁵ Säätiössä oltiin myös tietoisia siitä, että tietoja vuoti ulkopuolelle ja se aiheutti kiistoja museohankkeessa. Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001 ja neuvottelukunnan kokouksen pöytäkirja 13.5.1969 SVM a: SMV 1968, 1969.

¹¹⁶ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹¹⁷ Sama.

¹¹⁸ Kiista valokuvamuseosta kiihtyy – Museosäätiön kantelu hylätty IS 1.7.1969.

¹¹⁹ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

Edustajistoon tyhjiksi jääneille paikoille valittiin Hannu Tarmio, joka oli kameraseuralainen, toimittaja Simopekka Nortamo, joka oli ollut uutiskuvallehti Viikkosanomien päätoimittaja 1961-1965. Viikkosanomat oli Mikko Karjanojan mukaan yksi ajan upeimpia kuvajournalismilehtiä. Kaikki jäsenet oli Karjanojan mukaan valittu edustajistoon sillä perusteella, että heillä oli taustaa valokuviiin liittyvän työn tai harrastuksen puolesta.¹²⁰

Yhdistyshankkeen mielestä samanaikainen säätiöhanke oli kulttuuripoliittisesti puutteellinen. Heidän mukaansa neuvottelukunta ei ollut julkisesti perustellut suunnitelmiaan eikä mitään perustutkimusta oltu suoritettu. Ennen valokuvataiteen museon perustamista tulisi tehdä tutkimus museon taloudesta, hallinnosta ja tehtävistä, joten ”kapealle pohjalle rakentuvaa säätiöhanketta tuskin on syytä tukea julkisin varoin”, sanotaan yhdistyshankkeen lehdistöön levittämässä julkilausumassa.¹²¹

Yhdistyshankkeessa toiminut Markus Leppo perusteli lehdistössä näkyvästi kantaansa. Hänen mukaansa säätiöhankkeen takana oli liian suppea kulttuuripiiri ja liian paljon valtaa oli annettu valokuvajärjestöille. Hän pelkäsi, että museosta oli tulossa valokuvaajapiirin etuja ajava laitos, jolla ei näin olisi kansainvälistä arvovaltaa epätieteellisenä ja puolueellisena. ”Olisi aivan sama, jos autoyhtiöt perustaisivat vanhojen autojen museon. Se markkinoisi heidän omia tuotteitaan”, Leppo sanoi.¹²²

Museoyhdistyshanke katsoi, ettei säätiöhankkeelle ollut kansanvaltaista tarkkailumahdollisuutta eikä keskustelua oltu käyty julkisesti. He eivät pitäneet neuvottelukunnan historiallista ja taiteellista asiantuntemusta riittävänä tehtävään, minkä katsoivat avajaisnäyttelyssä tullun osoitetuksi.¹²³ Lepon mielestä säätiöhankkeelta puuttui kokonaan kuvankäyttäjien, kuten kustantajien ja lehtimiesten edustus. Yhdistyshanke paheksui opetusministeriön kiinnostunutta asennetta säätiöhanketta kohtaan ja vaati, että opetusministeriö uudessa kilpailutilanteessa tarkistaisi kantaansa.¹²⁴ Myös säätiömuotoa pidettiin huonona museon taustalle, koska valtiolla olisi liian suuret mahdollisuudet vaikuttaa säätiöön¹²⁵ ja koska se nähtiin liian stabiilina organisaatiomuotona, johon ei perustamisen jälkeen voisi ulkopuolelta vaikuttaa.¹²⁶

¹²⁰ Mikko Karjanojan lausunto 16.8.2001.

¹²¹ Riita syntymässä valokuvamuseosta IS 10.5.1969.

¹²² Valokuvataiteen museosta käyty kiistely on tänään kuumimmillaan IS 21.5.1969.

¹²³ Kulttuuripoliittista kiistaa valokuvamuseosta US 11.5.1969.

¹²⁴ Valokuvataiteen museokiista kiihtyy ja saa uusia muotoja US 22.5.1969. Opetusministeriölle saapuneesta kirjeestä puuttuvat Jörn Donnerin ja Timo Tantan allekirjoitukset, vaikka niille on jätetty paikka kirjeeseen. Syynä oli Louneman mukaan kiire ja se, että yhdistyslain mukaisesti yhdistyksen nimen kirjoittajat olivat puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. VH a: OPM asiakirjat 4354/69/69; Risto Louneman lausunto 22.8.2001.

¹²⁵ Risto Louneman vastine Suomen Kuvalehdessä julkaistuun Topi Ikäläisen kirjoitukseen ”Ongelmallinen Valokuvataiteen museo”. RLA.

¹²⁶ Valokuvataiteen museosta käyty kiistely on tänään kuumimmillaan IS 21.5.1969.

4.4 Lehdistö taistelutantereena

Yhdistys korosti olevansa valmis neuvottelemaan asiasta lehtien palstoilla, mutta ei keskustelutilaisuuksissa, joita neuvottelukunta järjesti.¹²⁷ Keskustelutilaisuudessa museon säätiöhankkeen edustajat tähdensivät haluaan yhteistyöhön yhdistyshankkeen kanssa, koska katsoivat etteivät osapuolten tavoitteet juurikaan poikenneet toisistaan.¹²⁸ He vastasivat syytteisiin myös lehtien sivuilla. Säätiön mielestä yhdistyksen oma asiantuntemus oli puutteellinen, koska vain yksi sen jäsenistä käytti valokuvaajan tittelä.¹²⁹

Museosäätiöhankkeen takana olleet tahot jättivät oikeusministeriölle kantelun Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksestä. Siinä se vastusti yhdistyksen perustamista ja esitti, ettei yhdistystä hyväksyttäisi yhdistysrekisteriin. Kantelu kuitenkin hylättiin ja yhdistys rekisteröitiin 13.6.1969. Tilanne oli siis se, että oli olemassa sekä yhdistys että säätiöhankke, jolle oli annettu vasta säätiön perustamislupa, mutta sitä ei vielä virallisesti ollut olemassa.¹³⁰

Lehdistö seurasi tilannetta kiinnostuneena, mutta yleensä ottaen toimittajien mielipide näyttää kallistuneen säätiöhankkeen puolelle. Opetusministeriössä hankkeen tukena toiminut hallitusneuvos Ragnar Meinander totesi Ilta-Sanomissa 23.5.1969 julkaistussa haastattelussaan, että pitää riitaa lähinnä hullunkurisena. Hänen mielestään osapuolten yhteistyö ratkaisisi ongelman ja hän oli valmis kutsumaan luokseen molemmat osapuolet yhteiseen neuvotteluun. ”Saattaa olla, että joku toinen muoto olisi ollut parempikin museon perustamiseen, mutta missään tapauksessa säätiö ei mielestäni ole niin huono, että se pitäisi tyrmätä”, Meinander sanoi.¹³¹

Median suhtautuminen muuttui Risto Louneman mukaan pian kiistan seurauksena museoyhdistykselle epäedullisemmaksi. Aluksi mediassa ei näkynyt kannanottoja puolesta tai vastaan, mutta merkittävä käänne oli se, kun Helsingin Sanomat kallistui säätiön puolelle vetäen mukaansa myös sisarlehti Ilta-Sanomat sekä vähitellen yleisen mielipiteen. Helsingin Sanomia säätiön puoleen saattoi Louneman mukaan vetää lehtikuvaajien mukanaolo säätiön perustajavoimissa. Louneman mukaan lehdistön asenteellisuus näkyi muun muassa siinä, ettei vastineita lehtikirjoituksiin enää julkaistu yhtä helposti kuin ennen.¹³²

¹²⁷ Valokuvataiteen museosta käyty kiistely on tänään kuumimmillaan IS 21.5.1969.

¹²⁸ Valokuvataiteen museokiista kiihtyy ja saa uusia muotoja US 22.5.1969.

¹²⁹ Valokuvataiteen museosta käyty kiistely on tänään kuumimmillaan IS 21.5.1969.

¹³⁰ Kiista valokuvamuseosta kiihtyy – Museosäätiön kantelu hylätty IS 1.7.1969.

¹³¹ Hallitusneuvos Meinander pitää valokuvamuseokiistaa hullunkurisena IS 23.5.1969.

¹³² Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

4.5 Neuvotteluja

Valokuvataiteen museosta käyty keskustelu oli kuumimmillaan kesällä 1969. Julkisen keskustelun laiminlyömisestä syytetty neuvottelukunta päätti järjestää kaksi julkista keskustelutilaisuutta, joissa sekä yleisö, säätiöhanke että yhdistyshanke saisivat äänensä kuuluviin. Ensimmäinen järjestettiin Tampereella 15.5.1969 museon kiertonäyttelyn avajaisten yhteydessä, eikä ketään kutsutuista yhdistyshankkeen edustajista saapunut paikalle. Toinen oli Helsingissä 21.5.1969 ja yhdistyshankkeen takana olleet ihmiset pysyivät jälleen poissa. He kiistivät lehdistössä saaneensa virallisen kutsun paikalle, koska se oli esitetty puhelimitse.¹³³ Karjanojan tulkinnan mukaan heitä selvästi pelotti joutua silmätysten perustelemaan kantaansa yleisölle, olihan vastassa taitavia kielenkäyttäjiä ja asialleen uskoutuneita neuvottelukuntalaisia.¹³⁴ Säätiön edustajista Seppo Saves ja Matti A. Pitkänen olivat etukäteen valmistelleet lehdistölle muistion omasta näkökannastaan, joka oli hyväksytty lievennetyssä ja lyhennetyssä muodossaan väliaikaisen hallituksen kokouksessa edellisenä päivänä.¹³⁵

Kun säätiön järjestämät kaksi julkista keskustelutilaisuutta eivät olleet tuottaneet tulosta jäädessään vaille yhdistyksen edustusta, oli päätetty vedota opetusministeriöön asioiden selvittämiseksi. Säätiöhanke väliaikainen hallitus katsoi, että neuvottelujen jatkaminen yhdistyksen kanssa sopisi paremmin säätiön tulevalle vakinaiselle hallitukselle.¹³⁶ Heti hallituksen järjestäytymiskokouksessa annettiin puheenjohtaja Mikko Karjanojalle tehtäväksi ottaa yhteys hallitusneuvos Ragnar Meinanderiin yhteisen kokouksen aikaansaamiseksi Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen kanssa.¹³⁷

Neuvotteluihin päästiin kuitenkin vasta lokakuussa. Säätiötä kokouksessa edustivat Marja-Liisa Bell, Mikko Karjanoja ja Sven Hirn. Yhdistystä edustivat Markus Leppo ja Risto Lounema.¹³⁸ Bellin mukaan hänen toivomuksestaan keskustelua ei nauhoitettu eikä siitä annettu tietoja julkisuuteen.¹³⁹ Julkisuuteen nauhoitusta ei ole tullut, mutta Lounema sanoo sen olevan olemassa ja Louneman hallussa.¹⁴⁰ Louneman mukaan keskustelussa tuli selvästi ilmi, ettei säätiöhanke edustajilla ollut mitään selvää toimintasuunnitelmaa vaan heidän mielestään ensisijainen tehtävä oli saada

¹³³ Valokuvataiteen museokiista kiihtyy ja saa uusia muotoja US 22.5.1969.

¹³⁴ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹³⁵ Väliaikaisen hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 20.5.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹³⁶ Väliaikaisen hallituksen kokouksen pöytäkirja 25.6.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹³⁷ Hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 1.7.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹³⁸ Risto Louneman julkaisematta jätetty vastine Valokuvaaja -lehdessä julkaistuun Matti A. Pitkäsen kirjoitukseen ”Miten asiat ovat”. RLA.

¹³⁹ Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

¹⁴⁰ Risto Louneman lausunto 26.7.2001.

kokoon rahaa ja sen jälkeen vasta miettiä sen käyttöä.¹⁴¹ Hallitusneuvos Olli Närvä totesi Louneman mukaan keskustelutilaisuudessa, ettei valtio voi ottaa kummankaan hyväksi kantaa niin kauan kuin on olemassa kaksi museota eivätkä osapuolet ole päässeet sopuun keskenään.¹⁴² Neuvottelu päättyi tuloksettomana ja kiista jatkui edelleen. Hallitusneuvos päätyi kuitenkin säätiön kannalle ja opetusministeriön kansliapäälliköltä saatiin apua¹⁴³. Näin säätiö sai haluamansa arvoaseman. Yhteistyön aloittamiseksi ja asioiden sopimiseksi tarkoitettu tilaisuus ei tuottanut tulosta ja lehdistön kiinnostus kiistaa kohtaan näyttää laimentuneen.

Opetusministeriön järjestettyä riitapukareille yhteisen neuvottelutilaisuuden, säätiöstä tarjottiin yhdistykselle kahta paikkaa edustajistossa, mutta yhdistyksessä ei katsottu, että niistä olisi ollut mitään hyötyä eikä tarjousta otettu vastaan. Edustajistossa oli tuolloin yli kaksikymmentä paikkaa, joten yhdistys olisi jäänyt mielipiteineen marginaaliin.¹⁴⁴

Tammikuussa 1970 säätiön hallituksen kokouksessa keskusteltiin jälleen yhteyksistä museoyhdistykseen. Hallituksen puheenjohtaja Karjanoja oli keskustellut yhdistyksen edustajan kanssa ja hänelle oli tarjottu yhteistyötä kahdessa tehtävässä: ulkomaisten asiantuntijoiden hankkimisessa autamaan museon organisoinnissa ja painostuskirjelmän laatimisessa valtion kamerataidetoimikunnan kokoonpanon muuttamiseksi. Tuolloin nimittäin kamerataidetoimikuntaan kuului sekä elokuva-televisio- että valokuvausala, joista valokuvausala oli selvästi aliedustettuna muihin nähden.¹⁴⁵ Hallituksen kokouksessa ei katsottu yhteistyötä museoyhdistyksen kanssa tarpeelliseksi, koska säätiöllä oli hallituksen mielestä käytössään riittävästi kotimaista asiantuntija-apua ja kamerataidetoimikunnan kokoonpanoa ei katsottu museon tai museon säätiön toimialaan kuuluvaksi.¹⁴⁶

¹⁴¹ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹⁴² Risto Louneman julkaisematta jätetty vastine Valokuvaaja -lehdessä julkaistuun Matti A. Pitkäsén kirjoitukseen ”Miten asiat ovat”. RLA.

¹⁴³ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹⁴⁴ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹⁴⁵ Valtion kamerataidetoimikunta jaettiin erillisiksi elokuvataide- ja valokuvataidetoimikunniksi vuoden 1977 alusta. Hallituksen kokouksen pöytäkirja 28.9.1976 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁴⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 26.1.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

4.6 Riidan syyt ja seuraukset

Karjanojan mukaan vähitellen yhdistyksen edustajina lehdistössä esiintyneitä lähti mukaan säätiön museohankkeeseen ja myöhemmin kävi ilmi, ettei osalla henkilöistä, joiden nimi oli mainittu yhdistyksen yhteydessä, ollut mitään tekemistä asian kanssa.¹⁴⁷ Ainakin alkuperäisen yhdistyksen lehdistölle osoittaman julkilausuman allekirjoittajista Urpo Vento toimi säätiön hallituksessa 1973-1978 ja museon tutkimusvaliokunnassa 1972-1975. (ks. liite 2 s.112)

Aamulehden 9.6.1969 julkaistussa Eino R. Laaksosen kirjoituksessa syynä kiistaan nähtiin yhden ja saman museohankkeen jakautuminen kahtia erimielisyyksien seurauksena.¹⁴⁸ Näin ei kuitenkaan asiaa muista sen paremmin säätiöhankkeen takana ollut Karjanoja kuin yhdistyshankkeen takana ollut Lounemakaan. Perimmäinen syy kiistaan löytynee henkilökohtaisista ristiriidoista. Säätiön sisällä perustajajäsenten ydinjoukko tunsi toisensa hyvin jo entuudestaan, ja osa heistä tunsi julkisuudessa hanketta voimakkaasti vastustaneita ihmisiä henkilökohtaisesti. Perustajajäsenet puhuivat hyvin luottamuksellisesti keskenään asioista. Karjanoja muistelee nyt jälkeenpäin, että yksi jäsenistä oli kuitenkin puhunut ulospäin luottamuksellista tietoa, joka aiheutti yhdistyshankkeen heräämisen. Yhdistyshankkeen keskushenkilöitä oli arvioitu luonteiltaan säätiön hallitukseen sopimattomiksi ja liian joustamattomiksi ja tieto tästä olisi nostanut yhdistyksen jaloilleen.

”Neuvottelukunnan taustalla on kyllä se ristiriita, joka kyllä pidettiin piilossa. Ei sitä koskaan tuotu esille, sitä mitä mä sanoin, mikä oli kaiken riidan alku ja syy, niin tää Louneman ja Lepon moittiminen yhteistyökyvyttömiksi tyypeiksi. [---] Niin, mä olen sitä pitänyt sellaisena, että mä sen joskus kerron [---] ennen kuin kuolen... [---] Nyt-hän mä sen sit kerroin.”¹⁴⁹ (Karjanoja)

Louneman mukaan kiistaan oli olemassa konkreettisempi syy, nimittäin se, että tuleva säätiö valmisteli museohanketta julkisuudelta piilossa aivan viime metreille asti. Kun museohanke sitten tuli julkisuuteen, sillä oli jo opetusministeriön siunaus, ilman että rinnakkaista yhdistyshanketta olisi otettu huomioon tai sen edustajia kuunneltu. Suurimpana syyllisenä tässä olisi nähtävä opetusministeriö, jonka periaatteisiin olisi kuulunut odottaa kiistalle ratkaisua ennen kuin lähtisi tukemaan kumpaakaan osapuolta. Louneman mukaan museon vaikuttajien ja Matti A. Pitkäsen toimet muun

¹⁴⁷ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹⁴⁸ Laaksonen, Eino R. Valokuvataiteen museohankkeet AL 9.6.1969.

¹⁴⁹ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

muassa kamerataidetoimikunnassa ja myöhemmin akateemikkona vaikeuttivat huomattavasti museoyhdistyksen ja sen keskushenkilöiden toimintaa.¹⁵⁰

*"Niinpä minulle tuotiin vuonna 1969 kahdenkin lähetin välityksellä viesti, etten ikinä tule saamaan minkäänlaista valtion apurahaa valokuvauksen piiristä, koska kritiikiläni ja keskustelua vaatimalla olen halventanut virallista museota ja vaivalla valtion holhoukseen saatettua valokuvailmaisua. Kiellon sanottiin perustuvan museosäätiön ja opetusministeriön kabinettipäätökseen."*¹⁵¹ (Lounema)

Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen edustajana Risto Lounema ei katso vastustelleensa aikoinaan säätiön museohanketta aivan turhaan. Kiistalla on hänen mukaansa ollut vaikutuksensa museon toimintaan. Yhdistyksen kehittämiä ideoita omaksuttiin säätiön museon toimintaan, tosin usein niitä muuntaen niin, että ne eivät välttämättä enää toimineet. Toinen merkittävä vaikutus oli se, että säätiön puolellakin jouduttiin miettimään tarkasti omaa toimintaa ja luomaan yhdistyksen peräänkuuluttama toimintasuunnitelma.

*"...nekin sitten joutu näihin ohjelmakysymyksiin vähän puuttumaan sen takia, että me ne pakotettiin siihen, mutta muuten niillä ei varmaan olis vielääkään mitään ohjelmaa. Ohjelma oli siis vallan ja rahan jakaminen."*¹⁵² (Lounema)

Jussi Aallon mukaan yhdistyshankkeen nousu aiheutti säätiön museohankkeen piirissä sen, että säätiöhanketta kiirehdittiin.¹⁵³ Lopputulos koko kiistasta ei ollut yksinomaan negatiivinen säätiöhankkeelle vaikka negatiivinen julkisuus ehkä hieman horjutti yleisön käsitystä valokuva-alasta. Kiista sai runsaasti tilaa lehtien palstoilla ja tätä kautta myös museohanke sai kaipaamaansa julkisuutta. Eri puolilla maata ihmiset tiesivät museohankkeen olevan käynnissä ja ehkä kiista toi myös mukanaan uteliaita näyttelykävijöitä.¹⁵⁴

Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen edustajatkin kävivät katsomassa säätiön museon avajaisnäyttelyä Kluuvin galleriassa. Heidän mielestään näyttely oli kehnosti toteutettu ja sisälsi vain aikaisempien, hiljattain esillä olleiden näyttelyiden koosteen. Tässä yhteydessä myös heiltä kysyttiin, mitä he olisivat esittäneet näyttelyssä. Yhdistys oli ehtinyt suunnitella näyttelytoiminnalleen alkua ja viisi ensimmäistä näyttelyteemaa oli mietittynä. Suomalaisista valokuvaajista yhdistys olisi

¹⁵⁰ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹⁵¹ Risto Louneman vastine Suomen Kuvalehdessä julkaistuun Topi Ikäläisen kirjoitukseen "Ongelmallinen Valokuvataiteen museo". RLA.

¹⁵² Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹⁵³ Jussi Aallon haastattelu 29.3.2001.

¹⁵⁴ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001; Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

esitellyt I. K. Inhan, joka oli tuolloin vielä suhteellisen tuntematon kuvaaja. Donnerin suvun kuvaarkisto olisi myös ollut yhdistyksen käytössä ja siitä olisi voinut koota näyttelyn. Eräs aihe olisi ollut Mannerheimin ratsastusmatka Aasian läpi. Yhdistysläisistä Markus Leppo oli kuvannut vauvaisukkoja ja Risto Lounema oli käynyt kuvaamassa uudelleen isoisänsä jalanjäljissä Lappia ja Kuusamoaa.¹⁵⁵ Ensimmäiset näyttelyt oli suunniteltu niin, että niihin ei menisi paljon rahaa ja ne olisivat olleet toteutettavissa ehkä jopa ilman valtion tukea.¹⁵⁶

Louneman mukaan koko museon perustaminen olisi ollut parempi jättää tekemättä. Hän sanoo, että heti aluksi säätiöhankkeesta näki, ettei se ollut hyvä ja toimiva pohja museolle. Parasta olisi ollut vielä odottaa muutama vuosi ja keskustella asiasta kaikkien osapuolten kesken ja miettiä tarkkaan tulevaa toimintaa. Nyt, yli kolmekymmentä vuotta myöhemmin Lounema katsoo, että museosäätiöstä on ollut enemmän haittaa kuin hyötyä. Hän tunnustaa, että säätiö on saanut jonkinlaiset kokonaiset aikaiseksi, mutta hitaasti ja puutteellisesti. Suuri osa ajasta on mennyt politikointiin ja keskinäiseen välien selvittelyyn museon sisällä. Museo on aiheuttanut paljon riitoja ja hajottanut valokuvausalaa. Kiistat ovat myös Louneman mukaan karkottaneet alalta nuoria, jotka ovat saaneet lukea lehdistä varsinkin 1980-luvulla riitaisen museoväen vaiheista.¹⁵⁷

Jos museota ei oltaisi tuolloin perustettu, eikä yhdistystäkään olisi ollut, olisi Louneman mukaan todennäköisesti tilalle kuitenkin tullut jokin vastaavia tehtäviä hoitava instituutio, joka olisi ehkä ollut vähemmän virallinen ja kenties nimeltään jotain muuta kuin museo. Hyvä ratkaisu olisi Louneman mukaan ollut se, että olisi annettu taidetoimikunnan hoitaa muut alan asiat ja jätetty museolle vain museaaliset tehtävät.¹⁵⁸

Tilit osapuolten välillä ovat yhä selvittämättä. Suomen valokuvataiteen museoyhdistys on edelleen olemassa yhdistysrekisterissä. Viimeisin merkintä sen toiminnasta on vuodelta 1981, jolloin rekisteriin ilmoitettiin yhdistyksen nelihenkinen hallitus puheenjohtajanaan Risto Lounema.¹⁵⁹ Kiistaa voidaan seuraavaksi Euroopan unionin tuomioistuimessa eikä Louneman ottamia valokuvia nähdä museossa ennen kuin asia on ratkaistu häntä tyydyttävällä tavalla.¹⁶⁰ Louneman mukaan

¹⁵⁵ Kuusamon nimismies Edvard Armas Raassina oli kuvannut 1910-luvulla maisemia, jotka Lounema kävi suunnilleen viisikymmentä vuotta myöhemmin uudelleen kuvaamassa. Myös näistä kuvista oli suunnitteilla näyttely.

¹⁵⁶ Risto Louneman haastattelu 2.8.2001.

¹⁵⁷ Sama.

¹⁵⁸ Sama.

¹⁵⁹ Yhdistyksen hallituksen muut jäsenet 1981: varapuheenjohtaja Markku Makkonen, Ines Makkonen ja Inari Lounema. Yhdistysnetti 2001.

¹⁶⁰ Risto Louneman lausunto 26.7.2001.

loppunäytöksessä tullaan puimaan valtion taidehallinnon ja –yhteisön museohankkeen yhteydessä tekemiä ihmisoikeusloukkauksia.¹⁶¹

5 MUSEO OTTAA PAIKKANSA

5.1 Museon tehtävät

Suunnitelmat olivat alkaneet vihdoinkin muuttua todeksi keväällä 1969, jolloin museota pohjustavan säätiön perustaminen aloitettiin (ks. liite 1, s. 102).

Museon tehtäviksi tuli kerätä ja säilyttää vanhoja kuvia sekä edistää ja tukea ajan valokuvataidetta. Tarkoituksensa toteuttamiseksi museon oli määrä asettaa näytteille valokuvataidetta käsittelevää aineistoa niin Suomesta kuin ulkomailtakin. Sen oli myös määrä asettaa aineistoa valokuvauksesta kiinnostuneiden käytettäväksi ja tukea valokuva-alan tutkimusta. Museo toimisi siis yhdyssiteenä yleisön ja valokuvataiteen välillä herättääkseen kiinnostusta ja ymmärrystä valokuvataidetta kohtaan. Samalla se tekisi tunnetuksi Suomea ja sen valokuvataidetta ulkomailla.¹⁶² Museo oli jo alusta alkaen tarkoitettu toimimaan aktiivisena kulttuurilaitoksena, joka ylläpitää valokuva-arkistoa, kirjastoa ja valokuvan tutkimuslaitosta sekä järjestää näyttelyitä sekä harjoittaa julkaisu- ja tiedotustoimintaa.¹⁶³

Museon asenne kuviin oli Suomen museoelämässä uusi, sillä esimerkiksi Kansallismuseolla oli kyllä jo kuvia arkistoissaan, mutta niiden arvo perustui kuvien dokumentointitehtävään. Kuva kiinnosti menneisyyden kuvauksena. Valokuvataiteen museossa sen sijaan haluttiin alusta asti painottaa kuvan taiteellista arvoa.¹⁶⁴ Tällöin painotettiin valokuvaajia ja heidän tuotantoaan.

Vuonna 1970 muotoutui kirjalliseen muotoon Suomen valokuvataiteen museon keräilyohjelma. Museon oli sen mukaan tarkoitus kerätä, tallettaa ja asettaa näytteille historiallista valokuvavälineistöä ja kuvia, joilla on taiteellista ja historiallista merkittävyyttä. Museo kerää myös arkistoaineistoa ja kirjallisuutta. Päähuomio valokuvien keräämisessä on kiinnitetty kotimaisen valokuvataiteen kehityksen valaisemiseen edustavan ja tyypillisen aineiston avulla. Kohderyhmään kuuluvat

¹⁶¹ Risto Louneman <risto.lounema@pp.inet.fi> kirje Tiina Lehtiselle <tiinale@fmp.fi> 12.9.2001.

¹⁶² Valokuvataiteen museokiista kiihtyy ja saa uusia muotoja US 22.5.1969.

¹⁶³ Valokuvataiteen näyttely Helsingissä SD 27.4.1969.

¹⁶⁴ Vanhoille kuville oma uusi museo IS 29.4.1969.

myös maassa toimineet ulkomaalaiset valokuvaajat töineen. Valokuva-aineistosta merkittävimmiä on mainittu taiteellista ominaisarvoa omaavat kuvat, valokuvaajia ja heidän toimintaansa esittävät kuvat sekä esimerkit erilaisin teknisin menetelmin valmistetuista kuvista. Tavanomaiset muoto- ja maisemakuvat on keräilyohjelman mukaan luovutettava kulttuurihistoriallisille museoille.¹⁶⁵

Museo oli lähtenyt liikkeelle suurella innostuksella ja voimalla. Lokakuussa 1969 voitiin jo todeta museon toteuttaneen tai saaneen alulle useita tehtäviä, joita sille oli perustettaessa säädekirjassa annettu. Paljon yleisöä kerännyt avajaisnäyttely kiersi Suomea, perustutkimusohjelma oli käynnistetty, muille museoille oli tiedotettu syntyneestä valokuvataiteen museosta, tietotekniikan soveltuvuutta museon käyttöön oli tutkittu, yhdessä Kansallismuseon kanssa oli suunnitteilla dagerrotypiä näyttely, vanhoja kuvia oli alettu kerätä yhdessä Kameraseurojen Liiton kanssa, alan kirjallisuutta oli saatu jo jonkin verran kasaan, uutta retrospektiivistä näyttelyä suunniteltiin ulkomaille lähetettäväksi, suunniteltuihin näyttelypaikkoihin Suomessa oli oltu jo yhteydessä, julkaisutoiminta oli aloitettu ja valmisteltiin "Die Frau"-näyttelyn saamista Saksasta Suomeen maaliskuussa 1971.¹⁶⁶

Museon toimintaa ei aluksi suunniteltu pitkällä tähtäimellä, vaan ensimmäinen pitemmän ajanjakson sisältävä suunnitelma luotiin vasta 1973. Tällöin hyväksyttiin edustajiston kokouksessa asiakirja, jonka nimi oli *Toiminnan suuntaviivoja vuosille 1974-1976* ja siinä arvioitiin museon ääri-vojen jo alkaneen hahmottua ja hahmoteltiin tehtävien tärkeysjärjestystä.

*"Nyt museon tärkeimpänä tehtävänä on ryhtyä syventämään perustuksia eri toiminoissaan. Ensisijaisena näkökohtana on pidettävä palveluperiaatetta. Museon tulee tehostaa toimintaansa tutkimusta, näyttelytoimintaa ja koulutusta palvelevana valtakunnallisena laitoksena."*¹⁶⁷

5.2 Vaikutteita Suomesta ja ulkomailta

Suomessa ei valokuvataiteen museolla ollut juuri esikuvia. Olemassa olleet valokuva-arkistot oli kerätty toisenlaisin periaatein, ei kiinnittämällä päähuomiota taiteelliseen arvoon. Suurilla firmoilla, kuten Kodakilla, oli omia arkistoja, joista saatettiin joitain malleja saada.¹⁶⁸ Kansallismuseon arkistointijärjestelmään oli perehdytty väliaikaisen hallituksen kokouksessa.¹⁶⁹ Sillä oli suuret

¹⁶⁵ Keräilyohjelma SVM a: Säätiön keräilyohjelma, talousvaliokunnan säännöt, arkistonhoitajan johtosääntö.

¹⁶⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.10.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁶⁷ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 24.

¹⁶⁸ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹⁶⁹ Väliaikaisen hallituksen kokouksen pöytäkirja 3.6.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

valokuvakokoelmat, mutta nekin eri periaatteilla järjestettynä kuin tulevalla museolla. Haaveena oli, että ehkä osan kuvista voisi siirtää uuteen valokuvataiteen museoon, ja että kaikki kuvat saataisiin luetteloitua niin, että niitä voitaisiin käyttää myös valokuvataiteen näkökulmasta käsin. Tämän vuoksi kuville pitäisi luoda kortistointijärjestelmä myös valokuvaajien nimien perusteella.¹⁷⁰

Ulkomailta tuli jonkin verran vaikutteita, koska perustamisessa mukana olleet ihmiset olivat tutustuneet yksityismatkoillaan ulkomaisiin valokuvataiteen museoihin. Monet ulkomaisista valokuva-alan museoista olivat lähinnä teknisiä museoita, ja vaikka Suomen valokuvataiteen museo keräsi myös valokuvauskoneita ja niiden tietoja, ne eivät olleet tärkeimmällä sijalla.¹⁷¹ Kesäkuun 25. päivänä 1969 pidetyssä väliaikaisen hallituksen kokouksessa valokuvaaja Börje Söderholm kertoi muille omista kokemuksistaan Saksan valokuvamuseoista. Huomattavin Saksan valtiollinen valokuvataiteen laitos oli Staatliche Landesbildstelle Hampurissa, jonka johtaja oli myös ilmaissut halunsa saada laitokseensa esille Suomen valokuvataiteen museon avajaisnäyttelyn kuvista koostetun noin seitsemänkymmenen kuvan näyttelyn.¹⁷²

Yksi merkittävä vaikutteiden antaja oli Ranskassa toimiva suuri valokuvataiteen museo, johon arkkitehti Mikko Karjanoja kävi yksityismatkallaan tutustumassa ja toi sieltä tullessaan museolle kattavan arkistointijärjestelmämallin, jota ei kuitenkaan otettu käyttöön.¹⁷³ Marja-Liisa Bell oli asunut Yhdysvalloissa ja palannut juuri takaisin Suomeen ennen museon perustamista ja oli siellä nähnyt valokuvalla omistettuja museoita. Hänelle oli kuitenkin heti selvää, että monet sieltä saadut ideat olivat Suomen oloissa toteuttamiskelvottomia, koska taloudellinen tilanne oli erilainen.¹⁷⁴

Ulkomaisten kontaktien hankkiminen annettiin Marja-Liisa Bellin, Jorma Heinosen ja museon ensimmäisen työntekijän tehtäväksi.¹⁷⁵ Nopeasti saatiinkin luotua pohjoismaisia kontakteja ja suhteita Länsi-Euroopan maihin.¹⁷⁶ Museonhoitajalle hallitus korosti kansainvälisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen tärkeyttä, jotta myös uusia ideoita saataisiin Suomeen mahdollisimman nopeasti.¹⁷⁷ Alkua hankaloitti se, että valokuvan säilyvyydestä ja säilytysolosuhteista ei juurikaan ollut tutkittua

¹⁷⁰ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹⁷¹ Sama.

¹⁷² Väliaikaisen hallituksen kokouksen pöytäkirja 25.6.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁷³ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹⁷⁴ Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

¹⁷⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.2.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁷⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 16.10.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁷⁷ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

tietoa Suomessa. Museonhoitaja Ritva Keski-Korhonen joutui heti työnsä aluksi etsimään tietoa asiasta ympäri maailmaa ja apua saatiin muun muassa Ruotsista alan tutkijoilta.¹⁷⁸

5.3 Muiden museoiden ja instituutioiden suhtautuminen

Opetusministeriön tuki oli alusta asti museohankkeelle tärkeää, sillä sitä kautta rahoitus lähti käyntiin. Myöhemmin myös opetusministeriön jakamilla veikkausvaroilla on tuettu museon näyttelytoimintaa.¹⁷⁹ Opetusministeriö suhtautui alusta asti vakavasti säätiön museohankkeeseen ja myöhemmin museo pääsi siten vaikuttamaan moniin valokuvataidetta koskeviin asioihin. Siltä esimerkiksi pyydettiin ehdokaslista valtion kamerataidetoimikunnan jäseniksi¹⁸⁰ sekä mielipidettä perustettavan Lahden taideoppilaitoksen opetussuunnitelmista.¹⁸¹ Suhteita opetusministeriöön haluttiin pitää yllä, mikä näkyy muun muassa siitä, että toukokuussa 1971 hallituksen silloinen puheenjohtaja Jorma Heinonen ja vt. museonhoitaja Ritva Keski-Korhonen kävivät opetusministeriössä neuvottelemassa hallitusneuvos Olli Närvän kanssa museon toiveista ja tarpeista.¹⁸² Opetusministeriöllä on myös paikkansa museon säätiön edustajistossa.

Muut museot, elokuva-arkisto ja eri instituutiot eivät periaatteessa ainakaan suuresti vastustaneet valokuvataiteen museon perustamista.¹⁸³ Hankkeen takana oli paljon ihmisiä, joista monilla oli tehtäviä myös muissa museoissa ja instituutioissa. Lisäksi suopeutta museopiireissä lienee lisännyt se, että uusi museo ei periaatteessa paljon kilpaillut muiden museoiden kanssa rahoista, sillä se odotti taloudellista tukea lähinnä taidetoimikuntajärjestelmän kautta.¹⁸⁴

Uuden museon saama palstatila lehdistössä kuitenkin herätti jonkin verran kateutta muissa museoissa. Monet muut museot eivät olleet yhtä tottuneita lehdistön käsittelijöitä, koska niillä ei ollut yhtä paljon kokemusta lehdistön toimintatavoista ja suhteita toimittajiin. Valokuvataiteen museon perustajissa oli mukana muun muassa lehtikuvaajia, joiden tietoa ja tuntemusta voitiin hyödyntää. Vähitellen kuitenkin huomattiin, että valokuvataiteen museo toi julkisuutta myös muille museoille muun muassa kiertonäyttelyidensä yhteydessä.¹⁸⁵

¹⁷⁸ Ritva Tähtisen haastattelu 29.3.2001.

¹⁷⁹ Veikkausvarat valokuvataidetta tukemassa YV 23.10.1975.

¹⁸⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 26.10.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁸¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.11.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁸² Hallituksen kokouksen pöytäkirja 24.5.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁸³ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹⁸⁴ Ritva Tähtisen haastattelu 29.3.2001.

¹⁸⁵ Sama.

Elokuva-arkiston kanssa tehtiin yhteistyötä alusta alkaen museon tilakysymystä ratkaistaessa. Ateneumiin oli ennestään hyvät suhteet, koska Mikko Karjanoja oli valokuvannut teoksia Ateneumille. Karjanojalla oli hyvät suhteet myös Muinaistieteelliseen toimikuntaan, sillä hän oli aikaisemmin työssään ollut paljon tekemisissä toimikunnan kanssa.¹⁸⁶ Museoliiton silloinen museoasiain sihteeri Jorma Heinonen oli hankkeessa mukana jo senkin vuoksi, että oli itse harrastajavalokuvaaja, mutta ei Museoliitolla yleensä ole ollut mitään uusia museoita vastaan.¹⁸⁷

Monilla uutta museota luomassa olleilla henkilöillä oli siis suhteita useammalle taholle suomalaisessa kulttuurielämässä ja politiikassa, ja näitä suhteita pyrittiin käyttämään hyväksi uuden museon etua ajettaessa. Marja-Liisa Bellin suhteet muihin museoihin, Helsingin kaupunkiin ja opetusministeriöön tulivat suureen tarpeeseen. Tietoa museohankkeesta levitettiin museopiireihin muun muassa Suomen Kotiseutuliiton kautta. Sieltäkin oli henkilöitä museohankkeen takana ja toimimassa museon eri valiokunnissa.¹⁸⁸

5.4 Median hampaissa ja siipien suojissa

Museon ensimmäistä näyttelyä, joka oli avoinna Kluuvin galleriassa 1.-11.5.1969, markkinoitiin yleisölle lehdistön kautta näkyvästi. Museon puolelta laadittiin lehdistötiedote, mutta joissakin lehdissä näyttely on antanut aiheen isommallekin jutulle haastatteluineen. Perustajajärjestöihin kuuluvat valokuvaajat veivät maailmalle tietoisuutta uudesta museosta samalla kun saivat julkisuutta omien töidensä ansiosta.¹⁸⁹

Vastaanottoa lehdistössä pidettiin kaikin puolin positiivisena ja julkisuutta saatiin hankkeelle sopivasti.¹⁹⁰ Lehdistöön oli olemassa valmiiksi hyvät suhteet, olihan museon yhtenä perustajajärjestönä Suomen Lehtikuvaajat. Lehdistön toimintatapojen tuntemisesta oli hyötyä ja tietoa osattiin myös hyödyntää suuremman julkisuuden saamiseksi. Museosta lähetettiin lehdille lehdistötiedote, jonka rakenne oli suunniteltu niin, että teksti toimi vaikka sitä jouduttaisiin lyhentämään alusta tai lopusta. Lehdistötiedotteeseen mukaan etsittiin aina vaakakuva, jolloin tekstiäkin saatiin vähintään kaksi palstaa. Pystykuvan kanssa kun tekstin sai helposti taitettua yhdelle palstalle. Tiedote julkaistiin yleensä sellaisenaan, myöhemmin saattoi lehteen tulla myös toimittajan kirjoittamaa ja museon

¹⁸⁶ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹⁸⁷ Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

¹⁸⁸ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹⁸⁹ Sama.

¹⁹⁰ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001; Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001; Jussi Aallon haastattelu 29.3.2001; Ritva Tähtisen haastattelu 29.3.2001.

toivomaa kritiikkiä näyttelyistä.¹⁹¹ Näyttelyn uutisoinnin yhteydessä saatiin huomiota myös museohankkeelle.

”Hassua kyllä, Demari kirjoitti hyvinkin positiivisesti, [---] et se meni pikkusen mediassa jopa niin kuin puolueittain. Että ne jotka oli muita kuin demareita, suhtautui kriittisemmin siihen.”¹⁹² (Aalto)

Poliittisten lehtien suhtautuminen museota kohtaan lienee suoraan johdettavissa mukana hankkeessa olleiden ihmisten taustoista. Esimerkiksi museon ensimmäinen työntekijä ja tuleva johtaja oli naimisissa sosiaalidemokraattien lehtikuvaajan kanssa, joka siis oli tunnetusti SDP:n kannattaja.

Museohanketta julkisuudessa kommentoi enimmäkseen idean isä, Matti A. Pitkänen, jota pidettiin perustajajoukon piirissä edustustehtävään sopivana ja sanavalmiina ihmisenä. Hyvinä puhujina areenalle lähetettiin toisinaan myös esimerkiksi Marja-Liisa Bell, Seppo Saves, Kalle Kultala tai Otso Pietinen. Jotkut edustivat museohanketta julkisuudessa siitä syystä, että olivat ennestään tunnettuja nimiä ja näin heillä oli varmempi pääsy otsikoihin. Myös tässä suhteessa Matti A. Pitkänen oli edustava henkilö, samoin kuin valokuvaajasuvun jäsen Otso Pietinen ja Kaius Hedenström, jonka isä Osvald eli ”Hede” oli sodanaikaisista kuvistaan tunnetuksi tullut lehtikuvaaja ja monen lehtikuvaajan esikuva.¹⁹³

Keväällä 1970 hallituksen kokouksessa pohdittiin sitä, miten museo saisi tunnettavuutta Suomessa. Museon omien tapahtumien yhteydessä tiedotustoiminnan tehostaminen koettiin tärkeäksi.¹⁹⁴ Lehdistöissä piti näkyä ja aina kun jotain tapahtui, siitä piti kertoa lehtien välityksellä. Lehdistö tiedotteiden taitavia kirjoittajia löytyi museon säätiön aktiivien joukosta, muun muassa Sven Hirn ja C. J. Gardberg sekä myöhemmin museon ensimmäinen johtaja, Ritva Keski-Korhonen.¹⁹⁵

1970-luvun merkkipaaluiksi Suomen valokuvataiteen museon historiassa nousivat muutamat yksittäiset tapahtumat. Yksi niistä oli 1972 syksyllä, kun suomalainen valokuva täytti 130 vuotta. Asiasta järjestettiin yhdessä Valokuvajärjestöjen keskusliiton kanssa tiedotustilaisuus ja se uutisoitiin näkyvästi eri lehdissä ja päivää juhlittiin eri paikkakunnilla.¹⁹⁶

¹⁹¹ Ritva Tähtisen haastattelu 29.3.2001.

¹⁹² Jussi Aallon haastattelu 29.3.2001.

¹⁹³ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

¹⁹⁴ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 27.4.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

¹⁹⁵ Sama.

¹⁹⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirjat 16.10.1972 ja 20.11.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Vuosikymmenen suurin tapaus lienee ollut museon 10-vuotisjuhla, jota lähdettiin suunnittelemaan jo hyvissä ajoin perustamalla juh latoimikunta vuoden 1978 keväällä. Sama toimikunta valmisteli myös vuoden 1979 vuosikirjaa, josta tuli museon 10-vuotishistoriikki.¹⁹⁷ Museon syntymäpäivän vastaanotto järjestettiin 24.7.1979.¹⁹⁸ Lehdistön suhtautumisen museon laatimaan tiedotusaineistoon katsottiin olleen hyvin myönteistä ja lehtien palstoille päästiin ainakin 18 000 palstamillimetrin voimalla. Radiossa Ylenaikainen käytti museon laatimaa tiedotusaineistoa lähetyksessään 24.7. ja lähetti tekemänsä haastattelun aiheesta 26.7. Uudenmaan alueradio oli myös tehnyt haastattelun, joka lähetettiin 11.8. Onnittelukukkien lisäksi syntymäpäivän kunniaksi museo sai monia lahjoituksia.¹⁹⁹

6 VIHDOINKIN MUSEOSTA TULEE TOTTA

6.1 Museon ovet avataan

Kuva 1. Avajaisnäyttelyä markkinoitiin monessa lehdessä näyttelyluettelon kanteen valitulla kuvalla.

(Kuva: SVM)

Suomen valokuvataiteen museon ensimmäinen näyttely avattiin Helsingissä Kluuvin galleriassa Unioninkadulla 1.5.1969 ja se oli avoinna 11.5.1969 saakka {1}. Näyttelyn järjestäjä oli virallisesti Valokuvajärjestöjen neuvottelukunta, koska Suomen valokuvataiteen museon säätiön perustaminen oli vielä kesken.²⁰⁰ Marja-Liisa Bell oli avainasemassa Kluuvin gallerian saamisessa näyttelytilaksi pientä korvausta vastaan. Bell oli jo aikaisemmin järjestänyt valokuvataiteen näyttelyitä Kluuvin galleriassa, joka kuuluu Helsingin kaupungille.²⁰¹

Näyttelyn esittelyarkkitehtuurin suunnitteli Mikko Karjanoja sekä ensimmäisiin avajaisiin Kluuvin galleriaan Helsinkiin että Turun linnaan näyttelyn myöhemmin kiertäessä maata. Mielensä hänellä oli 1930-luvulla järjestetty Tallinnan taidemuseon arkkitehtuurikilpailu, jonka oli voittanut Alvar Aalto.

¹⁹⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 16.2.1978 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

¹⁹⁸ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 29.5.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

¹⁹⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 21.8.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

²⁰⁰ Vanhoille kuville oma uusi museo IS 29.4.1969.

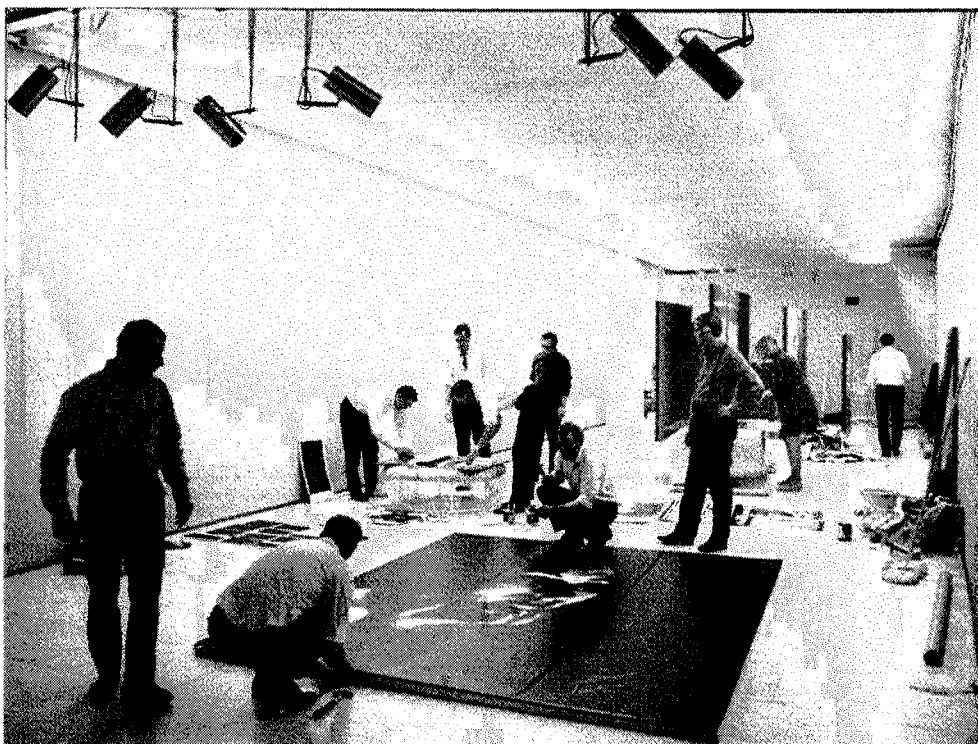
²⁰¹ Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

Suunnitelmaa ei koskaan toteutettu, mutta siitä mieleen jäänyt sisäperspektiivikuva tuli vaikuttamaan uuden museon ensimmäiseen näyttelyyn. Tila oli pieni, mutta siinä mielessä hyvä, että lähellä toisiaan olevat seinät pakottivat kävijät katsomaan kuvia läheltä, jolloin niiden yksityiskohdat pääsivät oikeuksiinsa. Turun linnassa näyttelyä muutettiin hieman parempien tilojen salliessa monimutkaisempia ratkaisuja.²⁰²

Näyttelyn rakentaminen oli talkootyötä, johon osallistuivat museosäätiön hallitus ja valokuvaajat yhdessä. Mikko Karjanojan lisäksi mukana olivat muun muassa valokuvaajat Kaius Hedenström, Kalle Kultala, Börje Söderholm, Jouko Könönen, Seppo Saves, Bert Carpelan ja Taisto Tuomi, jotka myös valitsivat kuvat näyttelyyn {2}.

*"Se oli ympärivuorokautista työskentelyä ja syömässä käytiin puolenyön jälkeen. Siellä oli semmonen taksimiesten yökuppila [Kotikahvila, Kasarmikatu 26 B] ja siellä käytiin kaks kertaa tuon yön aikana syömässä."*²⁰³ (Karjanoja)

Myöhemmin näyttelyn kiertäessä Suomea rakennustyön otti vastuulleen näyttelyn tilannut museo, ja tällöin pystytyksessä oli mukana enemmän myös varsinaisia museoalan ihmisiä.²⁰⁴

*Kuva 2.
Avajaisnäyttelyn
pystytyksessä
Kluuvin galleriassa
oli mukana lähinnä
valokuvaajia,
museon pe-
rustajajärjestöjen
aktiivisia ihmisiä.
(Kuva: Kaius Heden-
ström / SVM)*

²⁰² Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

²⁰³ Sama.

²⁰⁴ Sama.

Avajaisnäyttelyssä pyrittiin esittämään edustava otos suomalaisia valokuvia 1800-luvun loppupuolelta 1960-luvun lopulle saakka.²⁰⁵ Kuvat järjestettiin näyttelyyn vuosikymmenittäin ja jokaiselta kymmenluvulta oli valittu yksi kuva aikansa symboliksi {3}.²⁰⁶ Kuvia oli mukana lähes kolmesataa kappaletta ja vanhimmat kuvat olivat ruotsinkielisen kameraseuran AFK:n jäsenten töitä. Myös Suomen Kameraseurojen Liiton pysyväiskokoelmasta oli paljon kuvia mukana. Jo ensimmäisissä hankkeesta kirjoitetuissa lehtijutuissa oli yleisölle ilmoitettu mahdollisuudesta lahjoittaa kuviaan tulevalle museolle ja ensimmäisiä lahjoituskuvia oli päätyntä heti näyttelyyn asti.²⁰⁷

Kuviksi valikoitui taiteellisia ajan kuvia, koska ideahan oli levittää ajatusta valokuvasta taiteena. Kuvat eivät pyrkineet olemaan kantaaottavia tai yhteiskunnallisia, mikä oli ajalle muuten tyypillistä.

”Ainakaan tietoisesti en usko, että piti olla korrektimpaa tai ottaa huomioon politiikkaa, mutta uskon että sen ajan henki oli silloin sellainen, että se nyt vaan sitten tuli otetuksi huomioon. [---] Siis kutsuvahan se halus tietysti olla, se kuulu siihen henkeen, ja vaikuttava, mutta vain sillä vaatimattomalla itsellään, siis ei vaikuttamaan maailman menoon.”²⁰⁸ (Karjanoja)

*Kuva 3.
Avajaisnäyttelyn näki vuonna 1969 yhteensä noin 51 000 näyttelykävijää.
(Kuva: Kaius Hedenström / SVM)*

Näyttelyssä oli valokuvan historiasta kertovien kuvien lisäksi myös valokuvauslaitteita eri aikakausilta. Vetonauloina mainostettiin ”1800-luvulta peräisin olevaa James Bondin kameraa²⁰⁹”,

²⁰⁵ Vanhoille kuville oma uusi museo IS 29.4.1969.

²⁰⁶ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

²⁰⁷ Vanhoille kuville oma uusi museo IS 29.4.1969.

²⁰⁸ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

²⁰⁹ 1886 valmistettu salapoliisikamera, jonka sai takin alle piiloon. Suomen Valokuvataiteen museon avajaisnäyttely TS 6.6.1969.

astronauttien uutta avaruuskameraa²¹⁰ ja kuvia kuusta.²¹¹ Erityisen harvinaisina kuvina mukana oli 1900-luvun alussa otettuja värikuultokuvia, ajalta jolloin värikuvia ei vielä edes pitänyt olla olemassa Suomessa {4}.²¹² Paikkansa löytyi myös niin sanotulle huomispäivänkuvalle, joka ennusti tulevaa.²¹³

Kohderyhmää ei erityisesti ajateltu siihen aikaan, mutta myöhemmin ajatellen se oli tavallinen kansa, lähinnä aikuiset ihmiset, joita valokuva kiinnosti. Toivottiin, että näyttely, varsinkin maata kiertäessään, levittäisi taidevalokuvan ideaa. Ei lapsiakaan pois suljettu kävijöinä, mutta heitä varten ei järjestetty mitään erityistä aktiviteettia tai katsottavaa.²¹⁴

Näyttelyn avajaisissa avajaispuheen piti hallitusneuvos Ragnar Meinander, joka puheessaan lupaili, että tulevaisuudessa valtio ottaisi tehtäväkseen museon ylläpitämisen.²¹⁵ Avajaisiin kutsuttujen henkilöiden listalla on monia edelleen tunnettuja nimiä kulttuurielämän puolelta, kuten arkkitehti Alvar Aalto, taiteilija Kaj Franck, kuvanveistäjä Eila Hiltunen, taiteilija Tove Jansson, taidemaalari Kimmo Kaivanto, taiteilija Timo Sarpaneva ja kirjailija Mika Waltari. Muuta ”kansan kermaa” edustivat muun muassa Helsingin Sanomien toimitusjohtaja Aatos Erkko, arkkiatri Arvo Ylppö, Stockmannin toimitusjohtaja H. G. Wetterstrand ja hovioikeuden presidentti Y. J. Hakulinen.²¹⁶ Vieraslista oli koottu museosäätiön hallituksen jäsenten toivomusten mukaan.²¹⁷ Eri asia sitten on, kuinka moni otti kutsun vastaan. Siitä ei ole säilynyt tietoja.

”Se oli suuri tapahtuma ja siellä oli kaikki tunnetut ihmiset – kaikki kaverit kutsuttiin.”²¹⁸ (Karjanoja)

Avajaisnäyttelystä koostettiin Helsingin näyttelyn jälkeen pienempi kiertonäyttely, joka lähetettiin kiertämään ympäri Suomea ja kertomaan samalla valokuvaustaiteen tulemisesta ja uudesta museosta. Helsingin jälkeen vuorossa olivat Tampere, Turku, Vaasa, Seinäjoki, Kokkola, Jyväskylä ja Varkaus. Eri paikkakunnilla näyttelyä oli aina täydennetty paikkakunnan omilla kuvilla, kuten Turussa Turun historiallisen museon kokoelmien valokuvilla. Joillain paikkakunnilla pyrittiin saamaan

²¹⁰ Kaksoiskappale astronautin avaruuteen hukkaamasta kamerasta, jonka sisällä olevan filmin palauttajalle Nasa on luvannut huomattavan palkkion. Suomen Valokuvataiteen museon avajaisnäyttely TS 6.6.1969.

²¹¹ Vanhoille kuville oma uusi museo IS 29.4.1969.

²¹² Kuvia olivat tehneet Wladimir Schohin ja Aarne Pietinen vuonna 1907 markkinoille tulleilla ranskalaisen Lumièren autochrome -levyillä. Vanhat valokuvat talteen ja esille HS 1.5.1969.

²¹³ Valokuvanäyttelyitä US 12.4.1969.

²¹⁴ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

²¹⁵ Hallitusneuvos Meinanderin avauspuhe SVM a: Säädekirja, historiikki, avajaisnäyttely 1969-.

²¹⁶ Avajaisnäyttelyn vieraslista SVM a: Säädekirja, historiikki, avajaisnäyttely 1969-.

²¹⁷ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

²¹⁸ Sama.

kävijöitä näyttelyyn lisäämällä joukkoon paikallisväriä: mukaan otettiin paikkakunnan omien valokuvaajien töitä ja kyseisellä paikkakunnalla otettuja kuvia.²¹⁹

Kuva 4. Wladimir Schohinin värikuultokuvat olivat avajaisnäyttelyn vetonauloja. (Kuva:SVM)

Näyttely sai runsaat kävijämäärät monella paikkakunnalla. Yhteensä näyttely keräsi kävijöitä vuoden 1969 aikana noin 51 000²²⁰ ja se herätti museon toimintakertomuksen mukaan huomiota myös ulkomailla.²²¹ Paikallislehdissä näyttely sai lisää julkisuutta sitä mukaa, kun näyttely tavoitti eri kaupunkeja. Aina eivät arvostelut olleet pelkästään positiivisia. Esimerkiksi Aamulehti kirjoitti Tampereella viivähtäneestä näyttelystä hyvinkin kriittisen, mutta puolusteleavan jutun. Sen mukaan Tampereen Nykyaiteen museossa esillä olleessa näyttelyssä oli ”paljon tarpeetonta ja mitäänsanomaton arkistomateriaalia, kun taas huomattavan paljon hyvää puuttuu.” Näyttelyä pidettiin liian suppeana ja nopeasti kasatuna. Kuitenkin puutteellisen näyttelyn sanomaksi nähtiin juuri herättää kysymys valokuvataiteen museon puuttumisen syistä, jolloin näyttelyn arveltiin olevan tarpeellinen keskustelun avaaja.²²²

6.2 Museon hallinto hahmottuu

Suomen valokuvataiteen museon perustava kokous oli pidetty 6.5.1969 Helsingissä. Mukaan edustajiston kokoukseen oli kutsuttu suuri joukko eri alojen vaikuttajia. Eri järjestöille ja laitoksille oli annettu tehtäväksi valita kokoukseen omat edustajansa, mutta kaikki kutsutut eivät tätä oikeutta käyttäneet. Kaikki kutsun saaneet olivat kuitenkin ilmaisseet kiinnostuksensa asiaa kohtaan.²²³

²¹⁹ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

²²⁰ Näyttelyvaliokunnan toimintakertomus 1969 SVM a: Valiokunnat.

²²¹ Väliaikaisen hallituksen toimintakertomus SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²²² Valokuvamuseon pesämuna AL 9.6.1969.

²²³ Outo oppositio kiistelee valokuvamuseosta MU 6/69.

Tämän edustajiston tehtäväksi tuli säätiön toiminnan valvominen ja tukeminen ja siihen kuului 28 jäsentä.²²⁴ Vapaiksi jääneet edustajiston paikat täydennettiin valokuvista ja valokuvauksesta kiinnostuneilla tunnetuilla henkilöillä.²²⁵

Edustajiston kokouksessa käsiteltiin ja hyväksyttiin Valokuvajärjestöjen neuvottelukunnan laatima sääntöehdotus, jonka laatimisessa apuna oli käytetty rakennustaiteen museon sääntöjä.²²⁶ Samalla valittiin väliaikainen hallitus, jonka toimikausi alkoi heti ja kesti siihen asti, kunnes oikeusministeriö oli hyväksynyt virallisesti valokuvataiteen museon säätiön ja sen säännöt. Väliaikaisen hallituksen tehtäviksi määriteltiin säätiön perustaminen ja museon avajaisnäyttelyn kierrättäminen muissa kaupungeissa.²²⁷

Väliaikaisen hallituksen järjestäytymiskokous pidettiin 20.5.1969, jolloin puheenjohtajaksi valittiin arkkitehti Mikko Karjanoja, varapuheenjohtajaksi kirjastonhoitaja, filosofian tohtori Sven Hirn ja sihteeriksi historian lehtori Kyösti Salojärvi.²²⁸

Kokouksessa keskusteltiin valokuvataiteen museon johtajan toimen täyttämisestä, mutta asiaa päätettiin siirtää siihen, kunnes säätiö olisi saanut virallisen hyväksyntänsä. Valiokuntia perustettiin hoitamaan museon eri tehtäviä: talousvaliokunta raha-asioiden hoitamiseen, arkistointivaliokunta²²⁹ lähinnä lahjoitusten vastaanottamiseen, näyttelyvaliokunta näyttelyitä hoitamaan ja tutkimusvaliokunta aloittamaan tutkimus- ja julkaisutoimintaa.²³⁰

Seuraavassa kokouksessaan väliaikainen hallitus keskusteli säätiön taloudellisen tilanteen parantamismahdollisuuksista ja käsitteli muistiota, joka oli laadittu eri yhteisöille annettavaksi taloudellista apua pyydetessä. Samalla päätettiin, että neuvotteluja tuttujen maahantuojiin ja muiden mahdollisesti avustavien tahojen kanssa käytäisiin jo ennen säätiön lopullista hyväksymistä.

²²⁴ Mukana olivat edustajat Suomen Valokuvaajain Liitosta, Suomen Kameraseurojen Liitosta, Suomen Mainosvalokuvaajista, Suomen Lehtikuvaajista, Kamerataiteen Yhdistyksestä, opetusministeriöstä, Åbo Akademista, Tampereen yliopistosta, Taideteollisesta oppilaitoksesta, Suomen Museoliitosta, Valtion Kamerataidetoimikunnasta, Muinaistieteellisestä toimikunnasta ja Yleisradiosta. Lisäksi oli kutsuttu edustajat puolustusministeriöstä, Helsingin yliopistosta, ulkoasiainministeriöstä, Valtionarkistosta, Suomen taideakatemiasta sekä Helsingin kaupunginhallituksesta. Valtionarkisto ja Suomen taideakatemia olivat ilmoittaneet nimeävänsä edustajansa vasta kokouksen jälkeen. Ulkoasiainministeriö ja Helsingin kaupunginhallitus eivät nimenneet edustajiaan. Perustavan kokouksen pöytäkirja 6.5.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²²⁵ Mikko Karjanojan lausunto 16.8.2001.

²²⁶ Otteita neuvottelukunnan kokouksen pöytäkirjoista 9.12.1968 SVM a: MKA.

²²⁷ Perustavan kokouksen pöytäkirja 6.5.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²²⁸ Väliaikaisen hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 20.5.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²²⁹ Valiokunnan nimi muutettiin myöhemmin kokoelmavaliokunnaksi. Hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 1.7.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²³⁰ Väliaikaisen hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 20.5.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Opetusministeriöltä oli odotettavissa 5 000 mk suuruinen määräraha näyttelykustannusten peittämiseksi. Suomen valokuvaajilta toivottiin lahjoituksia museolle ja tähän tarkoitukseen laadittiin kirje, jota lähetettiin valokuvaajille ja joka samalla toi museohanketta valokuvaajien tietoisuuteen.²³¹ Myöhemmin taloutta helpottamaan kaavailtiin vielä valokuvakopioiden myyntiä ja lahjoitusten anomista verovapaiksi.²³² Valtiovarainministeriö nimesikin säätiön sellaiseksi säätiöksi, jolle tehty lahjoitus saadaan kussakin yksittäistapauksessa tehdyn harkinnan mukaan vähentää lahjoittajayhteisön tulosta verotuksessa.²³³

Suomen valokuvataiteen museon säätiö hyväksyttiin virallisesti oikeusministeriössä 13.6.1969. Pian väliaikainen hallitus piti kokouksen valmistellakseen toimikautensa päättymistä ja tulevaa edustajiston kokousta, jossa valittaisiin varsinainen hallitus. Samassa yhteydessä keskusteltiin tulevan hallituksen ja museon tarpeesta saada käyttöoikeus kokoelmiensa kuviin. Tässä kokouksessa esitettiin ensimmäisen kerran myös mahdollisuus tilata Suomeen ulkomainen valokuvanäyttely, ”Die Frau” Saksasta.²³⁴ Museo oli siis jo vahvasti olemassa.

Väliaikainen hallitus oli ehtinyt kokoontua kolme kertaa ennen kuin tuli aika perustaa varsinainen hallitus, jonka valitsi edustajisto.²³⁵ Museon hallituksen perustehtäväksi tuli hoitaa säätiön omaisuutta ja asioita. Hallitukseen kuuluu kymmenen jäsentä. Hallitus myös valitsee museon toimihenkilöt, kuten johtajan, amanuenssin ja sihteerin sekä määrää heidän palkkansa.²³⁶

Suomen valokuvataiteen museon säätiön ensimmäisen varsinaisen hallituksen järjestäytymiskokousta päästiin pitämään 1.7.1969 Helsingissä. Keskeiset toimihenkilöt - puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteeri – pysyivät samoina kuin väliaikaisessa hallituksessakin.²³⁷ Muut henkilöt hallituksessa olivat valokuvaajat Börje Söderholm, Seppo Saves, Jukka Lampinen, Jouko Könönen, Kaius Hedenström ja Bert Carpelan sekä filosofian maisteri Jorma Heinonen ja amanuenssi Osmo Vuoristo.²³⁸ Palkkioita ei museon toimintaa aloitelleille maksettu lukuun ottamatta tilintarkastajien

²³¹ Väliaikaisen hallituksen kokouksen pöytäkirja 3.6.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²³² Hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 1.7.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²³³ Kirje valtiovarainministeriöstä 11.7.1969 SVM a: SVTM avustukset OPM 1969-80.

²³⁴ Väliaikaisen hallituksen kokouksen pöytäkirja 25.6.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²³⁵ Väliaikaisen hallituksen jäseniksi oli valittu valokuvaajat Bert Carpelan, Kaius Hedenström, Jouko Könönen, Jukka Lampinen, Seppo Saves ja Börje Söderholm sekä filosofian maisteri Jorma Heinonen Suomen Museoliitosta, kirjastonhoitaja Sven Hirn, arkkitehti Mikko Karjanoja ja amanuenssi Osmo Vuoristo Museovirastosta. Perustavan kokouksen pöytäkirja 6.5.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²³⁶ Säädekirjasäännöt SVM a: Säädekirja, historiikki, avajaisnäyttely 1969-.

²³⁷ Hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 1.7.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²³⁸ Suomen Valokuvataiteen museosäätiön hallitus 1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

palkkioita sekä edustajiston ja hallituksen jäsenille maksettuja matkakorvauksia niille, jotka kulki-
vat Helsingin ja Espoon ulkopuolelta kokouksissa.²³⁹

6.3 Tehtävänjakoa

Museolle luodun hallintorakenteen mukaisesti hallitus valitsi joka vuosi ihmiset eri asioista vastaa-
viin valiokuntiin, joita aluksi olivat näyttelyvaliokunta, talousvaliokunta, tutkimusvaliokunta, jul-
kaisuvaliokunta ja arkistointivaliokunta, jonka nimi muutettiin jo hallituksen järjestäytymiskokouk-
sessa kokoelmavaliokunnaksi.²⁴⁰ Syyskuussa 1970 annettiin talousvaliokunnalle hallituksen koko-
uksessa tehtäväksi lisätä seuraavan vuoden budjettiin myös tiedotusvaliokunta.²⁴¹

Valiokuntien tehtävänä oli valmistella oman alansa asioita hallituksen kokouksiin. Valiokuntien
nimeäminen uudelleen joka vuosi ei välttämättä ollut aina hyvä ratkaisu, sillä ihmisten vaihtuminen
esimerkiksi näyttelyvaliokunnan toiminnassa saattoi haitata projektien toteutumista.²⁴² Valiokunnat
nimitti hallitus ja niiden oli oltava vähintään viisijäsenisiä vähintään yhden jäsenen ollessa myös
hallituksen jäsen. Hallituksen puheenjohtajalla ja museon toimihenkilöillä oli oikeus osallistua va-
liokuntien kokouksiin, mutta osallistumisvaltaa päätösten tekoon heillä ei ollut. Valiokunnilla oli
valtuudet päästää kokouksiinsa myös muita kuuntelemaan, mutta ei asioista päättämään. Valiokun-
nille oli säännöissä määrätty kokoontumisvelvollisuus vähintään kahdesti vuodessa.²⁴³ Sihteerin
tehtäviä valiokunnissa hoiti museonhoitaja ja sittemmin museon johtaja heti toimeensa astumisesta
lähtien. Hän myös valmisteli ja esitteli valiokunnille tulleet asiat ja huolehti päätösten täytäntöön-
panosta.²⁴⁴

Vuoden 1971 lopulla tuli esiin myös erityisen valistusosaston tarve. Sen tehtäviksi annettiin näyt-
telyiden kierto-ohjelmien laatiminen ja järjesteleminen sekä opetusnäyttelyn suunnittelu. Varoja
valistusosaston perustamiseen suunniteltiin haettavaksi opetusministeriöltä vuoden 1973 budjetis-
sa.²⁴⁵ Valistusosaston toiminnan käynnistäminen vei kuitenkin paljon aikaa ja sen toiminnasta kes-
kusteltiin vielä keväällä 1974. Tällöin päätettiin tiedottaa myös lehdissä meneillään olleesta

²³⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 14.11.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁴⁰ Hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 1.7.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁴¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 28.9.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁴² Näyttelyvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 13.3.1979 SVM a: SVTM näyttelyvaliokunta pöytäkirjat 1969-83.

²⁴³ Valiokunnan säännöt SVM a: Säännöt kokoelmavaliokunta, näyttelyvaliokunta, julkaisuvaliokunta, tutkimusvalio-
kunta, museonjohtajan ohjesääntö.

²⁴⁴ Sama.

²⁴⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirjat 20.12.1971 ja 17.1.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

valistusosastokokeilusta ja julistaa valistusosastoa hoitamaan kaavailtu valistussihteerin virka avoimeksi heti kun saataisiin varmuus valistusosaston jatkuvuudesta.²⁴⁶ Opetusministeriö myönsi valistusosaston perustamiseen 30 000 mk kesällä 1974.²⁴⁷

Valistusosasto tehosti tiedotustoimintaa ja kehitti näyttelypaikkaverkostoa. Syksyllä 1974 ensimmäinen valistusosaston toimittama näyttely oli jo lähtenyt Australiaan.²⁴⁸ Vuoden 1976 lopussa valtion budjettikäsittely viivästyi ja valistusosaston jatkuvuus joutui vaakalaudalle. Budjetissa valistusosaston määräraha oli alusta asti ollut nimikkeellä "näyttelyihin", mikä aiheutti sen, että raha näytti helposti tiukan paikan tullen karsittavalta menoerältä budjetissa. Hallitus päättikin, että museon tilapäinen valistussihteerin irtisanotaan ja jos määräraha saadaan, hallitus päättää erikseen sen käyttötavasta.²⁴⁹ Valistussihteerinpaikka näyttää olleen tuulinen koko 1970-luvun, sillä museolla ehti olla ensimmäisen, vuoden toimessa olleen valistussihteerin jälkeen kolme eri valistussihteerinä neljän vuoden aikana. (Ks. liite 2 s. 103.)

Vuoden 1973 alussa hallituksen kokouksessa keskusteltiin valiokuntien tarpeellisuudesta ja todettiin, että kolme valiokuntaa ja työjaosto olisivat riittävät museon toiminnalle. Jäljelle jäivät näyttelyvaliokunta, tutkimusvaliokunta ja kokoelmavaliokunta. Työjaostolle annettiin tehtäväksi museon vuosikirjan valmistelutyöt.²⁵⁰

Haaveet valokuvien konservointilaitoksesta olivat olleet olemassa jo alusta saakka, mutta vasta vuonna 1974 alkoi näyttää siltä, että haave voisi joskus toteutua. Museovirasto laati lausunnon konservointilaitoksen perustamisesta suorittamansa konservointitarvekyselyn perusteella. Laitosta suunniteltiin museon yhteyteen.²⁵¹ Alustavasti kaavailtiin konservointilaitokselle nelihenkiä henkilöitä ja yhtenä olennaisena tehtävänä olisi kurssien järjestäminen.²⁵² Oma konservointilaitos jäi kuitenkin vielä haaveeksi, sillä konservointitoiminta museossa pääsi vauhtiin varsinaisesti vasta 1990-luvulla konservaattori Riitta Koskivirran myötä.

²⁴⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 7.2.1974 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁴⁷ Hallituksen puhelinkokouksen pöytäkirja 14.-20.6.1974 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁴⁸ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 10.9.1974 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁴⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.11.1976 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁵⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 6.2.1973 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁵¹ Kokoelmavaliokunnan kokouksen pöytäkirja 7.10.1974 SVM a: Kokoelmavaliokunta pöytäkirjat 1969-75, 1981-1982.

²⁵² Hallituksen kokouksen pöytäkirja 8.10.1974 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

6.3.1 Näyttelyvaliokunta ja näyttelyt

Näyttelyvaliokunta oli yksi niistä valiokunnista, jotka perustettiin heti väliaikaisen hallituksen järjestäytymiskokouksessa. Sen roolia museon toiminnassa pidettiin tärkeänä jo siitä syystä, että sen työt eli näyttelyt olivat yleisölle ja julkisuuteen näkyvin osa museon toimintaa. Näyttelyvaliokunnan tehtäväksi on säännöissä mainittu museon pysyvän näyttelyn, koti- ja ulkomaisten näyttelyiden sekä erikoisnäyttelyiden järjestäminen ja valvonta.²⁵³ Näyttelyvaliokunnan kaavailemat näyttelyt käsiteltiin ja hyväksyttiin hallituksen kokouksessa. Yleensä ei valiokunnan suunnitelmia juuri muutettu, mutta toisinaan kyllä.²⁵⁴ Näyttelyvaliokunnan tuli myös toimia näyttelyiden ja näyttelyteknisten kysymysten asiantuntijana.²⁵⁵ Se hoiti eri projekteja muodostamalla keskuudestaan työryhmiä, joille annettiin tehtäväksi aina tiettyjen projektien hoitaminen.²⁵⁶ Myös yhteydenpito eri kaupunkeihin kiertonäyttelyiden yhteydessä jaettiin eri valiokuntalaisten kesken.²⁵⁷

Saksalaisesta valokuvan toisesta maailmannäyttelystä, *Die Frau* eli *Die Weltausstellung der Photographie II*-näyttelystä käytiin neuvotteluja toimittaja Simopekka Nortamon johdolla keväällä 1970. Näyttely oli avattu Kölnissä syyskuussa 1968 ja se oli kiertänyt Eurooppaa siitä lähtien.²⁵⁸ Sen ai-neisto oli koottu eri puolilta maailmaa. Helsingin Sanomat oli lähettänyt sunnuntaipainoksensa toimituspäällikkö Nortamon Hampuriin neuvottelemaan näyttelyn Suomeen tuottamisesta lehden kustannuksella. Näyttelyn rahoittaja, Der Stern -lehti, oli kuitenkin esittänyt niin paljon ehtoja ja varauksia Helsingin Sanomien osallistumiselle, että lehden mielenkiinto sammui. Nyt Nortamo tiedusteli tuottajaa näyttelylle muualta. Taidehalli ei halunnut ottaa kalliin näyttelyn mukanaan tuomaa riskiä, joten valokuvataiteen museon säätiön hallitus päätti selvittää mahdollisuuksiaan. Toteutessaan näyttely kiertäisi Suomea valokuvataiteen museon nimissä avajaisnäyttelyn tapaan.²⁵⁹ *Die Frau* avattiinkin huhtikuussa 1971 Taidehallissa Helsingissä, mutta näyttelyn toi Suomeen lopulta Taidehalli.

²⁵³ Näyttelyvaliokunnan säännöt SVM a: Säännöt kokoelmavaliokunta, näyttelyvaliokunta, julkaisuvaliokunta, tutkimusvaliokunta, museonjohtajan ohjesääntö.

²⁵⁴ Esimerkiksi näyttelyvaliokunnan kielteisestä kannasta huolimatta vt. museonhoitaja piti näyttelyä "tunnettuja hampurilaisia" museon suhdetoiminnan kannalta tärkeänä. Hallitus hyväksyi näyttelyn niin, että näyttelystä otettiin noin puolet kuvia ja ne yhdistettiin Jussi pohjankallion kuviin tunnetuista suomalaisista. Hallituksen kokouksen pöytäkirja 8.11.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁵⁵ Näyttelyvaliokunnan säännöt SVM a: Säännöt kokoelmavaliokunta, näyttelyvaliokunta, julkaisuvaliokunta, tutkimusvaliokunta, museonjohtajan ohjesääntö.

²⁵⁶ Näyttelyvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 5.7.1969 SVM a: SVTM näyttelyvaliokunta pöytäkirjat 1969-83.

²⁵⁷ Näyttelyvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 21.11.1969 SVM a: SVTM näyttelyvaliokunta pöytäkirjat 1969-83.

²⁵⁸ Kirje 3.4.1970 SVM a: Kirjeenvaihto v. 1969, 1970, 1971.

²⁵⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.2.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Suomesta ulkomaille lähetettävän näyttelyn aikaansaaminen nähtiin tärkeänä heti alussa, jotta suomalainen uusi museo saisi mainetta maailmalla. Sisustustaiteilija Perttu Mentula sai tehtäväkseen suunnitella helposti kuljetettavat, koottavat ja halvat näyttelyrakenteet.²⁶⁰ Ulkomaille lähetettävää näyttelyä varten pyydettiin valokuvia suomalaisilta tunnetuilta valokuvaajilta. Erikoistoimikunta asetettiin huolehtimaan näyttelyn kierto-ohjelmasta.²⁶¹ Näyttely avattiin Leningradissa ja tämän jälkeen Suomessa 17.12.1970 ja se sai nimekseen *Finnfoto*.²⁶² Tämän jälkeen näyttely jatkoi muun muassa Hampuriin ja Reykjavikiin.²⁶³ Näyttely ja sitä kautta myös museo sai huomiota maailman lehdistössä.²⁶⁴

Kesällä 1970 suunniteltiin Helsinki-aiheista valokuvakilpailua, jonka järjestäisi Helsingin kaupunki ja jonka tuloksia esiteltäisiin näyttelyinä.²⁶⁵ Kilpailun säännöt hyväksyttiin valokuvataiteen museon säätiön hallituksen kokouksessa syyskuussa 1970.²⁶⁶ Osanottajien lukumäärä jäi ennakoitua pienemmäksi. Vain viitisenkymmentä kuvaaja osallistui. Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen edustaja valokuvaaja Risto Lounema piti kilpailua ja siitä koostettua näyttelyä täysin epäonnistuneina. Hän kritisoi sitä, että kilpailun säännöissä kilpailuoikeus oli rajattu viiden yhdistyksen jäsenille. Nämä olivat samat yhdistykset, jotka olivat aikoinaan muodostaneet Valokuvajärjestöjen neuvottelukunnan. Louneman mukaan näiden yhdistysten jäsenistä suuri osa asui Helsingin ulkopuolella, mutta silti heillä oli osallistumisoikeus kun taas kilpailun ulkopuolelle jäi monen helsinkiläisen valokuvausyhdistyksen jäsenet. Kaiken tämän tuloksena Lounema pitää kilpailukuvien luomaa Helsinki-kuvaa täysin epäonnistuneena.²⁶⁷ Matti Pensala oli samaa mieltä ja kirjoitti Helsingin Sanomissa kilpailusta, ettei sen taso täyttänyt toiveita saada kaupungille kuvia, joita voisi myöhemmin käyttää hyväksi.²⁶⁸

Aluksi museolla ei ollut omaa näyttelytilaa ja näyttelyitä tyydyttiin kierrättämään eri vuokratiloissa gallerioissa ja museoissa. Lokakuussa 1971 museo sai vihdoinkin omat näyttelytilat, Valokuvamuseon Studion {5, 6}, Korkeavuorenkadulle muuttonsa yhteydessä. Studion ohjelmiston laatiminen oli

²⁶⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 8.12.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁶¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.3.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁶² Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.11.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁶³ Hallituksen kokouksen pöytäkirjat 25.1.1971 ja 7.9.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁶⁴ Muun muassa Pohjois-Saksan televisio esitti katsauksen näyttelystä ajankohtaisohjelmassaan, jonka katsojamäärä oli noin 8 miljoonaa. Lehdistötiedote 1971 SVM a: Toimintakertomukset 1969-1979.

²⁶⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.6.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁶⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 28.9.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁶⁷ Lounema, Risto. Keskustelua – Miksei Helsingistä saatu kunnon kuvia HS 14.11.1971.

²⁶⁸ Pensala, Matti. Valokuvia Helsingistä HS 31.10.1971.

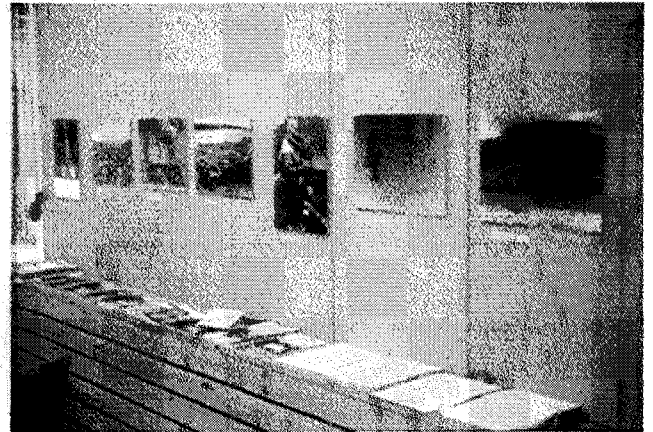
vaikeaa, koska hakemuksia näyttelytilan saamiseksi käyttöön tuli usein samoilta henkilöiltä, kuvat olivat samoista aihepiireistä ja hakemuksista puuttui tietoja.²⁶⁹

Kuva 5.

Valokuvamuseon Studio oli valokuvataiteen museon ensimmäinen oma näyttelytila. (Kuvat: Kalevi Keski-Korhonen / SVM)

Näyttelytiheydeksi näyttelyvaliokunta päätti kaksi näyttelyä kuukaudessa, mikä teki yhteensä 18 näyttelyä vuodessa, kun otetaan huomioon näyttelyjen kokoamis- ja purkamisajat.²⁷⁰ Studio oli auki arkisin aamukymmenestä neljään ilta-päivällä sekä lauantaisin ja sunnuntaisin kahdestatoista kuuteen silloin kun esillä oli oma näyttely.

Kuva 6.

Näyttelytilan vuokraajat veloitettiin pitämään näyttelyään auki samalla tavalla tai pidempään.²⁷¹ Pääsymaksua ei museossa käyneiltä peritty.²⁷² Yksityiseltä näyttelyn pitäjältä vaadittiin korvaukseksi aineistoa näyttelyn kuvamateriaalista lukuunottamatta uniikkikuvia. Mainonta näyttelyn

yhteydessä kiellettiin²⁷³ Studion käyttökorvaus oli ensimmäisenä vuonna 5 mk/vrk.²⁷⁴ Studio tarjosi myös valokuvausalan kouluille mahdollisuuden esittäytyä valmistuvien vuosikurssien töillä. Ansiotuneita valokuvaajia muistettiin suurina merkkipäivinä esimerkiksi luovuttamalla näyttelytila korvauksetta näyttelykäyttöön.²⁷⁵

²⁶⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 16.2.1978 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

²⁷⁰ Näyttelyvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 10.3.1971 SVM a: SVTM näyttelyvaliokunta pöytäkirjat 1969-83.

²⁷¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 6.10.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁷² Valokuvamuseo näyttää, valistaa ja säilyttää UF 12.1.1979.

²⁷³ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 6.10.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁷⁴ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 8.11.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁷⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 17.1.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Toukokuussa 1978 vietettiin ensimmäisen kerran kansainvälistä museopäivää ICOM:in²⁷⁶ suosituksesta. Pääkaupunkiseudun museot houkuttelivat asiakkaita tutustumaan museoihin pidennetyillä aukioloajoilla, ilmaisilla sisäänkäynneillä ja erikoisnäyttelyillä. Suomen valokuvataiteen museo ei juhlistanut päivää, vaikka monet muut alueen museot olivat mukana ja saivat julkisuutta mediassa tempauksillaan.²⁷⁷ Museon silloisessa taloudellisessa ahdingossa se ei todennäköisesti katsonut voitavansa tarjota yleisölle mitään uutta juhlapäivänä, olihan museoon muutenkin aina vapaa pääsy.

Näyttelyvaliokunnan alkutaivalta pidettiin epäonnistuneena ja siksi vuoden 1971 alussa valiokunnan jäsenille valittiin kaikille myös varajäsenet.²⁷⁸ Tämä ei pitkällä tähtäimellä parantanut valiokunnan toimintaa vaan 1975 on näkyvässä taas selvää tyytymättömyyttä valiokunnan toimiin. Valokuvaaja Caj Bremer kirjoitti Valokuva-lehden pääkirjoituksessa:

”Jo pitkään on kuitenkin ollut näkyvässä selvää toiminnan paikoilleen juurtumista ja tason suoranaisia romahduksia. Näyttelyiden laadullinen kontrolli on ollut olematonta.[---}Jos kelvollista esitettävää ei ole, on parempi pitää studio kiinni. Myös muuten on museota kohtaan osoitettu kentältä voimakasta kritiikkiä. Sanat omapäisyys, passiivisuus ja kyvyttömyys tulevat näissä keskusteluissa selvästi esiin.”

Bremerin mukaan näyttelyvaliokunnan toiminta oli nollopisteessä. Hänen mukaansa vastuu oli valokuvaajilla, sekä näytteillepanijoilla että valiokunnan jäsenillä.²⁷⁹

Suomen valokuvataiteen museo oli kuitenkin näyttelytoiminnassaan ainakin yhdellä alueella edelläkävijä, sillä ensimmäistä kertaa Suomessa oli museossa nähtävillä ulkomaista valokuvaushistoriaa. Ensimmäinen ulkomainen näyttely oli André Kertészin näyttely keväällä 1972. Valokuvamuseon Studion kävijämäärät olivat ensimmäisen vuosikymmenen aikana jopa tämän päivän monille museoille kadehdittavat. Esimerkiksi Studion ensimmäisenä vuotena, joka jäi hieman yli kahden kuukauden mittaiseksi, oli kävijämäärä jo suunnilleen 7 000 ja vuosikymmenen huippu saavutettiin 1978, jolloin Studioossa kävi 58 582 kävijää kävijälaskurin rekisteröimänä. (Ks. liite 3, s. 113.) Saavutus oli melkoinen, kun ottaa huomioon että tila oli pieni ja vaikeasti löydettävissä.

Keväällä 1973 valokuvataiteen museon esillä ollut näyttely pääsi julkisuuteen monien lehtien palstoilla. Kyseessä oli Lahden taideoppilaitoksen lopputyönäyttely, joka lopetettiin kesken varojen puutteessa. Näyttelyn olennaisena osana oli Lahden taideoppilaitosta esitellyt multivisio, johon

²⁷⁶ Kansainvälinen museoneuvosto, joka on perustettu 1946 museoammatin kehittämiseksi ja museoiden toimintamahdollisuuksien parantamiseksi.

²⁷⁷ Kaikki maailman museot yhtykää! HS 17.5.1978.

²⁷⁸ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 25.1.1971 SYM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁷⁹ Bremer, Caj. Valokuvamuseo Valokuva 11/1975.

kuuluneet kuusi projektorialueita oli budjetoitu määrärahoihin, joiden käsittely ammattikasvatustaloudessa oli viivästynyt. Oppilaitoksen rehtori ja oppilaat katsoivat, että multivision poistaminen vaingoittaa koko näyttelyn kokonaisuutta niin, että oli parempi keskeyttää koko näyttely.²⁸⁰ Näyttelyn keskeyttäminen oli kova isku myös museolle, joka jäi näin tyhjäksi vilkkaana kevätkautena. Näyttelyssä oli sen kolmen esilläolopäivän aikana ehtinyt käydä jo 900 katsojaa.²⁸¹

Myös vuoden päästä oli museo median parrasvaloissa ja vielä laajemmin, sillä museolla ollut näyttely "Kainuun kuvia" kävi katsomassa itse presidentti Kekkonen, joka oli Kainuusta kotoisin. Näyttelyn olivat tehneet yhdessä Kuva-Hynninen ja Kainuun museo.²⁸² Näyttelyyn oli saatu myös Kekkonen lapsuuden kuvia, joten yleisön ja lehdistön kiinnostus oli taattu. Vierailu oli sovittu etukäteen ja asia oli otettu esiin myös hallituksen kokouksessa etukäteen.²⁸³ Presidentin vierailu ja sen uutisointi toi lisäasiakkaita museolle ja liikeyritystenkin kiinnostus museota kohtaan kasvoi.²⁸⁴

Elokuussa 1978 avattiin valokuvataiteen museon sadas näyttely, mikä antoi tilaisuuden näkyä tavallista suuremmin otsikoin lehdistössä. Sadannen näyttelyn avasi opetusministeri Kalevi Kivistö Korkeavuorenkadun vinttikerroksessa ja sen aiheena oli suomalainen maisema.²⁸⁵ Samaan aikaan museosta lähteneitä näyttelyitä oli avoinna kahdeksalla muullakin paikkakunnalla Suomessa.²⁸⁶

Museossa oli sadanteen näyttelyyn mennessä käynyt jo lähes 300 000 kävijää suunnilleen seitsemän vuoden näyttelyhistorian aikana.²⁸⁷ Vuosittainen kävijämäärä oli noussut 1978 suunnilleen 40 000:een.²⁸⁸ Ulkomaisia näyttelyitä oli museossa ollut esillä kaksikymmentä ja Suomesta, mutta Helsingin ulkopuolelta 36.²⁸⁹ Suosituin näyttely sadan ensimmäisen joukossa oli vuonna 1978 ollut *Lintujen paratiisi* {7}.²⁹⁰ Sadannen näyttelyn yhteydessä todettiin, että yleisön ja kriitikoiden suhtautuminen valokuvanäyttelyihin on muuttunut välittömämmäksi 1970-luvun alkuun verrattuna. Näyttelyiden arviointi oli kuitenkin vähentynyt verrattuna aikaan, jolloin museo oli vielä uusi.²⁹¹

²⁸⁰ Näyttely päättyi rahojen puutteessa TS 8.5.1973 ja Valtio vitkasteli – Lahden taideopiskelijoiden näyttely pakko keskeyttää ES 8.5.1973.

²⁸¹ Rahat loppuivat – näyttely seis IS 8.5.1973.

²⁸² Valokuvanäyttely Helsingissä – Vanha kotikaupunki yhä presidentin muistissa KS 26.1.1974.

²⁸³ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.1.1974 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

²⁸⁴ Tilanpuute ahdistaa valokuvataiteen museota US 23.12.1976.

²⁸⁵ Sadas näyttely avattu valokuvataiteen museossa KOS 11.8.1978.

²⁸⁶ Valokuvataiteen studion sadas näyttely avataan KU 9.8.1978.

²⁸⁷ Sadas näyttely avattu valokuvataiteen museossa KOS 11.8.1978.

²⁸⁸ Valokuvataiteen studion sadas näyttely avataan KU 9.8.1978.

²⁸⁹ Sadas näyttely avattu valokuvataiteen museossa KOS 11.8.1978.

²⁹⁰ Valokuvamuseon sadas näyttely: Suomalaisia maisemia vuosisadan vaihteesta HS 7.8.1978.

²⁹¹ Valokuvataiteen studion sadas näyttely avataan KU 9.8.1978.

Kuva 7. Lintujen paratiisi oli 1970-luvun suosituin näyttely valokuvataiteen museossa. (Kuva: Seppo Keränen / SVM)

Vuoden 1977 tilastoissa Suomen valokuvataiteen museo oli saanut Helsingin museoiden joukossa kolmannen sijan kävijämäärissä.²⁹² Tulokseen voitaneen suhtautua varauksellisesti, sillä tilastossa Suomen valokuvataiteen museo oli luokiteltu museoihin, kun taidemuseot ja -näyttelyt olivat eri otsikon alla. Valokuvataiteen museon ohitse meni tutkimuksen mukaan vain Kansallismuseo ja Seurasaaren ulkomuseo, mihin on vaikuttanut myös se, että Helsingin kaupunginmuseon eri yksiköt on eroteltu toisistaan. Vuosi 1978 rikkoi ennätyksen museon asiakaslukuissa. Vuoden aikana museossa kävi 58 600 asiakasta.²⁹³ Vuoden 1979 alun Uusi Foto -lehden mukaan tuolloin Suomen valokuvataiteen museo oli 16. Helsingin museoiden kävijämäärätilastoissa.²⁹⁴

Vuonna 1979 Elements-näyttely sai lehdistössä kritiikkiä osakseen, koska sen katsottiin olevan yksittäisen valokuvausalan maahantuojan korostamista. Näyttelyn koonnut Bensow Oy-Ab oli kerännyt yhteen kymmenen ulkomaalaisen kuvaajan töitä ja pyytänyt niiden rinnalle seitsemän suomalaisen valokuvaajan kuvia otsikolla ”Moments in Finland.”²⁹⁵ Näyttelyä sinänsä pidettiin hyvänä, mutta asiassa paheksuttiin sitä, kuinka museo oli antanut nimensä ja tilansa yrityksen näyttelyn käyttöön.²⁹⁶ Myös säätiön hallituksessa tiedostettiin lipsahdus ja asiasta keskusteltiin kokouksessa. Näyttelyn avajaisten kutsukorteissa oli ollut epäselvyyttä siitä, missä kuvien valinnasta oli päätetty, museossa vai Bensow Oy:ssä.²⁹⁷

Vaikka näyttelytoimintaan oltiin usein tyytymättömiä ja erityisenä puutteena pidettiin sitä, ettei museolla ollut perusnäyttelyä, oli näyttelyiden vaihtuvuus huomattavaa ja kävijämäärät korkealla. Tyytymättömyys lieneekin ollut lähtöisin enemmän valokuvaajien keskuudesta kuin muulta yleisöltä, jolle valokuvat museossa olivat uusi ja nykyaikainen ilmiö.

²⁹² Helsingin nähtävyydenkohteiden 10 kärjessä viime vuonna MM 4/78.

²⁹³ Barson kulma ei kelpaa valokuvamuseolle SS 22.12.1979.

²⁹⁴ Valokuvamuseo näyttää, valistaa ja säilyttää UF 12.1.1979.

²⁹⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 25.9.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

²⁹⁶ Avoliittoon vihitty museo ja maahantuoja US 29.9.1979.

²⁹⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 25.9.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

6.3.2 Talousvaliokunta ja talouden tasapainoilua

Museon rahoitus hoidettiin aluksi perustajajärjestöjen kautta. Peruspääomaksi perustajajärjestöt luovuttivat museolle yhteisesti 10 000 markkaa sekä hallussaan olleet kuvakokoelmat.²⁹⁸ Peruspääoma sijoitettiin valtion obligaatioihin²⁹⁹ ja tuotto rahastettiin.³⁰⁰ Myöhemmin rahastoista maksettiin säätiön perustajajärjestöille 500 mk suuruisia stipendejä.³⁰¹

Neuvottelukunnan kokouspöytäkirjat tehnyt, loppuvuoden 1969 neuvottelukunnan sihteerinä toiminut Irma Mäkelä oli Kameraseurojen Liiton palkkalistalla ja jotkut henkilöt, kuten menestyvän valokuvaamon omistanut Otso Pietinen, osallistuivat rahoitukseen henkilökohtaisesti. Suuri osa tarvikkeista pyydettiin alan yrityksiltä, kuten maahantuojiilta, joista tulikin alkutaipaleen merkittäviä sponsoreita. Yritysten mukaantulo toi museolle myös arvostusta ja huomiota talouselämän puolella.³⁰²

Talousvaliokunnalle annettiin tehtäväksi selvittää mahdollisissa rahalähteitä.³⁰³ Talousvaliokunnassa toimineen Marja-Liisa Bellin mukaan valokuvataiteen museo oli siinä mielessä erikoisasemassa muihin museoihin nähden, että sillä oli ympärillään kaupallisia yrityksiä ja mahdollisuudet saada sponsorointitukea esimerkiksi valokuvausalan maahantuojiilta.³⁰⁴ Valiokunnan säännöissä sen tehtäväksi on kirjattu talouden hoidon valvominen ja ohjaaminen.³⁰⁵ Lahjoituksista tuli heti tärkeä osa museon toimintaa ja kokoelmien karttumisen helpottamiseksi lahjoittajat saivat antaa lahjoituksensa verovapaana.

Kireästä taloustilanteesta kertoo se, että vuonna 1969 museolla ei ollut rahaa edes välttämättömiin menoihin. Vuokraa oli jäänyt maksamatta Kameraseurojen Liitolle ja sen sihteeri, Irma Mäkelä, oli maksanut vuokratilasta museon puolesta omista rahoistaan. Hän sai rahansa takaisin museolta tammikuussa 1970.³⁰⁶

²⁹⁸ Säädekirjasäännöt SVM a: Säädekirja, historiikki, avajaisnäyttely 1969-.

²⁹⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.12.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁰⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.3.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁰¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 25.1.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁰² Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

³⁰³ Hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 1.7.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁰⁴ Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

³⁰⁵ Talousvaliokunnan säännöt SVM a: Säätiön keräilyohjelma, talousvaliokunnan säännöt, arkistonhoitajan johtosääntö.

³⁰⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 26.1.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Alku oli hankalaa ja museon paljon ristiriitoja sisältävä historia oli jo saanut ensimmäiset kiistansa. Alun paineet olivat kenties suurimmat juuri talousvaliokunnan piirissä, sillä kaikki toiminta perustui rahoituksen saamiselle. Talousvaliokunta oli vastuussa paljosta. Lokakuussa 1969 pyysivät talousvaliokunnan puheenjohtaja Jukka Jänis sekä talousvaliokunnan jäsen Kaius Hedenström eroa tehtävistään. Syytä tähän ei ole kirjattu sen paremmin talousvaliokunnan kuin hallituksenkaan pöytäkirjoihin.³⁰⁷ Talousvaliokunta oli kokoontunut tuohon mennessä kolme kertaa käsitellen pöytäkirjojen mukaan vain pakollisia asioita, kuten tulo- ja menoarvioita ja tilintarkastajien nimeämisiä. Myös mahdollisuus vuokrata Paasikiven talo oli noussut esiin talousvaliokunnan kokouksessa, mutta siihen ei sen kummemmin otettu kantaa.³⁰⁸

Uudeksi talousvaliokunnan puheenjohtajaksi pyydetty Matti Perkoila ei suostunut tehtävään³⁰⁹, mutta marraskuussa valiokunta sai uuden puheenjohtajan Pertti Pallasvirrasta ja varapuheenjohtajaksi valittiin Marja-Liisa Bell.³¹⁰ Pallasvirta sai myös tehtäväkseen aloittaa säätiön kirjanpidon ja hoitaa sitä vuoden loppuun asti.³¹¹ Talousvaliokunnan vaikeudet näyttävät yhä jatkuneen, sillä helmikuussa 1970 erosivat talousvaliokunnasta Pertti Pallasvirta, Jukka Jänis ja Jouni Sakki tyytymättöminä säätiön hallituksen toimintaan. Säätiön hallitus katsoi kuitenkin valiokunnan olevan yhä toimintakelpoinen.³¹²

Rahaa ryhdyttiin hankkimaan joka taholta. Talousvaliokunta organisoii avustusanomusten lähettämistä. Jotta anomukset tuottaisivat paremmin tulosta, päätettiin ensin lähettää kirje ja sen jälkeen ottaa henkilökohtaisesti yhteyttä soittamalla tai käymällä tapaamassa kirjeen saajaa.³¹³ Kirje laadittiin talousvaliokunnan kokouksessa.³¹⁴ Jokaiselle talousvaliokunnan jäsenelle annettiin tehtäväksi tietyt yritykset, joihin olla yhteydessä.³¹⁵ Lokakuussa 1970 hallituksen kokouksessa rajattiin avustusanomusten kohteet niin, että museo pyytäisi avustuksia säätiöiltä, ja valokuvausjärjestöt sekä tuleva valokuvausalan keskusliitto saisivat reviirikseen alan liikeyritykset.³¹⁶

³⁰⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.10.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77, SVM a: SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

³⁰⁸ Talousvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 9.10.1969 SVM a: SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

³⁰⁹ Talousvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 29.10.1969 SVM a: SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

³¹⁰ Talousvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 6.11.1969 SVM a: SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

³¹¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 14.11.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³¹² Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.3.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³¹³ Talousvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 21.10.1969 SVM a: SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

³¹⁴ Talousvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 11.11.1969 SVM a: SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

³¹⁵ Talousvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 21.10.1969 SVM a: SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

³¹⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 26.10.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Toinen tapa rahan hankkimiseksi oli arpajaisten järjestäminen valokuvausalan hyväksi.³¹⁷ Arpajaislupaa anottiin sisäasiainministeriöltä.³¹⁸ Arpajaiset järjestettiin yhdessä Kultareuna r.y:n kanssa siten, että käytännön toimeenpano jäi Kultareunalle. Museon osuudeksi tuli myydä 50 000 arpaa ja myyntipalkkio oli 15 % myyntihinnasta. Arpajaisten voitto jaettiin tasan museon ja Valokuvajärjestöjen neuvottelukunnan kesken ja neuvottelukunnan osuuden oli määrä tulla käytetyksi uuden valokuvausalan keskusliiton perustamiseen.³¹⁹ Arpajaiset tuottivat museolle suunnilleen 5 000 markkaa.³²⁰

Koko 1970-luku oli museolle tiukkaa aikaa. Vuonna 1972 Suomen valokuvataiteen museo pääsi ensimmäistä kertaa valtion budjettiin, mutta silti suuri osa töistä hoidettiin yhä vapaaehtoisin voimin.³²¹ Talousvaliokuntaa ei nimetty enää vuodesta 1973 eteenpäin.

Vuosikymmenen puolivälin jälkeen yhteiskunnan yleinen taloudellinen kehitys kääntyi laskuun ja valtion myöntämille avustuksille asetettiin tiukat rajat. Kuusi vuotta kestäneen taloudellisen nousukauden jälkeen museo siirtyi kauteen, jolle oli ominaista taloudellisen pohjan kapeneminen. Vuosien 1974-1977 välisenä aikana inflaatio ylitti museon avustusten nousuprosentin ja pelkästään palkkojen ja vuokrien nousu mitätöi valtionavun korotukset (ks. liite 4, s.117).³²²

Toimitilat aiheuttivat ongelmia ja rahanpuute ahdisti toimintaa jatkuvasti. Vuoden 1978 lopussa tilanne oli niin vaikea, että hallitus joutui jo pohtimaan toiminnan keskeyttämistä.³²³ Hallitus pyysi tällöin edustajiston kokoukselta neuvoja talouden tasapainottamiseen ja uhkasi, että pian ollaan tilanteessa, jolloin on pakko lomauttaa henkilökunta ja laittaa museo kiinni. Edustajistossa todettiin, ettei toimintaa saisi keskeyttää vaan ratkaisu on löydettävä tiukoista säästötoimista ja lisärahoituksen etsimisestä.³²⁴ Säästötoimissa mentiin nykykäsityksen mukaan äärimmäisyyksiin, sillä museolle tulleesta postista otettiin talteen kirjjekuoretkin ja käytettiin ne uudelleen toisin päin käännettynä.³²⁵

³¹⁷ Talousvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 11.11.1969 SVM a: SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

³¹⁸ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.6.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³¹⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 24.8.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³²⁰ Vrt. Korkeavuorenkadun tilojen vuokra yhteensä 765 mk/kk Hallituksen kokouksen pöytäkirjat 23.11.1970 ja 7.9.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³²¹ Valokuvataiteen museo ja säätiö ovat totta V 28.10.1972.

³²² Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 24.

³²³ Jermu Laine valokuvamuseon hallitukseen DE 1.12.1978.

³²⁴ Edustajiston kokouksen pöytäkirja 28.11.1978 SVM a: SVTM edustajisto pöytäkirjat 1978-83 julkilausumat.

³²⁵ Pirjo Porkan lausunto 28.8.2001.

6.3.3 Tiedotustoimintaa ja seminaareja

Tiedotusvaliokunta perustettiin vuonna 1971 ja vuodesta 1972 se toimi yhdessä 1969 perustetun julkaisuvaliokunnan kanssa julkaisu- ja tiedotusvaliokuntana. Tiedotusvaliokunnan tehtäviksi määriteltiin muun muassa tiedotustilaisuuksien järjestäminen, tiedotteiden laatiminen, vastineiden lähettäminen nopeasti lehtiin ja paikkakuntaverkoston luominen.³²⁶

Tiedotusvaliokunnan tehtäväksi annettiin myös ensimmäisen seminaarin suunnittelu. Tämä *Valokuvaajaseminaari ja arvostelijavalmennus* –nimellä suunnittelutyössä kulkenut seminaari järjestettiin Hotelli Haagassa 18.-19.10.1971 nimellä *Valokuva vaikuttaa* valokuvajärjestöjen keskusliiton ja museon yhteistyönä. Mukaan yritettiin saada myös Suomen Arvostelijain Liitto, mutta se jättäytyi pois seminaarista. Ensimmäisen kerran Suomessa järjestettiin valokuvaa ja sen käyttöä koskeva seminaari. Arvostelijavalmennuksessa käytettiin pohjana ruotsalaisen Rune Hassnerin televisiossa esitettyä *Kuvia miljoonille* –sarjaa. Seminaarin kustannukset jaettiin tasan järjestäjien kesken.³²⁷ Tappiota tuli molemmille järjestäjille lähes 500 markkaa.³²⁸ Seminaariin kutsutut olivat hallituksen pöytäkirjan mukaan olleet tyytyväisiä tapahtumaan, mutta valokuvaajat eivät olleet nähneet sitä onnistuneena. Pöytäkirjassa asia kuitenkin kuitataan sillä, ettei seminaaria oltu tarkoitettukaan valokuvaajille.³²⁹ Seminaarien järjestämisestä vuosittain tuli osa museon toimintaa.

Seuraavaksi syksyksi järjestetyn seminaarin suunnittelu lähti käyntiin keväällä 1972.³³⁰ Tämä Porvoon *Valokuvauksen tutkija- ja museosymposium*, joka järjestettiin Pohjoismaisen kulttuurirahaston varoilla sai lehdistössä paljon huomiota alan suur tapahtumana ja toi myös julkisuutta Suomen valokuvataiteen museolle, joka oli tapahtuman alkuunpanija ja järjestäjä.³³¹ Kyseessä oli Pohjoismaiden ensimmäinen tämän kaltainen tapahtuma, johon kutsuttiin eri Pohjoismaista osallistujia yhteensä yli neljäkymmentä. Symposiumin tavoitteena oli yhteistyön kehittäminen Pohjoismaiden ja eri museoiden kesken sekä yhtenäistää valokuvien keräilymenetelmiä.³³² Monet symposiumissa mukana olleet olivat jo entuudestaan keskenään tuttuja, sillä valokuvauksen historian tutkijat joutuivat pitämään yhteyksiä maasta toiseen, koska myös heidän tutkimansa valokuvaajat olivat aikoinaan

³²⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 26.10.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³²⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirjat 22.3.1971 ja 7.9.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³²⁸ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 20.12.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³²⁹ Hassnerin filmit lunastettiin museolle opetusministeriön tuen turvin ja 1974 opetuselokuvatoimikunta hyväksyi ne opetuselokuviksi, joten niitä voitiin lainata museon ulkopuolelle esitettäväksi. Hallituksen kokouksen pöytäkirja 8.11.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³³⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 31.5.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³³¹ Tilanpuute ahdistaa valokuvataiteen museota US 23.12.1976.

³³² Valokuvien museointia pohditaan Porvoossa UM 21.7.1973.

liikkuneet maiden rajojen yli.³³³ Pohjoismaissa ei tuolloin ollut kuin kaksi valokuvamuseota, Suomen valokuvataiteen museo ja Ruotsin Moderna Museet'n alaisena toiminut Fotografiska Museet.³³⁴

Erikoismuseoiden lisäksi valokuvia keräsivät historialliset museot ja joissain maissa valokuvien kerääminen oli liitetty kirjastotoimintaan tai yliopistoihin.³³⁵ Symposiumissa luotiin katsauksia pohjoismaiseen valokuvamuseotoimintaan ja eri maiden valokuvahistoriaan.³³⁶ Pidetyistä puheenvuoroista kirjoitettiin tiivistelmät museoille jaettavaksi.³³⁷ Tilaisuuden johtajana toimi C. J. Gardberg Museovirastosta ja sen avasi hallitusneuvos Ragnar Meinander.³³⁸ Varsinaista yhteispohjoismaista kokousta ei 1970-luvulla tämän jälkeen enää järjestetty.³³⁹

Säilytys- ja konservointityötä koskeva ensimmäinen käytännön kurssi järjestettiin Suomen valokuvataiteen museon, Finnfoton ja Satakunnan museon yhteistyönä Porin kansainvälisen valokuvataapahtuman yhteydessä kesäkuussa 1974. Kurssin opettajana toimi amerikkalainen Jerald C. Maddox. Yhdessä Porvoon kokouksen kanssa tämä kurssi antoi museon koulutuspolitiikan tulevaisuudelle suuntaviivoja; valokuvien säilymisen ja konservoinnin kysymykset olivat etusijalla ja koulutusta tarjottiin eri laitoksissa toimiville arkistoalan työntekijöille. Porin valokuvataapahtumien yhteydessä järjestettiin tästä lähtien säännöllisesti kuvankäsittelykurseja, joiden suunnittelussa museo oli mukana.³⁴⁰

Valokuvien säilyvyysongelma oli huomattu verrattain myöhään ja ongelmaa lisäsi jatkuva uutuuk-sien tulo markkinoille, jolloin ei säilyvyydestä ja materiaalikoostumuksista saatu heti riittävää tietoa. Suomen valokuvataiteen museo oli mukana auttamassa järjestelyissä, kun valokuvakonservaattoreille tarkoitettu kurssi pidettiin Lahdessa 4.-15.8.1975. Kurssin järjesti Pohjoismaiden kulttuurisihteeristö, joka vuosittain järjesti kurseja eri alojen konservattoreille. Kurssi oli tarkoitettu valokuvien kanssa työskenteleville museoiden toimihenkilöille ja valokuvaajille. Kurssin opettajiksi

³³³ Pohjoismaisten valokuvahistorioitsijain symposium Porvoossa TS 7.8.1973.

³³⁴ Valokuvien museointia pohditaan Porvoossa UM 21.7.1973.

³³⁵ Pohjoismaisten valokuvahistorioitsijain symposium Porvoossa TS 7.8.1973.

³³⁶ Pohjoismaisia valokuvaushistorioitsijoita saapui UD 7.8.1973.

³³⁷ Valokuvien museointia pohditaan Porvoossa UM 21.7.1973.

³³⁸ Pohjoismaisia valokuvaushistorioitsijoita saapui UD 7.8.1973.

³³⁹ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 18.

³⁴⁰ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 19.

oli koottu asiantuntijoita eri Pohjoismaista ja vetäjänä toimi tutkimusinsinööri Runo Kohlbäck Ruotsin kuninkaallisen teknillisen korkeakoulun valokuvauksen laitokselta.³⁴¹

Julkaisuvaliokunnan tehtäviksi määriteltiin sen säännöissä museon julkaisu toiminnan ja painatus töiden hoitaminen.³⁴² Valiokunnan kokouksessa todettiin vuoden 1970 alussa, ettei valiokunnan työ saa muodostua itsetarkoitukseksi vaan hallituksen tulisi tilata siltä suorituksia taloudellisten mahdollisuuksien rajoissa.³⁴³

Elokuussa 1970 annettiin hallituksen kokouksessa julkaisuvaliokunnalle arvokas tehtävä: toteuttaa vuosikirja, johon malleja haettiin ulkomailta. Tästä vuosikirjasta tuli museon historian ensimmäinen ja se sai vuosiluvukseen 1972 toimitusvuotensa mukaan. Tavoitteena oli joka vuosi saada kirja myyntiin joulumarkkinoille.³⁴⁴ Julkaisutoiminta rahoitettiin pitkälti julkaisujen myyntituloilla.³⁴⁵ Rahoituksen alku saatiin markkinoimalla kirjoja ennakkomyyntinä halvempaan hintaan. Myös aikakauslehtityyppisestä julkaisusta keskusteltiin aluksi ja mahdollisuutta tutkimaan asetettiin työryhmä.³⁴⁶ Hankkeessa päädyttiin kuitenkin silloisen Valokuvaaja-lehden laajentamisen kannalle.³⁴⁷ Valokuvaaja –lehti siirtyi Valokuvaajain Liitolta Finnfoton valokuvapoliittiseksi äänenkannattajaksi ja museon aineistolle luvattiin lehdestä tilaa.³⁴⁸ Lehteä päätettiin käyttää julkaisufoorumina sekä museon vaihtovälineenä, jolla hankittaisiin vastaavia ulkomaisia lehtiä.³⁴⁹

Julkaisuvaliokunta, joka oli aloittanut erillisenä valiokuntana 1969 yhdistettiin tiedotusvaliokuntaan vuoden 1972 alusta. Yhdistäminen tuli tarpeelliseksi, koska museon alkuvuosien suuri tiedotuspaine oli laantunut ja tiedotusvaliokunnan tehtäväkenttä supistunut.

³⁴¹ Valokuvauskonservaattorikurssi Lahdessa 4.-15.8. US 2.8.1975.

³⁴² Julkaisuvaliokunnan säännöt SVM a: Säännöt kokoelmavaliokunta, näyttelyvaliokunta, julkaisuvaliokunta, tutkimusvaliokunta, museonjohtajan ohjesääntö.

³⁴³ Julkaisuvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 18.2.1970 SVM a: SVM julkaisuvaliokunta pk:t 1970, sääntöehdotus.

³⁴⁴ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 24.2.1975 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁴⁵ Valokuvamuseo näyttää, valistaa ja säilyttää UF 12.1.1979.

³⁴⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 31.8.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁴⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 28.12.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁴⁸ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 14.

³⁴⁹ Samaan aikaan ilmestyi myös Kameralehti. Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.2.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

6.3.4 Vuosikirjoja ja muita julkaisuja

Vuoden 1970 aikana julkaisuvaliokunta hahmotteli toiminnan päälinjoja ja julkaisutoiminta jaettiin kolmeen osaan: vuosikirjatyypin julkaisuun, tutkimussarjaan, jonka Sven Hirnin kirja aloitti ja valokuvauksen historiaan liittyvien helppotajuisien kuvateosten sarja.³⁵⁰ Tutkimustoiminta rajoittui lähinnä Hirnin teoksiin ja vuosikirjoihin ja yksi syy oli se, että valokuvasta kiinnostuneita tutkijoita oli vähän 1970-luvun alkupuolella.³⁵¹

Filosofian tohtori Sven Hirn oli työnsä kautta yhteydessä arkkitehti Mikko Karjanojan museon alkuvuosina. Hirnin työpaikan, Helsingin kaupunginkirjaston ja Karjanojan työpaikan, rakennusviraston työpaikkaruokala oli yhteinen ja siellä eräässä ruokapöytäkeskustelussa tuli kerran ilmi, että Hirnin tekeillä oleva tutkimus koski suomalaisia valokuvaajia. Karjanoja kiinnostui tutkimuksesta heti, sillä suomalaisen valokuvauksen historiaa kirjana oli kaivattu jo kauan. Yhdessä Hirn ja Karjanoja kävivät käsikirjoituksen kanssa eri kaupallisilla kustantajilla, mutta tulos oli aina sama: kirja nähtiin kyllä tarpeellisena ja hyvin kirjoitettuna, mutta sillä ei nähty taloudellista kannattavuutta, joten kustantajaa ei löytynyt ainakaan ilman huomattavaa kustannustukea käsikirjoituksen tarjoajien puolelta. Lopulta valokuvaaja Börje Söderholm keksi ratkaisun, jolla kirja saatiin aikaan. Sitä markkinoitiin alennetulla hinnalla ennakkomyynnissä ja menestys oli tarpeeksi hyvä, jotta rahat kustantamiseen saatiin kokoon. Kirja oli menestys ja tänä päivänä sitä saattaa enää hyvällä onnella löytää antikvariaatista, mutta korkeaan hintaan.³⁵² Kirja, *Kameran edestä ja takaa - valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1839-1870* ilmestyi 1972, ja sen julkaisija oli Suomen valokuvataiteen museo.

”tämä ensimmäinen kirjani, Kameran edestä ja takaa, kun se ilmestyi, niin Helsingin Sanomat käytti arvosteluunsa koko sivun [---] Herra paratkoon, Helsingin Sanomat ei minun kirjojani ole viime vuosina arvostellut, ei kerta kaikkiaan. Sikäli voi vain nostalgisesti muistella tällaisia tapahtumia.”³⁵³ (Hirn)

Valokuvauksen vuosikirja 1972 aloitti sarjan, jota seurasi joka vuosi uusi vuosikirja yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Alan lehdissä julkaistiin vetoamuksia kuvamateriaalin saamiseksi

³⁵⁰ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 14.

³⁵¹ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 24.

³⁵² Sven Hirnin haastattelu 23.8.2001.

³⁵³ Sama.

valokuvaajilta. Kirjaan myytiin myös ilmoitustilaa kustannusten peittämiseksi.³⁵⁴ Kirjasarjan toimitustyö oli välillä vaikeuksissa erimielisyyksien vuoksi ja hallitus päätti kokouksessaan, että kirjaan lisättäisiin teksti "kirjoittajat vastaavat itse mielipiteistään".³⁵⁵ Vuoden 1972 kirjan päätoimittaja oli historian lehtori Kyösti Salojärvi ja toimituskuntaan kuuluivat lisäksi julkaisu- ja tiedotusvaliokunnan ja tutkimusvaliokunnan jäseniä. Kirjassa on pieniä osuuksia käännetty myös englanniksi. Kirjan lopussa on edellisen vuoden 1971 tapahtumakalenteri, jossa on kaikki toimituksen tiedossa olleet suomalaiset valokuvanäyttelyt, ilmestyneet valokuvateoskirjat sekä kurssit.³⁵⁶

Vuonna 1972 julkaistiin lisäksi museossa koottu valokuvausbibliografia, jonka toimitti filosofian kandidaatti Eeva Halme. Julkaisutoiminnan tarkoitus oli sekä edistää valokuvausta että sen historian tutkimista.³⁵⁷ Vuosikirjan tarkoitus oli lisäksi levittää valokuvatietoutta kaikkien saataville ja toimia museon toiminnan tiedotusvälineenä.³⁵⁸ Kirjaa ei valokuvaajien keskuudessa ilmeisesti arvostettu kovin korkealle, mutta sille oli kuitenkin jonkinlainen tilaus vuosittaisena valokuva-alan tapahtumien rekisteröijänä.

*"Kirja hahmottuu harrastustyönä, josta kirjoittajat saavat vaatimattoman korvauksen, toimituskunta haukkumiset ja kuvaajat kyseisen tuotteen ilokseen tai surukseen."*³⁵⁹

Kahdesta ensimmäisestä vuosikirjasta otettiin 3 000 kappaleen painokset, seuraavia neljää tehtiin 4 500 kappaletta kutakin ja vuonna 1978 kirjaa painettiin jo 5 000 kappaletta.³⁶⁰ Kahdessa ensimmäisessä vuosikirjassa toimitustyö tehtiin ulkopuolisen päätoimittajan johdolla. Vuonna 1973 seuraavien vuosikirjojen vastaavaksi toimittajaksi nimettiin museonjohtaja.³⁶¹ Suurimman panoksen 1970-luvun jälkipuoliskon vuosikirjojen linjoitukselle antoi vuonna 1973 hallituksen puheenjohtajaksi valittu professori Antti Hassi. Tästä lähtien annettiin suuri sija kuvaopetukselle, tuoreelle kuvanalyysille ja kuvan viestinnällisille ominaisuuksille. Kirjat muuttuivat myös teemallisiksi.³⁶²

Vuoden 1973 vuosikirjassa oli lopussa artikkeleista tiivistelmät ruotsiksi ja englanniksi. Se oli ensimmäinen vuosikirja, joka koottiin tietyn teeman ympärille. Vuoden teemaksi oli valittu valokuvan

³⁵⁴ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 7.9.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁵⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 31.5.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁵⁶ Salojärvi, Kyösti (toim.) 1972.

³⁵⁷ Valokuvauksesta toinen vuosikirja KA 9.12.1973.

³⁵⁸ Valokuvauksen vuosikirja – museon puumerkki SJ 2.4.1975.

³⁵⁹ Sama.

³⁶⁰ Sama.

³⁶¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 4.6.1973 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁶² Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 22.

realismi.³⁶³ Kirjan toimitustyö oli annettu Tuomo-Juhani Vuorenmaalle, joka mielestään ei kuitenkaan saanut tehdä työtä rauhassa. Vuorenmaan mukaan hallituksen jäsenet yrittivät vaikuttaa vuosikirjan sisältöön ja halusivat hankkia kirjaan poliittisesti yksipuolisia kirjoituksia tasapainottamaan vasemmistoradikaaleiksi kutsumiensa kirjoittajien artikkeleita.³⁶⁴ Vuorenmaa kirjoitti kirjeen hallitukselle ja museonjohtajalle asiasta ja siihen vastasi hallituksen pöytäkirjaan liitetyllä kirjoituksella Jorma Heinonen, jonka mielestä vuosikirjan toimittajan on tiedostettava olevansa hallituksen valvonnan ja määräysvallan alla.³⁶⁵ Tuomo-Juhani Vuorenmaalle annettiin tehtäväksi jatkaa kesken-eräistä vuosikirjatyötä, mutta myös eriäviä mielipiteitä esitettiin.³⁶⁶ Kirjan päätoimittaja päätettiin vaihtaa vuosittain ja päätoimittajan tehtäväksi jäi koota toimituskunta, johon kuuluisi myös hallituksen edustaja.³⁶⁷

Valokuvauksen vuosikirja 1973 sai runsaasti kritiikkiä vastaanottajiltaan. Kirjaa myytiin, kuten aikaisempinakin vuosina, ennakkotilausten avulla. Tammikuussa 1974 hallitukselle osoitetussa kirjeessä kirjaa moitittiin lähinnä harhaanjohtavasta markkinoinnista. Ennakkomainonnassa kirjassa oli mainittu olevan kuvagalleria eri valokuvaajilta, mutta sitä ei ollutkaan kirjassa. Myöskään kirjalle annetusta pääteemasta, realismista, ei ollut mainintaa ennakkomainoksissa. Realismin käsittelyä kirjassa pidettiin puutteellisena ja yksipuolisena. Vuosikirjan toimitustyö oli päätetty jättää vuosittain museon johtajalle, jonka asiantuntemusta epäiltiin kirjeessä liian puutteelliseksi tulevien vuosikirjojen tekemiseen. Kirjeen allekirjoittajissa oli monta tunnettua valokuvaajaa, joukossa muun muassa Seppo Saves, Matti A. Pitkänen ja Jouko Könönen, joiden nimet esiintyvät myös museosäätiön yhteydessä useampina vuosina.³⁶⁸ Kirjeestä keskusteltiin seuraavassa hallituksen kokouksessa ja siihen laadittiin vastine, jossa kuvagallerian puuttuminen selitetään sillä, ettei Valokuvalehdessä julkaistu kutsu ollut tuottanut riittävästi kuva-aineistoa valokuvaajilta ja siten galleria oli pitänyt jättää pois. Osa lähetetyistä kuvista julkaistiin kuitenkin kirjassa. Hallitus ei pitänyt kirjaa yksipuolisena, vaikka totesikin, että siinä on mukana kirjoituksia, joiden asioiden käsittelytapaan eivät kaikki lukijat ja hallituksen jäsenet voi yhtyä.³⁶⁹

³⁶³ Vuorenmaa, Tuomo-Juhani (toim.) 1973.

³⁶⁴ Tuomo-Juhani Vuorenmaan kirje museonjohtajalle ja Suomen valokuvataiteen museon säätiön hallituksen jäsenille 21.11.1972. SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁶⁵ Sama.

³⁶⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 21.12.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁶⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 11.9.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁶⁸ Kirje Suomen valokuvataiteen museon säätiön hallitukselle 2.1.1974 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

³⁶⁹ Kirje 7.2.1974, vastine 2.1.1974 päivättyyn kirjeeseen SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

”Mutta niinpä kirjoituksia laadittaessa ilmoitetaankin asiantuntijoina ja auktoriteetteina käytetyn sellaisia valokuvauksen eksperttejä kuin herrat Marx, Engels ja Lenin, sekä tietolähteinä sellaisia tunnettuja valokuvajulkaisuja kuin Petroskoissa ilmestyvä Punalippu ja meidän kotoisten taistolaistemme Tiedonantaja.[---] Ja jatketaanko teemaa edelleen kunnes kaikki valokuvaajat ovat kiinni toistensa tukassa ja Finnfoto lopullisesti hajalla? Vuosikirja 1973 on aikamoinen harppaus tähän suuntaan.”³⁷⁰

Kirjan vastaansa saamaa oikeistohenkistä kritiikkiä myös vastustettiin eivätkä kaikki nähneet kirjassa vasemmistolaisia piirteitä.³⁷¹ Yksi kirjan kirjoittajista, Ismo Kajander muistelee, että kirja ilmestyi juuri pahimpaan poliittisten kiistojen aikaan. Kirja sai haukkuja ja kirjoittajia sanottiin stalinisteiksi, mutta ironista kyllä, kirja myös myytiin loppuun ennätysajassa.³⁷²

Vuoden 1974 Vuosikirja pääsi erityiseen julkisuuteen päästessään vuoden valiokirjojen joukkoon. Kirjan päätoimittaja oli museon johtaja Ritva Keski-Korhonen ja toimituskunnassa olivat Jussi Aalto, Antti Hassi, Pauli Kokko ja Sakari Neny. Teemana oli valokuvausharrastustoiminta. Kirjoissa oli tästä kirjasta eteenpäin aiempaa enemmän tekstiä myös ruotsiksi ja tiivistelmät entiseen tapaan englanniksi.³⁷³ Valiokirjojen kisassa oli mukana 57 kirjaa 11 eri kustantajalta. Valiokirjan arvon sai näistä yhteensä 14 kirjaa neljässä eri sarjassa, joista Valokuvauksen vuosikirja kilpaili kuvateosten sarjassa. Valinnan teki Suomen kirjataiteen komitea ja arvostelussa huomioitiin kirjan sitomiseen liittyvät seikat, painatus, värintoiston yhtenäisyys, ladonta, typografia sekä kirjan kokonaisvaikutelma. Valiokirjojen kokoelma lähetettiin Tanskan ja Norjan kirjataiteen komiteoiden järjestämiin pohjoismaisiin näyttelyihin. Pohjoismaiden valiokirjat olivat esillä myös kansainvälisissä kirjanäyttelyissä.³⁷⁴

Keväällä 1975 alkoi uuden suuren valokuvakirjan suunnittelu valokuvaamo Foto-Nyblinin³⁷⁵ aloitteesta. Liike täytti 100 vuotta 1977 ja juhlan kunniaksi se halusi avustaa samana vuonna julkaistavan valokuvahistoriallisen teoksen julkaisemisessa.³⁷⁶ Kirjan kirjoittajaksi lupautui jälleen filosofian tohtori Sven Hirn. Kirjan nimeksi tuli *Ateljeesta luontoon – valokuvaus ja valokuvaajat*

³⁷⁰ Kovanen, Tapani. Valokuvaekspertit Marx, Engels ja Lenin SU 15.1.1974.

³⁷¹ Oikeisto Valokuvauksen vuosikirjan kimpussa TA 7.2.1974.

³⁷² Ismo Kajanderin haastattelu 23.8.2001.

³⁷³ Keski-Korhonen, Ritva (toim.) 1974.

³⁷⁴ Vuoden 1974 valiokirjat US 1.6.1975.

³⁷⁵ Vuonna 1877 Helsingissä aloittaneen Nyblinin valokuvaamon perustaja oli Carl Petter Daniel Dyrendahl Nyblin. Daniel Nyblininä tunnetuksi tullut valokuvaaja harrasti myös taiteita. Valokuvaamo saavutti pian johtavan aseman. Liike erikoistui levittämään valokuvajäljennöksiä kuuluisista maalauksista, kuvaamaan näyttelijöiden työtä sekä kauppaamaan maisemakuvia eri puolilta Suomea. Daniel Nyblinin työ oli merkittävää myös opetustoiminnassa. Häntä onkin sanottu valokuvataiteemme isäksi. Hirn 1977, 119-120.

³⁷⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 25.3.1975 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Suomessa 1871-1900 ja se oli jatkoa Hirnin teokselle Kameran edestä ja takaa – valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1839-1870.

Vuosikirjan 1975 teemana oli kuvallinen kommunikaatio ja vuonna 1976 ympäristön dokumentointi. Vuonna 1977, Suomen itsenäisyyden 60. juhlavuonna, kirja kertoi itsenäisen Suomen tapahtumista uutiskuvauksen kehityksen valossa. Vuosikirjan toimitusaikataulu aiheutti ongelmia monena vuotena. Kirjan toimituskunnan kokoamisen ja suunnittelutyön lisäksi aikaa veivät kirjan painatus ja markkinointi. Vuoden 1977 kirja myöhästyikin aikataulustaan ilmestyen vasta vuoden 1978 puolella, mikä näkyi kirjan myynnissä. Joulumarkkinoilla se olisi saanut huomiota sen vuoksi, että silloin markkinoitiin myös toista valokuvakirjaa, jonka Lehtikuvaajat olivat julkaisseet.³⁷⁷ Tämän jälkeen painoaikataulua korjattiin.³⁷⁸

Vuosikirjan 1978 teemana oli valokuva opetuksessa. Seuraavan vuoden vuosikirja oli museon kymmenvuotista taivalta juhlistava juhlakirja, jonka toimituskunnan puheenjohtaja oli Mikko Karjanoja ja sihteeri museon johtaja Ritva Keski-Korhonen. Kirjassa on lyhyt museon historia ensimmäiseltä kymmeneltä vuodelta sekä valokuvaajien katsauksia menneelle 1970-luvulle ja tulevaisuuden näkyimiin.³⁷⁹

Ensimmäisen vuosikirjan tekemisessä mukana ollut tutkija ja kirjailija Sven Hirn arvioi kirjasarjaa jälkeensä:

”Minusta nämä ovat kai olleet suhteellisen tasapaksuja omalla, minusta kuitenkin positiivisella tavallaan. Että se, mitä artikkeleita siinä kulloinkin on, niin sehän on vaihtelevaa ja kirjavaa. Toiset artikkelit voivat olla hyviä ja toiset huonoja, mutta siinä on kuitenkin saman kaltainen selkäranka. Tämä kokohan on myös ollut ja ulkonäkö, saman kaltainen kautta vuosien, mikä minusta on positiivinen tekijä.”³⁸⁰ (Hirn)

Kaikille vuosikirjoille 1970-luvulla oli ominaista se, että korostettiin kuvan viestinnällisiä ja välittömiä dokumentaarisia ominaisuuksia ja taiteellisten näkökohtien sekä luomisprosessien erikoisuuksien pohtiminen jäivät vähemmälle. Valokuvaajien kannalta ehkä suurimmaksi katsottu puute oli laajojen taiteellisten kokonaisuuksien vähyys.³⁸¹ Tuomo-Juhani Vuorenmaan mukaan

³⁷⁷ Edustajiston kokouksen pöytäkirja 15.11.1977 SVM a: SVTM edustajisto pöytäkirjat 1969-1977.

³⁷⁸ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 9.3.1978 SVM: a Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

³⁷⁹ Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979.

³⁸⁰ Sven Hirnin haastattelu 23.8.2001.

³⁸¹ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 23.

vuosikirjojen sarja oli aikoinaan aloitettu muualta maailmasta saadun mallin mukaisesti, mutta ajan mittaan kävi selväksi, etteivät kirjat onnistuneet heijastamaan aikaansa ja kirjan julkaisemisesta vuosittain tuli lopulta itsetarkoitus.³⁸²

6.3.5 Museo tutkimuslaitoksena

Tutkimusvaliokunnan tehtäviksi määriteltiin sen säännöissä museon tutkimustoiminnan valvominen ja ohjaaminen. Tutkimusvaliokunnalla oli paljon tehtäviä, joita hoidettiin muiden valiokuntien kanssa yhteistyössä, kuten kokoelmien hankintaohjelman laadintaa kokoelmavaliokunnan kanssa sekä avustaminen talousarvion, tieteellisten tutkimusten vaatimien erikoisluetteloiden ja toimintakertomuksen laatimisessa sekä näyttelymateriaalien valinnassa. Lisäksi tutkimusvaliokunnan tuli seurata alaan liittyvää koti- ja ulkomaista toimintaa. Valiokunnan muodostuminen ja kokoonpano oli samanlainen kuin muillakin valiokunnilla, mutta vähintään yhden valiokunnan jäsenen tuli olla ammattivalokuvaaja.³⁸³

Heti aluksi tutkimusvaliokunta ryhtyi hahmottelemaan aiheita, joihin tutkimus pitäisi ensisijaisesti kohdistaa. Filosofian maisteri Pekka Kyytisen aloitteesta suunniteltiin haastattelututkimusta.³⁸⁴ Vanhojen suomalaisten valokuvaajien haastattelut nähtiin tärkeänä, ettei tieto ehtisi kadota. Vastoinkäymisiäkin oli valiokunnalla heti aluksi sillä haastatteluja tekemään otettiin opiskelijoita, joista monet työtaakka uuvutti varsin pian.³⁸⁵ Museolle ostettu ensimmäinen nauhurikin varastettiin seuraavana vuonna, joten uuden hankkiminen aiheutti lisäkuluja.³⁸⁶

Tutkimusvaliokunnan ideoimana järjestettiin yhteistyössä Seurasaarisäätiön ja Kansallismuseon kanssa kansanperinnetiedustelu, jossa yhtenä aiheena oli valokuva. Kilpailu, joka oli laatuaan 18. julkistettiin lehdistössä ja erityisesti Seurasaarisäätiön lehdessä, jota jaettiin myös valokuvaajille.³⁸⁷ Kilpailu julkistettiin joulukuussa 1971 ja vastausaika päättyi maaliskuun lopussa 1972. Keruukilpailun pääkysely koski valokuvia ja valokuvausta aivan tavallisten ihmisten kannalta, esimerkiksi entisajan valokuvassa käymistä, tavallisimpia kuvaustilanteita ja ihmisiä, jotka keräsivät, säilyttivät

³⁸² Tuomo-Juhani Vuorenmaan haastattelu 29.8.2001.

³⁸³ Tutkimusvaliokunnan säännöt SVM a: Säännöt kokoelmavaliokunta, näyttelyvaliokunta, julkaisuvaliokunta, tutkimusvaliokunta, museonjohtajan ohjesääntö.

³⁸⁴ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 13.

³⁸⁵ Tutkimusvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 26.5.1972 ja 26.10.1974 SVM a: tutkimusvaliokunta pöytäkirjat + ehdotus museonjoht. johtosäännöksi, ehd. keräily säännöksi 1969-1975, 1982-1983.

³⁸⁶ Tutkimusvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 14.4.1972 SVM a: tutkimusvaliokunta pöytäkirjat + ehdotus museonjoht. johtosäännöksi, ehd. keräily säännöksi 1969-1975, 1982-1983.

³⁸⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirjat 28.12.1970 ja 6.10.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

tai ottivat valokuvia.³⁸⁸ Kiinnostusta oli myös omatekoisia kameroita ja valokuvausvälineistöä kohtaan sekä kielteiseen suhtautumiseen valokuvaan.³⁸⁹ Kilpailu tuotti 916 vastausta, joista koostui 19 201 liuskaa tekstiä ja 12 259 valokuvaa, joista 7 000 lahjoituksina. Lisäksi saatiin lehtileikkeitä, albumeja, negatiiveja ja postikortteja.³⁹⁰ Valokuvat jäivät kansatieteen toimiston valokuva-arkistoon.³⁹¹ Kilpailun tarkoituksena ei ollutkaan varsinaisesti kartuttaa valokuvataiteen museon kokoelmia, vaan saada talteen tietoja, joita Suomessa ja suomalaisilla oli säilynyt.

Tutkimusvaliokunta nimettiin ensimmäisen kerran heti vuonna 1969 museota perustettaessa ja viimeisen kerran valiokunta nimettiin 1970-luvulla vuodeksi 1977. Valiokunnan pitkäaikaisimmat jäsenet olivat alusta loppuun saakka siinä mukana olleet Sven Hirn ja Jouko Yli-Paavola (ks. liite 2 s. 103). Vuosien 1974 ja 1977 välillä tutkimusvaliokunta oli kokoontunut vain kaksi kertaa, joten hallitus perusteli tutkimusvaliokunnan nimittämättä jättämistä vuodesta 1978 eteenpäin sillä, että museon kehittämistyö oli pysähtynyt eikä asiantuntijoiden vaivaaminen kokouksiin ollut tarkoituksenmukaista.³⁹²

6.3.6 Kokoelmien kerääjä ja säilyttäjä

Kokoelmavaliokunnan tehtäväksi oli säännöissä määrätty kokoelmien ja niiden hoidon valvominen ja ohjaaminen. Valiokunnan tuli myös toimia museoteknisten ja kokoelmia koskevien kysymysten asiantuntijana. Tehtävää toteutettiin avustamalla hallitusta kokoelmien hankintaan, hoitoon ja tutkimustyöhön liittyvissä kysymyksissä.³⁹³

Kokoelmavaliokunta oli tärkeä toimija, kun puhutaan Suomen valokuvataiteen museon kokoelmien kartuttamisesta. Kokoelmavaliokunnan kokouksissa otettiin esiin museolle tulleet materiaalilahjoitukset, hankinnat ja kokoelmien hoito. Kokoelmavaliokunnassa myös tiedostettiin museon rooli taidemuseona, sillä kokouksessa todettiin, että lahjoitukset täytyy saada täysillä oikeuksilla, jotta ne voidaan tarpeen tullen luovuttaa tarkoituksenmukaisempaan museoon. Kokoelmavaliokunnassa päätettiin, että museon kohteiksi kuuluvat vain valokuvahistoriallista ja valokuvataiteellista arvoa

³⁸⁸ Kansatieteilijät ovat nyt kiinnostuneet valokuvauksen historiasta KK 30.12.1971.

³⁸⁹ Vanhojen valokuvien keruukilpa ratkennut IT 12.7.1972.

³⁹⁰ 12 279 valokuvaa toi perinnekeruukilpa museolle ESP 21.7.1972.

³⁹¹ Nykyisin Museoviraston Kansatieteen kuva-arkistossa. Vanhojen valokuvien keruukilpa ratkennut IT 12.7.1972.

³⁹² Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 24.

³⁹³ Kokoelmavaliokunnan säännöt SVM a: Säännöt kokoelmavaliokunta, näyttelyvaliokunta, julkaisuvaliokunta, tutkimusvaliokunta, museonjohtajan ohjesääntö.

omaavat kuvat.³⁹⁴ Tosin museon käytännön toiminnassa kulttuurihistoriallinen asennoituminen kuviin istui sitkeässä kirjatuihin ohjelmajulistuksista huolimatta.³⁹⁵

Valokuvaaja Matti A. Pitkänen valittiin kokoelmavaliokuntaan vuodeksi 1972 ja hän pyrki heti kokoelmapolitiikan selvempään määrittelyyn laatimalla luokitusjärjestelmän valokuville. Pitkäsen aika kokoelmavaliokunnassa merkitsi sille selvää piristysruisketta, sillä hän veti valiokunnan kuukausittain kokouksiin ja jo tammikuussa oli valmiina toimintasuunnitelmaehdotus. Säätiön hallitus ei ottanut Pitkäsen suunnitelmiin selvää kantaa ja hän erosi kokoelmavaliokunnasta toukokuussa 1972.³⁹⁶

Kokoelmavaliokunta ehti kuitenkin luoda tänä aikana museolle kokoelmapolitiikan ja alustavan luokitusjärjestelmän kuva-arkistolle. Siinä kuvat jaettiin ensiksi vanhoihin valokuviiin (vuosilta 1830-1930) ja uusiin valokuviiin. Vanhat valokuvat jaettiin vielä pysyvästi talletettaviin, väliaikaisesti talletettaviin ja hävitettäviin kuviin. Väliaikaisesti talletettavat kuvat oli määrä säilyttää vain niin kauan kunnes ne saadaan siirrettyä niille sopivampaan paikkaan. Uudemmat kuvat jaettiin pysyvästi talletettaviin kuviin ja museon käyttökokoelmaan.³⁹⁷

Kokoelmavaliokunta näyttää ottaneen runsaasti kantaa myös museon näyttelytoimintaan ja ideoineenkin näyttelyjä, vaikka näyttelyvaliokuntakin oli olemassa.³⁹⁸ Kokoelmavaliokunta oli perustettu 1969 arkistointivaliokunnan nimellä ja sen nimeäminen lopetettiin vuoden 1977 jälkeen. Kokoelmavaliokunnan toiminta oli hidastunut viime vuosina ja osa valiokunnan tehtävistä oli siirtynyt jo vuonna 1973 palkatun arkistonhoitajan tehtäviksi.³⁹⁹ Vuonna 1976 kokoelmavaliokunta ei ollut kokoontunut lainkaan, mutta silti valiokunnan jäsenet osoittivat henkilökohtaista mielenkiintoa muodostamalla työryhmän laatimaan ensimmäistä suomenkielistä opasta valokuvien hoito- ja säilytysohjeiksi, jotka ilmestyivät Museoviraston julkaisemana 1977.⁴⁰⁰

³⁹⁴ Kokoelmavaliokunnan kokouksen pöytäkirja 26.2.1970 SVM a: Kokoelmavaliokunta pöytäkirjat 1969-75, 1981-1982.

³⁹⁵ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 15.

³⁹⁶ Sama.

³⁹⁷ Kokoelmavaliokunnan kokouksen pöytäkirja 12.4.1973 SVM a: Kokoelmavaliokunta pöytäkirjat 1969-75, 1981-1982.

³⁹⁸ Ks. esim. kokoelmavaliokunnan kokouksen pöytäkirjat 5.4.1972, 2.5.1972, 30.5.1972 SVM a: Kokoelmavaliokunta pöytäkirjat 1969-75, 1981-1982.

³⁹⁹ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 24.

⁴⁰⁰ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 25.

6.4 Muutoksia museon henkilökunnassa

Syyskuussa 1969 museon hallituksen kokouksessa päätettiin julistaa haettavaksi museonjohtajan virka.⁴⁰¹ Koska museolla ei vielä ollut varoja eikä tietoa tulevaisuuden talousnäkymistä, todettiin heti, että viran täyttäminen riippuu ministeriön suhtautumisesta museohankkeeseen. Virkaa kaavailtiin aluksi puolipäivätoimiseksi, koska se tulisi halvemmaksi. Museonjohtajan ominaisuudet nähtiin hallituksen keskuudessa erittäin ratkaisevasti tulevan museon toimintaan vaikuttavina, joten hallituksen pöytäkirjaan liitettyyn muistioon kirjattiin, että valintaan täytyy kiinnittää suurta huomiota. Hallitus ei ollut aivan yksimielinen siitä, mitä tulevalta museonjohtajalta vaadittaisiin. Eriytyistä keskustelua aiheutti se, pitäisikö hänellä olla akateeminen loppututkinto. Hallituksen enemmistö oli sitä mieltä, että akateeminen loppututkinto olisi vaadittava jo siitäkin syystä, että johtajan muodollinen pätevyys vaikuttaisi valtionavun suuruuteen. Lopulta haettiin "museotoimintaan perehtynyttä, valokuvauksesta kiinnostunutta, kielitaitoista ja akateemisen loppututkinnon suorittanutta" henkilöä.⁴⁰²

Museonjohtajalle kaavailtiin tehtäväksi myös säätiön sihteerinä toimiminen, kun taas valiokuntien sihteeriksi soveltuisi hyvin tuleva kanslisti. Museonjohtaja sai kuitenkin lopulta tehtäväkseen myös valiokuntien sihteerin tehtävät. Museonjohtajasta tuli myös jokaisen valiokunnan itseoikeutettu jäsen. Arkistointitehtäviin ajateltiin palkattavaksi kolmas henkilö. Museoliiton museoasiainsihteeriksi Jorma Heinonen sai tehtäväkseen laatia museonjohtajan johtosäännön marraskuussa 1969.⁴⁰³

Museonjohtajan virkaa hakeneista kolme päätettiin pyytää haastatteluun. Kaikki hakijat todettiin epäpäteviksi virkaan, joten kolmen parhaan hakijan joukosta valittaisiin museolle virkaatekevä johtaja. He olivat Ritva Keski-Korhonen, Ann-Mary Sandelin ja Tuomo-Juhani Vuorenmaa.⁴⁰⁴ Sandelin oli alusta asti vahvoilla virkaan⁴⁰⁵, mutta peruutti hakemuksensa opintojensa vuoksi. Hakijoita haastattelemaan valittiin Marja-Liisa Bell, Mikko Karjanoja ja Jorma Heinonen.⁴⁰⁶ Myös hakijoiden aikaisempien työnantajien mielipiteitä tiedusteltiin asiassa.⁴⁰⁷

Museonjohtajan tehtäviksi museonjohtajan johtosäännössä on merkitty muun muassa hallituksen valvonnan alaisena johtaa ja valvoa museon ja sen henkilökunnan toimintaa, huolehtia museon ja

⁴⁰¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 4.9.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁰² Muistio: Museonjohtajan viran täyttäminen SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁰³ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 14.11.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁰⁴ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 8.12.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁰⁵ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

⁴⁰⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 8.12.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁰⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.12.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

sen toiminnan kehittämistä ja tunnetuksi tekemisestä, valmistella hallituksen käsittelyyn tulevat asiat ja huolehtia päätösten täytäntöönpanosta, avustaa hallitusta sekä ylläpitää yhteyksiä muihin museoihin, laitoksiin ja asiantuntijoihin. Johtajalla oli myös monet käytännön tehtävät hoidettavanaan, kuten kokoelmien luetteloinnista, näytteillepanosta ja säilytyksestä sekä arkiston ja kirjaston luetteloinnista ja kartuttamisesta huolehtiminen.⁴⁰⁸ Monet museon johtajalle annetut tehtävät tulivat käytännössä olemaan valiokuntien tehtävälustoilla, koska ne perustettiin helpottamaan museotyötä.

Hallituksen kokouksessa tammikuussa 1970 päätettiin valita virkaan valtiotieteen kandidaatti Ritva Keski-Korhonen⁴⁰⁹, joka oli juuri palannut perheineen Amerikasta takaisin Suomeen⁴¹⁰. Ritva Keski-Korhosen työsuhte alkoi 16.1.1970 puolipäiväisenä vt. museonhoitajana.⁴¹¹ Hän oli hoitanut museon tehtäviä jo marraskuusta 1969 asti. Kesäkuun alusta 1970 alkaen hänen työpäivänsä oli viiden tunnin mittainen.⁴¹²

Museonhoitajan tehtäviin kuului runsaasti matkustelua, koska näin luotiin suhteita ulkomaille ja muihin museoihin ja samalla tehtiin Suomen valokuvataiteen museota tunnetuksi muualla. Matkoihin haettiin ja usein saatiinkin tukea opetusministeriöltä.⁴¹³ Ne kohdistuivat sekä ulkomaisiin näyttelyihin, museon näyttelyihin ulkomailla että erilaisiin tapahtumiin ja seminaareihin.⁴¹⁴ Pohjoismaiden yhteistyö oli korostetusti esillä koko 1970-luvun ajan museon yhteyksien ylläpitämisessä.⁴¹⁵

Vuoden 1972 alusta alkaen siihen asti vt museonhoitajana toimineen Ritva Keski-Korhosen työnimike oli vt museonjohtaja ja samalla hänen katsottiin olevan muodollisesti pätevä virkaan.⁴¹⁶ Museonjohtajan virka julistettiin hakuun valokuvausalan lehdissä ja Helsingin Sanomissa 15.2.-15.3.1972.⁴¹⁷ Hakijoita virkaan tuli 12.⁴¹⁸ Hakijoilta päätettiin pyytää vielä lisätietoja, joten valinta siirrettiin seuraavaan syksyyn.⁴¹⁹

⁴⁰⁸ Museonjohtajan johtosääntö SVM a: Säännöt kokoelmavaliokunta, näyttelyvaliokunta, julkaisuvaliokunta, tutkimusvaliokunta, museonjohtajan ohjesääntö.

⁴⁰⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 14.1.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴¹⁰ Ritva Tähtisen haastattelu 29.3.2001.

⁴¹¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 14.1.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴¹² Hallituksen kokouksen pöytäkirja 27.4.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴¹³ Mm. Hallituksen kokouksen pöytäkirja 7.9.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴¹⁴ Mm. Hallituksen kokouksen pöytäkirja 8.11.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴¹⁵ Pirjo Porkan lausunto 28.8.2001.

⁴¹⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 20.12.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴¹⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 17.1.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴¹⁸ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 20.3.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴¹⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 17.4.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Syyskuun 19. Päivänä pidetyssä hallituksen ylimääräisessä kokouksessa päätettiin museonjohtajan valinnasta. Hallituksen pöytäkirjan mukaan läsnäolleista hallituksen jäsenistä muut puolsivat virkaa tekevän Ritva Keski-Korhosen valintaa, paitsi Marja-Liisa Bell ja Jukka Jänis, jotka eivät ottaneet kantaa. Kokous on aiheuttanut myöhemmin paljon hämminkiä, sillä kokouksen kulku ei mennyt aivan suunnitelmien mukaan. Arkkitehti Karjanoja oli sairauden takia estynyt saapumasta kokoukseen ja siksi hän oli luovuttanut Heinoselle aikaisemmin kirjekuoren, jonka sisällä olleeseen papeeriin hän oli kirjoittanut oman mielipiteensä. Hän oli tarkoittanut kirjeen käytettäväksi siinä tapauksessa, että äännet menisivät tasan ja tarvittaisiin ratkaiseva mielipide. Heinonen kuitenkin luki kokouksessa Karjanojan mielipiteen ennen äänestystä, joten se on saattanut vaikuttaa äänestyksen lopputulokseen. Karjanoja suuttui asiasta Heinoselle, koska hän ei ollut halunnut vaikuttaa muiden mielipiteeseen.⁴²⁰ Karjanojan kirjeen käsittely oli kirjoitettu myös pöytäkirjaan, mutta myöhemmin tiedot siitä oli mustattu Karjanojan pyynnöstä ja hallituksen kokouksen suostumuksella pöytäkirjasta.⁴²¹ Lopputuloksena hallituksen ylimääräisessä kokouksessa valittiin valtiotieteiden maisteri Ritva Keski-Korhonen museon johtajaksi.⁴²² Muiden hakijoiden joukossa on ollut monia nykyään tunnettuja alan ihmisiä.⁴²³

Marja-Liisa Bell ei kannattanut Keski-Korhosen valintaa, koska katsoi, että tällä ei ollut tarpeeksi museoalan kokemusta virkaan. Valokuvaaja Matti A. Pitkänen oli tarjoutunut ottamaan museon hoitaakseen vuodeksi tai kahdeksi, jona aikana hän olisi laittanut museon asiat kuntoon, mutta siihen ei suostuttu. Bell totesi, että valokuvamuseo ei tule kehittymään toivotulla tavalla eikä toimimaan niin kuin oli toivottu, joten hän jäi silloin pois museon toiminnasta. Päätös oli hänen mukaansa vaikea ja hän teki päätöksensä sydän verta vuotaen. Bell katsoi, että jos hän olisi jäänyt mukaan hallitukseen ei hän olisi malttanut olla neuvomatta koko ajan museon johtajaa ja siitä ei olisi aiheutunut muuta kuin harmia. Bellin mukaan museon johtajan piti kuitenkin olla se, joka johtaa museota ja jonka ajatusmaailman mukaan museo toimii.⁴²⁴

Monet tuona aikana museon päätöksissä mukana olleista tai niitä aktiivisesti seuranneista eivät kuitenkaan ajattele, että Pitkäsen tarjouksen hyväksyminen olisi ollut parempi ratkaisu. Häntä pidettiin temperamenttisena, räiskyvänä ja mahtavana ihmisenä, mutta ei riittävän yhteistyökykyisenä johtamaan museota. Sven Hirn tosin näkee, että jos Pitkänen olisi otettu museota johtamaan, olisi

⁴²⁰ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

⁴²¹ Hallituksen ylimääräisen kokouksen pöytäkirja 19.9.1972 ja hallituksen kokouksen pöytäkirja 20.11.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴²² Hallituksen ylimääräisen kokouksen pöytäkirja 19.9.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴²³ Pirjo Porkan lausunto 28.8.2001 ja Ismo Kajanderin haastattelu 23.8.2001.

⁴²⁴ Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

museon toiminnassa noussut valokuvataide keskeisemmin esiin kulttuurihistoriallisten kuvien seasta.⁴²⁵ Samoin voisi ajatella, että Pitkänen olisi johtanut museota suunnitelmallisesti, luonnostelihan hän kokoelmavaliokunnassa museon keräystoiminnalle suurempia linjauksia ja puhui niistä julkisestikin.⁴²⁶

Huhtikuun alusta 1972 museolla työskennelleen tilapäisen toimistoapulaisen Pirjo Kososen toimi muutettiin helmikuussa 1973 vakinaiseksi toimistoapulaiseksi.⁴²⁷ Saman vuoden huhtikuussa aloitti työnsä museolla opiskelija Pirjo Markkanen museon arkistojen selvittelyssä ja arkistointijärjestelmän suunnittelussa.⁴²⁸ Arkistointijärjestelmästä toivottiin sellaista, että sitä voitaisiin soveltaa eri kokoisissa museoissa Suomessa ja ulkomailla.⁴²⁹ Markkanen oli museon ensimmäinen koulutusta alalle saanut henkilö, sillä hän oli opiskellut muun muassa taidehistoriaa ja kansatiedettä.

Toimistoapulainen sanoutui irti työstään kesällä 1977, mutta opetusministeriö oli kieltänyt museota täyttämästä vapautuvia työpaikkoja ilman erillistä lupaa.⁴³⁰ Uusi toimistoapulainen saatiin kuitenkin saman vuoden joulukuussa ja hänen toimensa vakinaistettiin keväällä 1978.⁴³¹

Työmäärä museolla oli valtava ja 1970-luvun tilanteen mukaiset kaksi tai kolme päätoimista työntekijää olivat ylityöllistettyjä. Valokuvamuseon Studion suljettua iltapäivällä ovensa kello 16, alkoivat työntekijät tehdä kasaantuneita töitä.⁴³² Vuonna 1977 irtisanottu valistussihteeri otti irtisanomisensa vuoksi yhteyttä museoalan ammattiliittoon, joka tutki asiaa ja huomasi tässä vaiheessa, ettei museo ollut tehnyt työsopimuksiaan kirjallisena. Ensimmäiset kirjalliset työsopimukset, johtajan ja arkistonhoitajan, allekirjoitettiinkin museolla vasta marraskuussa 1977.⁴³³

Museon alkuvaiheessa keväeseen 1972 museon osa-aikaisena teknisenä avustajana toimi muutoinkin näkyvästi museon hyväksi toiminut valokuvaaja Börje Söderholm. Keväällä 1972 hän siirtyi Finnfoton toiminnanjohtajaksi, mikä tarkoitti sitä, että hänen työpaikkansa oli edelleen samoissa tiloissa museon kanssa. Söderholm oli vaikuttava ja aikaansaava ihminen, joka tunsu museon hyvin. Myöhemmin onkin sekä Sakari Sunila että Ismo Kajander epäilleet, kuinka paljon itse asiassa

⁴²⁵ Sven Hirnin haastattelu 23.8.2001.

⁴²⁶ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 15.

⁴²⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 6.2.1973 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴²⁸ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 3.4.1973 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴²⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 21.5.1974 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴³⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 30.8.1977 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴³¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 9.3.1978 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴³² Taloushuolet, tilamurheet ovat jokapäiväisiä pulmia AL 12.3.1977.

⁴³³ Hallituksen kokouksen pöytäkirjat 28.2.1977 ja 8.11.1977 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Söderholm vaikutti museon toimintaan ja kuka itse asiassa museota johti 1970-luvulla.⁴³⁴ Museossa vuodesta 1973 asti työskennellyt Pirjo Porkka vahvistaa, että Söderholm sai toimia vähintään neuvonantajana monissa museon asioissa.⁴³⁵ Samoissa tiloissa lehteä toimittaneen Tuomo-Juhani Vuorenmaan mukaan Söderholm oli museon johtajan tuki ja selkäranka.⁴³⁶

7 MISTÄ MAJAPAikka MUSEOLLE?

7.1 Tavoitteena oma osoite

Suuri ongelma oli aluksi se, mistä museolle saataisiin tilat vähillä varoilla. Haaveena oli saada lähitulevaisuudessa museolle kanslia, näyttelytilat, ateljee ja säilytystilat. Aluksi turvaututtiin elokuva-arkiston suomaan tila-apuun arkistojen säilytyksessä. Varsinaisesti toimitilojen hankkimista ryhdyttiin suunnittelemaan vasta säätiön tultua hyväksytyksi.⁴³⁷ Vielä vuoden 1969 museo toimi kokonaan Suomen Kameraseurojen Liiton toimistosta käsin.⁴³⁸ Lahjoituksena tullut materiaali oli suurelta osin lahjoittajien säilytyksessä ja asiakirjat järjestöjen turvissa ennen ensimmäisen museoon palkatun työntekijän, Ritva Keski-Korhosen palkkaamista marraskuussa 1969.⁴³⁹

Omat tilat olivat lähitulevaisuuden tavoitteena jo senkin vuoksi, että säätiö voisi anoa veikkausvaroja vasta saatuaan omat tilat.⁴⁴⁰ Valtion taidebudjetti ei kuulunut 1970-luvulla varsinaiseen budjet-tirahoitukseen vaan se oli sidoksissa veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroihin.⁴⁴¹ Hallitus ja talousvaliokunta kokoontuivat neuvottelemaan toimitilakysymyksestä vuoden 1969 lokakuussa. Museolle oli tarjottu tiloiksi Paasikiven taloa, jossa olisi paljon kellari- ja säilytystiloja, edustava piha ja näyttelytarkoituksiin soveltuvia huoneita. Talolla oli myös sekä pysäköinnin että liikenteen kannalta hyvä sijainti. Taloa oli tarjottu sekä vuokrattavaksi että ostettavaksi, mutta se oli kuitenkin aloittelevalle museolle varsin kallis, joten edullisimmaksi vaihtoehdoksi nähtiin talon vuokraaminen jonkin toisen yhteisön kanssa yhdessä. Mahdollisina yhteistyökumppaneina nähtiin muun muassa

⁴³⁴ Ismo Kajanderin haastattelu 23.8.2001; Sakari Sunilan <haila.sunila@dlc.fi> kirje Tiina Lehtiselle <tiinale@fmp.fi> 26.8.2001.

⁴³⁵ Pirjo Porkkan lausunto 28.8.2001.

⁴³⁶ Tuomo-Juhani Vuorenmaan haastattelu 29.8.2001.

⁴³⁷ Vanhoille kuville oma uusi museo IS 29.4.1969.

⁴³⁸ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 13.

⁴³⁹ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

⁴⁴⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.12.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁴¹ Ahmio, Heli (1999, 13) viitaten hallituksen taidepoliittiseen selontekoon eduskunnalle 2.5.1978, 13-15.

Elokuva-arkisto, valokuva-alan järjestöt, mainosgraafikot, Museoliitto, teknillinen museo ja yksityiset valokuvaajat.⁴⁴²

Seuraavassa kokouksessa toimitiloista keskusteltiin uudelleen ja mukaan oli tullut myös muita vaihtoehtoja. Tiloille kohdistuvat vaatimukset päätettiin tarkemmin selvittää näyttelyvaliokunnan avulla.⁴⁴³ Marraskuussa hallituksen kokouksessa olivat toimitilahaaveet kallistuneet Vesilaitoksen omistaman Pasilan Vesitornin suuntaan. Sitä suunniteltiin vuokrattavaksi yhdessä teknillisen museon kanssa.⁴⁴⁴ Pasilasta oli tarjottu hyväksi todettua konttoritilaa ja säilytystiloja kosteissa olosuhteissa vesitornin vesimassojen alta. Tilojen kosteus ja lämpötila oli todettu hyväksi valokuväsäilytykselle. Pasilaa pidettiin liikenteen kannalta hankalana paikkana, mutta katsottiin, että tulevaisuudessa Helsingin kasvaessa Pasila tulisi olemaan keskeistä aluetta Helsingissä.⁴⁴⁵

Tammikuussa 1970 toimitilakysymys oli yhä avoinna. Esiin oli noussut jälleen uusia vaihtoehtoja. Pasilan vesitorni oli yhä yhtenä mahdollisuutena mukana. Unioninkatu 10:stä oli tarjottu tiloiksi nopeasti irtisanottavia asuntoja, jotka alussa olisivat Vesitornia halvempia, mutta joiden vuokra nousisi säännöstelyn päätyttyä ehkä hieman korkeammaksi. Säilytystiloja ja näyttelytiloja ei toistaiseksi ollut tässä yhteydessä, mutta myöhemmin säilytystiloja saatettaisiin saada kellarista. Unioninkatu 30:stä oli myös tarjottu tiloja samoin mahdollisuuksiin, mutta hieman kalliimmalla vuokralla. Tästä yhteydestä saataisiin muutaman vuoden päästä paljon lisätiloja. Länsimäestä oli tarjottu halpaa toimisto- ja säilytystilaa ja Tapiolasta hieman kalliimpia tiloja, joissa olisi myös näyttelytilaa.⁴⁴⁶

Lopulta päädyttiin vuokraamaan Vesilaitoksen tarjoamat tilat, mutta tarkkailla edelleen muitakin mahdollisuuksia.⁴⁴⁷ Tilat osoittautuivat huonoksi ratkaisuksi, sillä lokakuussa 1970 kokoelmavaliokunnan kokouksessa todettiin, että osa Pasilassa olleista tavaroista oli jo ehtinyt homehtua.⁴⁴⁸ Elokuussa 1970 museolle oli jo tarjottu uusia tiloja. Museo ei ollut ehtinyt viivähtää Pasilassa kuin kahdeksan kuukautta.

⁴⁴² Hallituksen kokouksen pöytäkirjat 9.10.1969 ja 23.10.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁴³ Asuntosäätiö oli pyytänyt museosäätiötä esittämään kirjallisesti sopivien tilojen vuokraamista ja Helsingin keskustasta oli näköpiirissä jokin toinenkin mahdollisuus, jota ei pöytäkirjassa tarkemmin eritelty. Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.10.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁴⁴ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 14.11.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁴⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.12.1969 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁴⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 14.1.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁴⁷ Sama.

⁴⁴⁸ Kokoelmavaliokunnan kokouksen pöytäkirja 13.10.1970 SVM a: Kokoelmavaliokunta pöytäkirjat 1969-75, 1981-1982.

7.2 Korkeavuorenkadun väliaikaisratkaisu

Museo päätti muuttaa suurempaan toimitilaan Korkeavuorenkatu 2 b F 72:een Asunto Oy Mullon vuokralaiseksi, valokuvaaja Börje Söderholmin omistaman Laatukuvan entisiin tiloihin {8}.⁴⁴⁹ Aluksi Vesilaitos ei ollut suostuvainen purkamaan näin lyhyellä varoitusaajalla vanhaa vuokrasopimusta, joten muuttamaan päästiin vasta vuoden 1971 alusta.⁴⁵⁰ Uudet tilat olivat suuremmat ja kalliimmat, joten tiloihin muutti saman aikaisesti museolle alivuokralaisia, jotka maksoivat osuutensa vuokrasta.⁴⁵¹ Valokuva-lehti siirtyi vuoden 1972 alusta keskusliitto Finnfoton julkaisuksi ja tässä yhteydessä sekä lehden toimitus, että Finnfoto majoittuivat samoihin tiloihin museon kanssa.⁴⁵²

Kuva 8.

Korkeavuorenkadulla museolla oli tilat talon ylimmässä kerroksessa. Museota oli vaikea löytää eikä sijainti ollut keskeinen Helsingin katukuvassa. Kävijämäärät olivat silti korkeat.

(Kuva: Pekka Punkari / SVM)

Opetusministeriö myönsi säätiölle 20 000 markkaa tilojen kunnostamiseen.⁴⁵³ Remontti valmistui lokakuussa 1971. Nyt museo saattoi avata ensimmäisen oman näyttelytilansakin, joka sai nimekseen Valokuvamuseon Studio – Fotomuseets Studio.⁴⁵⁴

Korkeavuorenkadun toimitilat olivat alusta asti tarkoitettut vain tilapäisratkaisuksi. Haaveet uudesta muutosta nousivat pitkään keskustelua herättäneen niin sanotun Pasila-hankkeen yhteydessä. Pasiilaan oli suunnitteilla rakentaa suuret tilat, joihin voisivat majoittua ainakin Taideteollinen oppilaitos

⁴⁴⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 31.8.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁵⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 23.11.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁵¹ Suomen Valokuvaajain Liitto, Suomen Lehtikuvaajat ja Suomen Mainosvalokuvaajat sekä huhtikuusta 1971 alkaen Kamerataiteen Yhdistys (nimi muutettiin 1973 Valokuvauksen Opiskelijat r.y:ksi) ja Lääketieteellis-luonnontieteellisen valokuvauksen seura. Hallituksen kokouksen pöytäkirjat 28.12.1970 ja 22.2.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁵² Tuomo-Juhani Vuorenmaan haastattelu 29.8.2001.

⁴⁵³ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 24.5.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁵⁴ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 6.10.1971 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

ja Teatterikoulu sekä mahdollisesti myös valtiolliset elokuva-, teatteri- ja valokuvamuseot.⁴⁵⁵ Hankkeesta keskusteltiin vielä loppuvuodesta 1972 hallituksen kokouksessa, mutta Pasila-projektiin osallistuminen ei saanut kannatusta. Museon muuttaminen rakennukseen edellyttäisi museon valtiollistamista ja Museoviraston alaisuuteen joutumista, eikä tätä pidetty museon edun mukaisena. Sitä vastoin esiin nousi ajatus vapautuvien Ateneumin tilojen soveltuvuudesta valokuvataiteen museolle.⁴⁵⁶

Keväällä 1974 oli museon säätiön hallituksessa herännyt kiinnostus Puistokatu 4:ssä sijainneen rakennustaiteen museon kiinteistöä kohtaan.⁴⁵⁷ Vasta keväällä 1976 aloitettiin neuvottelut asiasta.⁴⁵⁸ Hanke ei lähtenyt etenemään ja keväällä 1977 hallituksen kokouksessa päätettiin, että seuraavaksi aseeksi otettaisiin lehdistö, jonka kautta museon taloudelliselle ja tila-ahdingolle saataisiin julkisuutta.⁴⁵⁹ Rakennustaiteen museon tilat eivät olleet vielä vapautumassa, joten seuraavaksi selvitettiin viereisen rakennuksen, Puistokatu 2:sen soveltuvuutta ja mahdollisuutta päästä niin sanottuun Kaartin Maneesiin {9}.⁴⁶⁰

Kuva 9.

Uusia tiloja katsastamassa vasemmalla arkkitehti, rakennustaiteen museon johtaja Aarno Ruusuvauro, keskellä valokuvataiteen museon johtaja Ritva Keski-Korhonen ja oikealla arkkitehti, taideteollisuusyhdistyksen toiminnanjohtaja Tapio Periäinen. Taustalla näkyvä rakennus oli Brobergin koulu, josta tuli myöhemmin Taideteollisuusmuseo.

(Kuva: Kalevi Keski-Korhonen / SVM)

⁴⁵⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 31.5.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁵⁶ Kyseessä olivat Ateneumiksi kutsutun taidekoulun tilat. Hallituksen kokouksen pöytäkirja 21.12.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁵⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.1.1974 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁵⁸ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 2.3.1976 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁵⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 28.2.1977 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁴⁶⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 11.10.1977 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Puistokatu 2 osoittautui kuitenkin huonoksi vaihtoehdoksi, sillä pinta-alaltaan tilat eivät olisi olleet silloisia tiloja suuremmat ja niiden kunto oli todella huono. Katto ja osa seinistä olivat lahoja eivätkä kokoelmat olisi olleet yhtään paremmin turvassa.⁴⁶¹

Taloyhtiö oli joutunut tekemään Korkeavuorenkadun kiinteistöön korjauksia, joita ei kaupungin rakennustarkastuksessa hyväksytty.⁴⁶² Isännöitsijä ilmoitti, että museon käytössä olleet ullakkotilat täytyy tyhjentää paloviranomaisten määräyksestä. Taloyhtiö ehdotti, että museo vuokraisi sen sijaan kellaritiloja, joten museon tilaongelma paheni entisestään. Ongelmasta laadittiin kirje opetusministeriölle ja valokuvaaja Saves sai tehtäväkseen ottaa museolla kuvia lehdistöä varten {10, 11}. Median avulla koetettiin herättää myös päättäjien kiinnostusta.⁴⁶³

Kuva 10.

Museon tilat olivat jääneet ahtaiksi ja huonokuntoisiksi. Pirjo Porkka esitteli tiloja lehdistöä varten.

Kuva 11.

(Kuvat: Seppo Saves / SVM)

⁴⁶¹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 5.4.1978 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴⁶² Hallituksen kokouksen pöytäkirja 29.8.1978 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴⁶³ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 26.9.1978 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

Korkeavuorenkadun tilat olivat jäämässä ahtaiksi kasvavalle museolle ja haaveet uusista tiloista kariutuivat kerta toisensa jälkeen. Korkeavuorenkadun toimitila ei ollut Helsingin katukuvassa näkyvällä paikalla tai edes helposti löydettävissä. Tilannetta paransi hieman vuosikymmenen lopulle tultaessa tapahtunut kadun muuttuminen suosituksi pikkukauppojen kaduksi, mikä paransi myös museon kävijämääriä.⁴⁶⁴ Museo sijaitsi kuitenkin taloyhtiön sisäpihalla hissittömän talon vinttikeroksessa, joten saavutetut kävijämäärät ovat hämmästyttävän suuria. Museonjohtaja sekä yleisöä neuvonut ja tilaisuuksia järjestänyt toimistoapulainen työskentelivät samassa huoneessa. Arkistonhoitajan huone oli muuttunut kirjastoksi ja samassa huoneessa toimi myös valistussihteeri {12}. Vuosikymmenen lopulla alivuokralaisista olivat jäljellä vielä Finnfoton toimisto ja Valokuva-lehden toimitus.⁴⁶⁵

Museon ahtaita tiloja pidettiin suurimpana uhkana nimenomaan museon negatiivikokoelmille, joiden olosuhteet olivat säilyvyyden kannalta huonot. Vintissä ja kellarissa kun ei voinut säädellä lämpötilaa tai kosteutta.⁴⁶⁶ Arkistokomerot olivat vesiputkien alapuolella, joten vaara uhkasi kokoelmia jatkuvasti.⁴⁶⁷ Vuonna 1976 museolla oli jo ollut 50 000 kuvan kokoelma sekä 714 kuvaajan tiedot kortistossa. Lisäksi museolla oli niin sanottu fototeekki, jossa oli 500 kuvaajan tietoja ja esimerkkejä kuvaajien töistä.⁴⁶⁸ Vuonna 1979 kokoelmassa oli valokuvia ja negatiiveja jo 145 000 kappaletta, valokuvaukseen liittyviä esineitä 1 000 kappaletta ja fototeekissä oli edustettuna 1 000 kuvaajaa.⁴⁶⁹

Kuva 12.

Arkistonhoitaja Pirjo Porkka työhuoneessaan 1970-luvun lopulla.

(Kuva: Kalevi Keski-Korhonen / SVM)

⁴⁶⁴ Valokuvamuseo näyttää, valistaa ja säilyttää UF 12.1.1979.

⁴⁶⁵ Sama.

⁴⁶⁶ Tilanpuute ahdistaa valokuvataiteen museota US 23.12.1976.

⁴⁶⁷ Teollisuuspoliitikko Jermu Laine hallitsee myös kulttuurikuviot HK 23.1.1979.

⁴⁶⁸ Tilanpuute ahdistaa valokuvataiteen museota US 23.12.1976.

⁴⁶⁹ Kuopio odottaa, Helsinki viivyttelee – Valokuvamuseo tarvitsee pikaisesti uudet tilat SS 1.8.1979.

7.3 Kuopion kädenojennus

Kampanja huomion herättämiseksi tuotti tulosta ja Kuopion kaupungin hallitus tarjosi museolle tiloja Kuopiosta niin sanotusta Työnkulman talosta.⁴⁷⁰ Tarjotut tilat sijaitsivat lähellä museota, kirjastoa ja suunnitteilla ollutta taidemuseota, joten sijaintia pidettiin hyvänä.⁴⁷¹ Tarjouksessa väläytettiin myös mahdollisuutta saada työvoima-apua läheisestä Kaupunginmuseosta.⁴⁷²

Valokuvataiteen museon siirtämistä Kuopioon ajoi ponnekkaasti valokuvataiteen iisalmelainen läänintaiteilija Topi Ikäläinen, joka piti Kuopion tarjousta parhaana tekona, mitä valokuvataiteen hyväksi oli koskaan tehty. Ikäläinen perusteli siirtoa myös sillä, että Kuopion mantereinen ilmastokin olisi parempi kokoelmille kuin Helsingin saastunut meri-ilma. Suunnitelmaan kuului, että Helsinkiin jätettäisiin ”näyteikkuna”, näyttelyiden galleria keskeiselle paikalle pääkaupunkia. Kuopioon museon yhteyteen tulisi myös valokuvataiteen keskuskirjasto. Ikäläisen mukaan museon valtiollistaminen olisi myös tässä vaiheessa ollut ajankohtaista. Valtiollistamista pitivät nyt hyvänä asiana sekä säätiö että valokuva-alan ihmiset.⁴⁷³

Kuopion kaupunginjohtaja Olavi J. Oksa oli antanut hankkeelle toimeksiannon ja asiasta lähetettiin kirjeet muun muassa valokuvataiteen museon säätiölle, opetusministeri Kalevi Kivistölle, Museovirastolle ja alan eri järjestöjen edustajille. Siirtoa puolustettiin Kuopion keskeisellä maantieteellisellä sijainnilla ja Helsingin tiloja paremmilla tiloilla.⁴⁷⁴ Kuopiossa oli myös suuri ja tunnustettu Viktor Barsokewitshin valokuvakokoelma.⁴⁷⁵ Valtionavun suuruuteen sijoituspaikalla ei olisi ollut merkitystä.⁴⁷⁶

Siirrolle oli sekä vastustajia että kannattajia molemmissa päissä. Helsingin kaupungin kulttuurijohtaja Jouni Apajalahti kommentoi Helsingin Sanomissa:

”Ottakoon ihmeessä Kuopio Valokuvataiteen museon. Sen ei mielestäni tarvitse olla pääkaupungissa.”⁴⁷⁷

⁴⁷⁰ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 28.2.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴⁷¹ Kuopio tarjoaa tiloja Valokuvataiteen museolle HS 24.3.1979.

⁴⁷² Kuopio kosiskelee valokuvamuseota SS 30.3.1979.

⁴⁷³ Sama.

⁴⁷⁴ Kuopio tarjoaa tiloja Valokuvataiteen museolle HS 24.3.1979.

⁴⁷⁵ Kuopion museon kokoelmissa oli suunnilleen 500 000 kuvaa, kun Suomen valokuvataiteen museolla kuvia oli noin 145 000. Barsokewitchin lasinegatiiveja jotkut asiantuntijat pitivät Suomen merkittävimpänä yhden ihmisen valokuvakokoelmana. Barson kulma ei kelpaa valokuvamuseolle SS 22.12.1979.

⁴⁷⁶ Kuopio tarjoaa tiloja Valokuvataiteen museolle HS 24.3.1979.

⁴⁷⁷ Sama.

Vastustajat puolestaan näkivät, että suuri osa kuvaajista toimi pääkaupunkiseudulla ja että esimerkiksi kansainväliset näyttelyt olisi vietävä joka tapauksessa aina ensin Helsinkiin. Museolla sanottiin myös olevan tarvetta pitää yhteydet valokuva-alan keskusjärjestöihin, Museovirastoon ja taide-teolliseen korkeakouluun, jotka toimivat pääkaupunkiseudulla.⁴⁷⁸ Eräs siirtoa vastustaneista oli säätiön hallituksen puheenjohtaja Jermu Laine, jonka mukaan tilakeskustelussa oli ajauduttu pääkaupunkiseudun ja muun Suomen vastakkainasetteluun.⁴⁷⁹ Työnkulman talon luovuttamista museolle vastusti Kuopiossa toimiva Savon Elävän Musiikin Yhdistys eli Selmu, joka piti Työnkulman salia itselleen parhaana konserttitilana.⁴⁸⁰ Myöskään Jouko Kivimäki, josta tuli Ikäläisen seuraaja läänintaiteilijan paikalla vuoden 1980 alusta, ei pitänyt museon siirtoa Kuopioon järkevänä. Hänen mukaansa valokuva-alan tutkimusmateriaali ja kirjallisuus oli pidettävä alan opiskelijoiden saatavilla Helsingissä.⁴⁸¹

Myös mahdollisuudesta päästä johonkin Suomenlinnan korjattavaan rakennukseen keskusteltiin. Säätiön hallituksen kokouksessa päätettiin, että tila-asiassa yritetään nyt vältellä julkisuutta ja nimettiin työryhmä rauhassa selvittämään asialle ratkaisua.⁴⁸² Lehdistölle vuoti kuitenkin tietoja hankkeesta ja seuraava kokous valtuutti ainoastaan hallituksen puheenjohtajan välittämään tietoa julkisuuteen.⁴⁸³ Helsingin kaupungilta ja Suomenlinnan hoitokunnalta pyydettiin tiloja käyttöön.⁴⁸⁴ Myös sotamuseo oli kiinnostunut Suomenlinnaan pääsystä, mitä useat kulttuurijärjestöt vastustivat. Suomenlinnasta saatiin valokuvataiteen museolle kieltävä vastaus. Helsingin kulttuurikeskukselta pyydettiin väliaikaisratkaisuksi näyttelytiloja Annankadulta.⁴⁸⁵

Kuopion tarjouksesta keskusteltiin säätiön hallituksessa ja museon johtaja Ritva Keski-Korhonen lähetettiin katsomaan museolle tarjottuja tiloja.⁴⁸⁶ Säätiön hallitus asetti työryhmän neuvottelemaan Kuopion kaupunginhallituksen kanssa ja siihen kuuluivat säätiön hallituksen puheenjohtaja Jermu Laine, arkkitehti Mikko Karjanoja, valokuvaaja Börje Söderholm ja museon johtaja Ritva Keski-Korhonen. Kuopiossa puolestaan kaupunginhallitus velvoitti museolautakunnan laatimaan ehdotuksen, jossa kaupunginmuseon ja valokuvataiteen museon yhteistyömahdollisuudet kunnolla selvitetäisiin.⁴⁸⁷

⁴⁷⁸ Kuopio tarjoaa tiloja Valokuvataiteen museolle HS 24.3.1979.

⁴⁷⁹ Barson kulma ei kelpaa valokuvamuseolle SS 22.12.1979.

⁴⁸⁰ Kuopio kosiskelee valokuvamuseota SS 30.3.1979.

⁴⁸¹ Barson kulma ei kelpaa valokuvamuseolle SS 22.12.1979.

⁴⁸² Hallituksen kokouksen pöytäkirja 28.2.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴⁸³ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 21.3.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴⁸⁴ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 29.5.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴⁸⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 25.9.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴⁸⁶ Kuopio tarjoaa tiloja Valokuvataiteen museolle HS 24.3.1979.

⁴⁸⁷ Kuopio kosiskelee valokuvamuseota SS 30.3.1979.

Työnkulma ei sellaisenaan täyttänyt ilmastoinnin puolesta museon vaatimuksia, mutta asian järjestäminen todettiin suhteellisen helpoksi.⁴⁸⁸ Museo moitti tarjottua tilaa liian suureksi, joten seuraavaksi keskusteltiin Kuopiossa niin sanotun Barsokewitshin tontista vaihtoehtoiseksi paikaksi valokuvataiteen museolle. Talo oli niin sanottu Barson kulma Kuninkaankadun ja Minna Canthin kadun risteyksessä⁴⁸⁹ ja sieltä olivat lähtöisin 70 000 kuuluisaa lasinegatiivia, jotka ovat Kuopion museola.⁴⁹⁰

Päätöstä asiassa odotettiin kauan. Kuopiossa odotettiin yhteydenottoa Helsingistä ja museossa odotettiin Helsingin päätöstä mahdollisesti sieltä löytyvistä tiloista. Helsinki oli alkanut kiinnostua museosta sen jälkeen kun Kuopio oli alkanut sitä havitella. Helsinki myönsi ensimmäistä kertaa museolle rahaa alkukesästä 1979, jolloin se sai 4 000 markkaa museon ylläpitämiseen. Helsingin kulttuuriasiain lautakunta esitti kaupunginhallitukselle, että Katri Valan puiston alla olevan väestönsuojan sopivuus museon tiloiksi selvitetäisiin. Ennen kaupunginhallituksen käsittelyä tarvittiin kiinteistölautakunnan ja väestönsuojelulautakunnan lausunnot.⁴⁹¹ Helsingin kaupungin elävöittämisryhmän esityksessä Suomen valokuvataiteen museo mainittiin vaihtoehtoisena käyttäjänä Aleksanterinkatu 1:n tulli- ja pakkahuoneelle.⁴⁹²

Lopulta edustajiston kokouksessa päätettiin, että museo pitää saada säilymään Helsingissä, joten Kuopiolle lähetettiin kieltävä vastaus tilatarjoukseen. Mahdollisena kuitenkin pidettiin, että museolle perustettaisiin näyttelypiste tai alajaosto Kuopioon.⁴⁹³ Niinpä säätiö esittikin Kuopion kaupungille kiitoksensa tarjouksesta ja totesi sen olleen säätiölle suureksi avuksi tilakysymyksestä käytyä keskustelua vauhdittavana. Kuopion suunnalla käyty keskustelu jätti happaman maun lehtikirjoitukseen.

*"Aivan pieneksi piikiksi kuopiolaisten lihaan jää ajatus, että meitä käytettiin vain hyväksi neuvoteltaessa suuren ja mahtavan Helsingin kanssa."*⁴⁹⁴

Lopputuloksena siis museo sai jäädä edelleen Korkeavuorenkadulle, tilapäisratkaisuksi tarkoitettuun majapaikkaansa suunnitelmien kariuduttua toinen toisensa jälkeen.

⁴⁸⁸ Jakavatko Kuopio ja Helsinki valokuvamuseon? SS 27.4.1979.

⁴⁸⁹ Barson kulma ei kelpaa valokuvamuseolle SS 22.12.1979.

⁴⁹⁰ Ikäläinen, Topi. Ongelmallinen Valokuvataiteen museo SK 9.11.1979.

⁴⁹¹ Kuopio odottaa, Helsinki viivyttää – Valokuvamuseo tarvitsee pikaisesti uudet tilat SS 1.8.1979.

⁴⁹² Hallituksen kokouksen pöytäkirja 19.12.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴⁹³ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 30.10.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁴⁹⁴ Pieni piikki Viikkosavo 22.11.1979.

8 VAIKEUKSIEN VUOSIKYMMEN

8.1 Poliitiikka soppaa hämmentämässä

Museon toimintaa ei ainakaan helpottanut se, että monet pitivät museon johtajan koulutusta tehtävään nähden puutteellisena eikä liioin se, että häntä pidettiin joissain asioissa puolueellisena johtuen siitä, että hän oli naimisissa tunnetun lehtikuvaajan ja SDP:n kannattajan kanssa. Kun taiteen määrärahojen jakoon kuului politiikka ja eri puolueet olivat nykyistä syvemmin iskostuneet ihmisten ajattelutapoihin, oli ajatusmaailman väreilläkin merkitystä.

Taiteilija Ismo Kajanderin mielestä Keski-Korhosen valinta saattoi aluksi olla aivan oikea ratkaisu juuri tämän poliittisten yhteyksien vuoksi ja johtaja osasikin toimia museon asioiden hoitajana Kajanderin mielestä melko hyvin, mutta johtajalle kaivattiin lisää asiantuntemusta valokuvataiteen kehityksestä ja taiteellista näkemystä.⁴⁹⁵

Politiikan merkitys oli suuri koko 1970-luvun kaikessa toiminnassa. Museon hallintomuoto tarjosi erinomaisen mahdollisuuden luoda suhteita politiikan vaikuttajiin, olihan museolla edustajisto ja hallitus, jossa ja jonka kautta moni pääsi vaikuttamaan. Valokuvataiteen museon kohdalla selvää poliittisen kuuluisuuden nimellä ja kasvoilla julkisuuteen pyrkimistä lienee ollut erityisesti kansanedustaja Jermu Laineen valinta hallituksen puheenjohtajaksi 1979.

”Kyllä se koettiin niin, että Laine oli mukana pelkän julkisuuden takia.”⁴⁹⁶

(Vuorenmaa)

Museon perustamisen aikaan politiikalla oli osuutensa lähinnä vain silloin, kun pyrittiin saamaan tukea hankkeelle opetusministeriöstä ja käyttämään mukana olleiden ihmisten vaikutusvaltaa hyväksi rahoituksen saamiseksi.⁴⁹⁷

Kamerataidetoimikunnan jakamisen jälkeen 1977 näytti valta taideasioissa keskittyneen selvästi vasemmalle. Toimittaja Markku Jokipiin tekemän katsauksen mukaan valtaosa taidetoimikuntien jäsenistä oli selvästi määriteltävissä johonkin poliittiseen ryhmään. Kaikissa taidetoimikunnissa yhteensä oli vuoden 1977 alussa 28 vasemmistolaisia, 26 muuta kuin sosialistia ja 16

⁴⁹⁵ Ismo Kajanderin haastattelu 23.8.2001.

⁴⁹⁶ Tuomo-Juhani Vuorenmaan haastattelu 29.8.2001.

⁴⁹⁷ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

sitoutumatonta jäsentä. Jokipiin mukaan tiukan paikan tullen sitoutumattomat olivat usein ottaneet vasemmiston kannan.⁴⁹⁸

”mutta kyllähän oli melko ilmiselvää, että useat näistä valokuva-alan vaikuttajista olivat melkoisen vasemmistolaisia niin kuin siihen aikaan yleistä oli. Että kyllä aivan varmasti tämä poliittinen näkökulma oli kohtalaisena tai aika moisena taustatekijänä, mutta sehän nyt ei tietenkään selväsanaisesti ilmennyt.”⁴⁹⁹ (Hirn)

Politiikan vaikutus näkyy selvästi myös talousvaliokunnan pöytäkirjasta, jossa todetaan vuonna 1971:

”Helsingin kaupungin toiminta-avustus ei todennäköisesti ole saatavissa museolle, ellei poliittisia suhteita saada toimimaan museon hyväksi.”⁵⁰⁰

8. 2 Mitä tehtiin väärin vai tehtiinkö sittenkään?

Museon toiminta sai heti alussa ristiriitaisen vastaanoton, kuten voi olettaakin silloin kun tilannetta seuraa suuri joukko asiaan intohimoisesti suhtautuneita henkilöitä. Suurin tämän työn yhteydessä esiin tullut kysymys on se, mikä museon alkuvaiheissa meni vikaan. Tätä kysymystä kysyvät kaikki museon vaiheita seuranneet eikä kenelläkään näytä olevan tarjota yksiselitteistä vastausta kysymyseen. Olen etsinyt vastausta tai erilaisia vaihtoehtoja niin lehdistä, haastattelujen kautta kuin museoon liittyvistä pöytäkirjoista ja muista papereistakin. Yksiselitteistä vastausta ei nähtävästi voida löytää, mutta hyviä vastausvaihtoehtoja kylläkin.

Matti A. Pitkänen kirjoitti 1971, ettei museon hallitus ollut osannut hoitaa tehtäväänsä kunnolla. Hänen mielestään hallituksessa pitäisi olla demokraattisempi kokoonpano niin, että puolet olisivat valokuvaajia ja toinen puoli ulkopuolisista yhteisöistä valittuja henkilöitä. Kaikkien hallitusten jäsenten pitäisi tuntea museoasia todella omakseen. Museon ja keskusliiton työnjakoa olisi pitänyt Pitkäsen mukaan selventää ja hyvänä apuna tähän olisi se, ettei keskusliiton toiminnanjohtaja kuuluisi hallitukseen. Keskusliitolle pitäisi Pitkäsen mukaan jättää valokuvaajien ammattiasiat ja museolle kuuluisi vain valokuvataiteen piiriin kuuluvat asiat. Pitkänen kaipasi myös museon hallituksen tekemää toimintasuunnitelmaa, jossa olisi asetettu museolle selkeät tavoitteet useiksi vuosiksi eteenpäin. Hänen mielestään museon organisaatio ei mahdollistanut mielekästä valiokuntatyötä.⁵⁰¹

⁴⁹⁸ Kanava tutki kulttuuripolitiikan värejä – Vasemmisto yhä vahvin taiteen toimikunnissa HS 28.1.1977.

⁴⁹⁹ Sven Hirnin haastattelu 23.8.2001.

⁵⁰⁰ Talousvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 17.2.1971 SVM a: SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

⁵⁰¹ Pitkänen, Matti A. Miten asiat ovat? VJA 9/71.

Pitkänen kritisoi myös museon kokoelmapolitiikkaa, jonka sanoi olevan vain vanhan materiaalin keräämistä ja ostamista. Hänen mukaansa nykyisyyden tallentaminen oli myös tärkeä, mutta unohdettu asia.⁵⁰²

Museon toiminnassa näytävät monet perustavanlaatuiset kysymykset jääneen vaille huomiota. Yksi oli nykyisin tärkeänä pidetty valokuvan originaalin merkitys. Nykykäsityksen mukaan taiteilija tekee valokuvasta näyttelyyn omasta mielestään oikean kokoisen ja sävyisen vedoksen, mutta vielä 1970-luvulla museo halusi pitkälti määritellä kokoelmiinsa tulevien kuvien mitat säilytystiloja vastaaviksi. Esimerkiksi Valokuvamuseon Studion käyttösäännöissä vuoden 1971 lopulla mainitaan:

*”Museon näyttelyvaliokunta voi varata museon kokoelmiin kopioita näyttelykuvista tarkoituksenmukaisessa koossa (esim. 30 x 40 cm).”*⁵⁰³

Kokoelmapolitiikan selvä määrittelemättömyys oli kiivaan kritiikin kohteena. Vaikka keräilyohjelmassa oli jo 1970 selvästi sanottu, että museon ei tule kerätä aivan kaikkia kuvia⁵⁰⁴, käytännössä kuitenkin museo näyttää ottaneen vastaan kaiken mitä sille tarjottiin. Rajanvetoa eri museoiden tehtäväkenttien, esimerkiksi juuri valokuvataiteen museon ja Museoviraston kuvakokoelmien välillä ei tehty.

Vuoden 1973 lopulla museon toiminta oli aiheuttanut huolestumista edustajistossa. Sen mukaan museon tulisi kannustaa tutkimustoimintaa ja kehittää valistusosastohankettaan eteenpäin. Esineistöä pitäisi myös kerätä uudemmasta päästä ja selvittää Suomessa sijaitsevia valokuvakokoelmia. Myös tutkijan viran perustaminen museolle nähtiin tärkeänä.⁵⁰⁵

Valiokuntatyöskentelyssä oli vaikeuksia pitkin 1970-lukua ja hengissä valiokunnista läpi vuosikymmenen selvisi vain näyttelyvaliokunta. Valiokuntien tehtäviksi oli muodostunut vain käytännön kysymysten selvittelyä.⁵⁰⁶ Yhteistyö hallituksen ja valiokuntien välillä ei toiminut toivotulla tavalla ja monessa hallituksen kokouksessa pohdittiin yhteistyön ja toiminnan parantamisratkaisuja.⁵⁰⁷ Edustajisto, joka kertasi museon ja hallituksen toimia aina kokouksissaan oli huolestunut valiokuntien toiminnasta jo vuonna 1971. Hallitukselle annettiin tällöin tehtäväksi tarkastaa valiokuntien

⁵⁰² Pitkänen, Matti A. Miten asiat ovat? VJA 9/71.

⁵⁰³ Valokuvamuseon Studion käyttösäännöt SVM a: Säännöt, ehdotukset, tehtävämäärittelyt.

⁵⁰⁴ Keräilyohjelma SVM a: Säätiön keräilyohjelma, talousvaliokunnan säännöt, arkistonhoitajan johtosääntö.

⁵⁰⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 11.12.1973 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁵⁰⁶ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 24.1.1978 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁵⁰⁷ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 21.2.1972 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

toimintaa.⁵⁰⁸ Vuoden 1978 alussa ei todettu enää tarpeelliseksi nimetä tutkimus- ja kokoelmavalio-
kuntia.⁵⁰⁹

Tyytymättömyys museon toimintaa kohtaan näkyi monella taholla. *Valokuvataide - arkitaide* –seminaarissa 1979 kritisoitiin museon ja kiinteästi sen yhteydessä toimineen valokuvajärjestöjen keskusliitto Finnfoton johtoa. Suomen valokuvataiteen museoyhdistyksen edustaja, valokuvaaja Risto Lounema piti museon taiteellista tasoa varsinkin kotimaisten näyttelyiden osalta kroonisesti surkeana.⁵¹⁰ Myös taiteilija Ismo Kajander muistaa seminaarin keskustelut, joissa museon kokoelmien hankintapolitiikka sai runsaasti kritiikkiä osakseen alan vaikuttajilta.⁵¹¹ Museon kokoelmapolitiikka tuntui laahaavan yleisen mielipiteen perässä eikä kulkenut edellä suunnan näyttäjänä, kuten oli odotettu.

Arkkitehti Mikko Karjanojan ja valokuvaaja Seppo Saveksen museon säätiön edustajistolle osoittamassa kirjeessä he, kaksi museon perustajajäsentä ja hallituksen jäsentä, kritisoivat museon kehitystä marraskuussa 1979. Monet Suomen parhaimpiin kuuluneet valokuvaajat eivät halunneet esiintyä museon julkaisemassa vuosikirjassa tai museon järjestämässä näyttelyissä. Samaan aikaan perustettiin uusia alan yhdistyksiä ja avattiin näyttelytiloja, jotka ilman valtion tukea saattoivat saada aikaan kansainvälisesti tasokkaampia näyttelyitä kuin museo.⁵¹²

”...mä en antanut kuviani sinne, en ikimailmassa yhtään, siinä vaiheessa. Mä olin päättänyt, että ei koskaan, ja kun joku meni pitämään näyttelyä sinne, niin kyllä mä ihmettelin..[---] kyllä siinä niin valtavat laumat oli jo muussa toiminnassa, että kait sekin jotain ilmaisi.”⁵¹³ (Kajander)

1970-luvun jälkipuoliskolla museon toiminta oli kaventunut. Valiokuntatyö oli suurelta osin lamaantunut ja niiden tehtävät olivat siirtyneet museon vakituiselle henkilökunnalle.⁵¹⁴ Vuosikymmenen loppuun mennessä museon toiminta oli saanut osakseen jo runsaasti kritiikkiä sekä säätiössä mukana toimineilta että ulkopuolisilta. Arkkitehti Karjanoja laati luonnoksen toiminta- ja henkilöstökaavioksi hallituksen kokoukseen joulukuussa 1979, jolloin päätettiin järjestää erillinen tilaisuus,

⁵⁰⁸ Edustajiston kokouksen pöytäkirja 22.11.1971 SVM a: SVTM edustajisto pöytäkirjat 1969-1977.

⁵⁰⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 16.1.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁵¹⁰ Risto Louneman vastine Suomen Kuvalehdessä julkaistuun Topi Ikäläisen kirjoitukseen ”Ongelmallinen Valokuvataiteen museo”. RLA.

⁵¹¹ Ismo Kajanderin haastattelu 23.8.2001.

⁵¹² Mikko Karjanojan ja Seppo Saveksen kirje Suomen valokuvataiteen museon säätiön edustajistolle 26.11.1979 SVM a: MKA.

⁵¹³ Ismo Kajanderin haastattelu 23.8.2001.

⁵¹⁴ Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979, 28.

jossa määriteltäisiin museon toimintaperiaatteita ja pyrkimyksiä.⁵¹⁵ Ajan kirjoituksista muodostuu helposti kuva merihätään joutuneen laivan pelastamisyrytyksistä. Valokuva –lehti, jota toimitti Tuomo-Juhani Vuorenmaa museon kanssa samoista tiloista käsin, oli avoinna museoon kohdistuvalle kritiikille ja siitä tulikin merkittävä arvostelijoiden kanava.⁵¹⁶

Museo toimi koko 1970-luvun todella suurella henkilökuntavajeella toimintaansa, tehtäviinsä ja vastuualueensa nähden. Pahimmillaan museossa oli palkattuja työntekijöitä yksi henkilö puolipäiväisenä, parhaimmillaankin vain viisi henkilöä: johtaja, arkistonhoitaja, toimistoapulainen, valistus sihteeri ja siivooja. Tällä henkilökunnalla työmäärä oli luhistaa koko museon alleen.

Museon käynnistys oli ollut voimaa vaativaa työtä. Museon oli näytettävä olevansa toimiva laitos ja sen oli raivattava tilansa julkisuudesta. Voimakkaan kasvun aika loppui pian, sillä taloudelliset voimavarat hupenivat nopeasti heti alussa käynnistettyjen monien projektien ylläpitämiseen. Tämän vuoksi toiminnan laajentaminen oli vaikeaa.⁵¹⁷

Siihen aikaan kun museo perustettiin, valokuvan ja valokuvaajien arvostus koettiin heikoiksi ja arvostuksen puute vaivasi monia vaikutushaluisia ihmisiä. Suomen taidehallinto oli osin järjestäytymätöntä ja sen parantaminen nähtiin ensisijaisena tehtävänä kohti kunnioitetun aseman saavuttamista. Kaikki asiat piti saada nopeasti kuntoon ja keskitettyä selväksi organisaatioksi, joka hallinnoi alaa ja toteuttaa tärkeää tehtäväänsä valokuvaajien puolesta. Yksi näkyvimmistä keinoista oli oma museo, joka tallettaisi kuvaajien työt ja toisi päivänvaloon alan huippusaavutukset vuosikymmenten takaa.

Museolle luotu organisaatio piti saada vahvaksi ja vaikuttavaksi ja sen vahvuuksia voitiin myös hyödyntää koko valokuvausalalla. Siksi näytti tarkoituksenmukaisimmalta, että museo ottaa osaa kaikkeen alalle kuuluvaan aina opetusasioista taideapurahoihin. Museaalinen tehtävä ei siis ollut ainut tehtävä, jolle Suomen valokuvataiteen museo omistautui. Sillä oli myös ideologinen ja taidepoliittinen tehtävä.

⁵¹⁵ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 19.12.1979 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

⁵¹⁶ Sakari Sunilan <haila.sunila@dlc.fi> kirje Tiina Lehtiselle <tiinale@fmp.fi> 26.8.2001.

⁵¹⁷ Valokuvakin voi olla aarre SM 1.8.1979.

”Katson myös, että museon johtajan ensisijainen tehtävä on suunnitella ja johtaa maan valokuvataidepolitiikkaa.[---] Niissä suunnitelmissa, joita minulla keväällä 1968 oli, asetin aina etusijalle valokuvataiteen museon siksi, että se on käsittääkseni se kivijalka, jonka varassa sitten muu toiminta suuressa määrin voi olla.”⁵¹⁸

Myös Sakari Sunila näkee, että museon toiminnassa oli monta eri rautaa tulella ja museon päätehtävät, ne jotka loivat museon pohjan, unohtuivat toisinaan.

”Valtion (jota ei osattu erottaa yhteiskunnasta) osallistuminen toiminnan rahoittajana ja viranomaisetujen valvojana uskoakseni koettiin koko alaa kohottavaksi huomionosoitukseksi, jota valokuvaajat kipeästi kaipasivat. Vastapalveluksena yritettiin varmasti ottaa huomioon liian monia ilmaistuja tai kuvitteellisia intressejä. Museon päätehtäviä laiminlyötiin.”⁵¹⁹ (Sunila)

Kun tehtäväkentästä muodostui näinkin laaja ja kun sen laajuudesta oli vielä monia eri mielipiteitä, oli museon keulakuvaksi, pääorganisaattoriksi ja näkyvimmäksi hahmoksi valitulla museon johtajalla vaikea asema eri mielipiteiden ristitulessa.

”Ja se Ritva Tähtisen asema, niin, ei todellakaan ole ollut kadehdittava. Mitenkä siinä pärjää ja toimeen tulee, niin sopii kysyä, että löytyykö sellaista yksilöä.”⁵²⁰ (Hirn)

Samaa mieltä on Sakari Sunila, joka näki museon pysähtyneisyyden kauden olleen seurausta tarkmokaan, päämäärästään tietoisien vetäjän puuttumisesta.

”Mutta oliko tällaisia ihmeolentoja kollektiivisesta luovuudesta unelmoivalla 70-luvulla? Ja jos oli, eikö heidän nujertamisensa ollut mieluisampi tehtävä kuin nostaminen vetäjäksi!”⁵²¹ (Sunila)

Eräs syy museon tyytymättömyyttä herättäneeseen 1970-luvun tilanteeseen saattoi olla syvällä museon alkuperäisen tarkoituksen selkiintymättömyydessä. Kysymykset siitä, mikä on taidetta ja mitä museon täytyisi kerätä ja nostaa esille, näyttävät tiivistyvän ytimeksi, jonka ympärille ongelmat kasautuivat. Kun selvää ja yksiselitteistä vastausta ei näihin kysymyksiin ollut, oli toimittava niin, että kaikki mahdolliset tulkinnat tulisi huomioonotetuiksi. Museoon kasautui tavaraa, jota monet eivät pitäneet taiteena tai museon toimialaan kuuluvana. Selkeä keräysohjelma ja tavoitteet

⁵¹⁸ Pitkänen, Matti A. Miten asiat ovat? VJA 9/71.

⁵¹⁹ Sakari Sunilan <haila.sunila@dlc.fi> kirje Tiina Lehtiselle <tiinale@fmp.fi> 26.8.2001.

⁵²⁰ Sven Hirnin haastattelu 23.8.2001.

⁵²¹ Sakari Sunilan <haila.sunila@dlc.fi> kirje Tiina Lehtiselle <tiinale@fmp.fi> 26.8.2001.

peittyivät ongelmien alle. Tuomo-Juhani Vuorenmaan mukaan museon hallituksessa oli mukana paljon ihmisiä, joiden käsitykset poikkesivat toisistaan. Jotkut näkivät valokuvataiteen museon eräänlaisena Museoviraston osastona, konservointilaitoksena tai kulttuurihistoriallisena valokuvan museona.⁵²²

Ismo Kajander näkee suurimmaksi syyksi museon aiheuttamaan tyytymättömyyteen sen, ettei toiminta ollut suunnitelmallista eikä valokuvauksen kehitystä seurattu niin, että olisi pysytty kehityksessä mukana. Hänen mukaansa museo toimi kuin galleria, joka otti vastaan näyttelyt joita sille tarjottiin, mutta ei aktiivisesti itse pyrkinyt hankkimaan merkittäviä näyttelyitä. Kajanderin mukaan museon vuosikirjoissa näkyy, että museo pysyi pikemminkin edelleen paljolti kiinni kameraseuralaisuudessa eikä valokuvataide saanut suurta sijaa toiminnassa. Joitain Kajanderin mielestä merkittäviä näyttelyitä tuotiin ulkomailta, kuten *Kuinka eli se toinen puoli* 1972, *Personal Views – henkilökohtaisia näkemyksiä* 1975 sekä *Ansel Adams ja Unohdetut* 1977 (Ks. liite 3 s.113).⁵²³

Näyttelyiden tasoa pidettiin vuosikymmenen alussa aivan riittävänä aloittelevalle museolle, mutta myöhemmin monet olivat tyytymättömiä, koska taso ja koko museon toiminta näytti polkevan paikallaan. Eräs seuraus oli valokuva-alan toiminnan siirtyminen muualle, nimittäin vuosikymmenen lopulla oli jo paljon näyttelytoimintaa siirtynyt vastaperustettuihin gallerioihin, joista yksi oli Helsingissä toimiva Hippolyten galleria.⁵²⁴

Aloittelevalle museolle toimintaa pidettiin riittävänä, mutta kun maailmalta alkoi tulla tietoja muiden maiden valokuvataiteen museoiden saavutuksista varsinkin Ruotsin Moderna Museetin kainalossa toimivan valokuvataiteen osaston myötä, alkoi tyytymättömyys omaa museota kohtaan näkyä.⁵²⁵ Ruotsalaisen museon perustaminen oli toteutettu eri lailla, sillä se sai osana Moderna Museetia heti aluksi emomuseon suhteet käyttöönsä ja pystyi näin vakiinnuttamaan nopeasti toimintansa.

Tuomo-Juhani Vuorenmaan mukaan suuri syy museon ahdinkoon oli se, että se ei toiminnallaan tyydyttänyt valokuvausalan ihmisiä. Museo ajautui pian täydelliseen välirikoon alan kanssa, jolloin museosta ei enää välitetty eikä vapaaehtoistyöntekijöitäkään tullut entiseen tahtiin.

⁵²² Tuomo-Juhani Vuorenmaan haastattelu 29.8.2001.

⁵²³ Ismo Kajanderin haastattelu 23.8.2001.

⁵²⁴ Sama.

⁵²⁵ Sama.

Alan ihmiset eivät nähneet museon kehittyvän mihinkään suuntaan, jolloin alettiin etsiä vaihtoehtoisia esillepääsymahdollisuuksia.

”Näyttelykanavien löytyminen muualta, se Hippolyten perustaminen, kyllä se on ihan suora seuraus siitä, että näytti että museon kautta ei tavallaan saada esille sitä mitä haluttais tehdä.”⁵²⁶ (Vuorenmaa)

Museon toiminta nähtiin 1970-luvulla tehottomana. Valiokuntatyöskentelyn ongelmat ja se, että suuri osa energiasta meni rahan ja uusien tilojen etsimiseen aiheuttivat vaikeuksia. Ulospäin museosta näkyi parhaiten vain toiminnan puutteet, eivät syyt puutteisiin tai taustalla toimineiden valiokuntien toiminta. Valokuvaaja Kalle Kultala kirjoitti 1977 edustajiston pöytäkirjan lisäykseen:

”Olen ensimmäinen ymmärtämään museon tilojen ahtauden ja puutteellisuudet, mutta toisaalta on taas aikaa kulutettu. Jos aika kuluu odotellessa parempia aikoja, leveämpiä tiloja jne. jää nyt käyttämätön aikamäärä raskaaksi kantaa tulevaisuudessakin.”⁵²⁷

Sven Hirn näki museon taloudelliset ongelmat suurimpana syynä museon aiheuttamaan tyytymättömyyteen. Tilojen pienuus ja epäsovivuus näyttävien näyttelyiden järjestämiseen aiheutti Hirnin mukaan sen, että toiminnassa piti usein tyytyä erilaisiin kompromisseihin.⁵²⁸

Vaikka museon säätiöllä oli laaja ammatillinen- ja viranomaispohja, se oli kuitenkin Sakari Sunilan mielestä ratkaisevassa mielessä kapea pohja. 1970-luvulla voimistunut valokuvakulttuurin taiteellinen painotus ei vastaavasti voimistunut museon hallinnossa ja toiminnassa. Tässä suhteessa Sunilan mukaan museon laajapohjaisuus ja säätiömuoto toimivat muutoksia torjuvana rakenteena pitkälle 1990-luvulle saakka.

”Esteettisen tehtävän hoitajana museosta kehittyi hidas ja hapuileva. Monien tunnus-tettujen tekijöiden mielestä – pitivät he sitten itseään valokuvaajina tai peräti valokuvataiteilijoina – museo ei lainkaan keskittynyt olennaiseen.”⁵²⁹ (Sunila)

Nyt, kolmisenkymmentä vuotta museon perustamisen jälkeen, museon nähdään kuitenkin saavuttaneenkin jotain. Sven Hirn muistelee, että museolla oli kuitenkin jo 1970-luvulla paljon näyttelyitä vuosittain ja niitä käytiin katsomassa. Pelkästään se, että Suomessa oli valokuvataiteen museo nosti valokuvia ja valokuvaajia esiin ja sitä pidettiin merkittävänä parannuksena.⁵³⁰

⁵²⁶ Tuomo-Juhani Vuorenmaan haastattelu 29.8.2001.

⁵²⁷ Lisäys edustajiston kokouksen pöytäkirjaan 15.11.1977 SVM a: SVTM edustajisto pöytäkirjat 1969-1977.

⁵²⁸ Sven Hirnin haastattelu 23.8.2001.

⁵²⁹ Sakari Sunilan <haila.sunila@dlc.fi> kirje Tiina Lehtiselle <tiinale@fmp.fi> 26.8.2001.

⁵³⁰ Sven Hirnin haastattelu 23.8.2001.

9 LOPUKSI

Suomen valokuvataiteen museo perustettiin aikana, jolloin sille oli yhteiskunnassa olemassa selvä tilaus. Alusta asti tiedostettiin, että hanke vaatisi paljon voimavaroja ja yhteistyössä toimivia ihmisiä. Myös uuden museon merkittävyys niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin tiedostettiin.

”No visiot tulevaisuudesta oli, no nehän nyt yritti olla kovin suurelliset. Suurta museota perustamassa, tottakai.”⁵³¹ (Karjanoja)

Valokuvataiteen museota perustettaessa Suomessa ei ollut modernin taiteen museota tai nykytaiteen museota, jonka tehtäväkenttään valokuvat olisivat kuuluneet, ja ehkä tästä syystä valokuva sai oman museonsa.⁵³² Suomen valokuvataiteen museo lähti tyhjästä; rahaa ei ollut, eikä liioin tiloja, minne uusi museo asettuisi toimimaan.

”Kyllä se oli nimenomaan rakkaudesta taiteeseen. Koko työhän tehtiin...se oli ihan järjetöntä talkootyötä, se oli aivan mieletöntä. [---] Ei siinä ollut voiton tavoittelua.”⁵³³ (Karjanoja)

Museon alku oli monien eri ihmisten ja ryhmittymien yhteistyötä.

”Minä pidän sitä Pitkäsen Matin aikaansaannoksena, mutta yksin ei hänkään olisi ikinä saanut sitä pystyyn. Siis kyllähän se oli varsinaista talkootyötä, siinä mielessä se on koko porukan. Idea tuli Pitkäseltä, mutta tämä oli tiimi, joka sen teki.”⁵³⁴ (Karjanoja)

Askel kohti vakaampaa taloutta oli valokuvalle saatu taiteen arvostus. Tätä kautta valokuva sai huomiota valtion taidetoimikunnassa ja osuutensa taidemäärärahoista. Suuri harppaus oli Matti A. Pitkäsen pääsy taidetoimikuntaan edustamaan valokuvaa muiden taidelajien rinnalle. Myöhemmin 1970-luvulla valokuvan asema parani edelleen,⁵³⁵ mistä koituvasta kunniaista kenties osa kuuluu valokuvataiteen museolle. Myös museon pitkäaikainen johtaja, Ritva Keski-Korhonen sanoi jo 1976, että museon toiminta oli osaltaan lisäämässä valokuvan arvostusta.⁵³⁶ Valokuvan arvostuksen nousu on ollut huomattavaa 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alun tilanteen jälkeen. Marja-Liisa

⁵³¹ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

⁵³² Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

⁵³³ Mikko Karjanojan haastattelu 15.3.2001.

⁵³⁴ Sama.

⁵³⁵ Jussi Aallon haastattelu 29.3.2001.

⁵³⁶ Tilanpuute ahdistaa valokuvataiteen museota US 23.12.1976.

Bellin mukaan pelkästään se, että Suomessa on ollut valokuvataiteen museo, on osaltaan nostanut valokuvan arvostusta.⁵³⁷

Suomen valokuvataiteen museo oli mukana muuttamassa koko valokuvausalalla vallinneita olosuhteita. Valokuvaajien ja heidän töidensä asemasta oltiin huolissaan. Valokuvien käyttö oli jopa tekijänoikeuslakia rikkovaa.⁵³⁸ Suomen valokuvajärjestöjen keskusliitto laati valokuvien hintasuosituksen museoille ja sitä levitettiin Suomen valokuvataiteen museon kautta myös muihin museoihin. Hinnoittelulla oli tarkoitus luoda perusteet kuva-arkistojen palvelutason parantamiselle ja osoittaa lojaalisuutta valokuvaajia kohtaan. Hinnoittelu myös tekisi tarpeelliseksi museovalokuvaajien palkkaamista.⁵³⁹

Kiistoilta ei säästyty, kuten on aina odotettavissa, kun suuri joukko entuudestaan toisilleen tuntemattomia ihmisiä eri lähtökohtineen ryhtyy yhteiseen ja vaativaan hankkeeseen. Museon alkutaipaleen karikat kuitenkin voitettiin, mutta vaikeudet eivät suinkaan siihen loppuneet, vaan uusia oli edessä, kuten seuraavat vuodet tulivat osoittamaan.

Tämä työ on kertomus Suomen valokuvataiteen museon historian ensimmäisestä vuosikymmenestä eräästä näkökulmasta katsottuna. Vaikka aihe on monia ihmisiä lähellä, eivätkä nämä ihmiset aina välttämättä ole hyvissä väleissä keskenään, olen onnistunut näkemään kaikkien yhteistyökumppaneideni näkökulmissa suuren annoksen totuutta. Monet näiden ihmisten väliset kiistakysymykset lienevät suureksi osaksi seurausta väärinkäsityksistä eikä mielipide-erot lopulta näytä olevan kovinkaan suuria.

Täydellistä historiaa ei kukaan pysty kirjoittamaan, sillä jokaiselle asialle löytyy yhtä monta historiaa kun on niiden kirjoittajikin, mutta tämä työ on yksi historia, joka toivottavasti samalla kertoo jotain siitä, mistä todellisuudessa oli kysymys.

”Ei ole olemassa tosiasioita, on vain tulkintoja.”

- Nietzsche -

⁵³⁷ Marja-Liisa Bellin haastattelu 20.3.2001.

⁵³⁸ Museon säätöön hallitus päättikin, että kustantajia pyydetään julkaisemaan kuvien yhteydessä kuvien tekijöiden nimet ja muut tarpeelliset tiedot. Kirje, joka lähetettiin kustantajille levitettiin myös lehdistöön. Hallituksen kokouksen pöytäkirja 28.9.1970 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

⁵³⁹ Hallituksen kokouksen pöytäkirja 3.12.1974 SVM a: Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

KUVALUETTELO

Kannen kuva: Suomen valokuvataiteen museon 1970-luvun toimitilojen, Korkeavuorenkatu 2 b F:n rappukäytävän portaikko. Kuvaaja Vesa Hannuksela. SVM.

1. Suomen valokuvataiteen museon avajaisnäyttelyluettelon kansi. SVM.
2. Suomen valokuvataiteen museon avajaisnäyttelyn pystytystä huhtikuussa 1969 Kluuvin galleriassa. Kuvaaja Kaius Hedenström. SVM.
3. Kuva Suomen valokuvataiteen museon avajaisnäyttelystä toukokuussa 1969 Kluuvin galleriassa. Kuvaaja Kaius Hedenström. SVM.
4. Värikuultokuva 1900-luvun alusta. Kuvaaja Wladimir Schohin. SVM.
5. Sisäkuva Valokuvamuseon Studiosta, Korkeavuorenkatu 2 b F 72. Kuvaaja Kalevi Keski-Korhonen. SVM.
6. Sisäkuva Valokuvamuseon Studiosta, Korkeavuorenkatu 2 b F 72. Kuvaaja Kalevi Keski-Korhonen. SVM.
7. Näyttelykuva *Lintujen paratiisi* -näyttelystä 1978. Kuvaaja Seppo Keränen. SVM.
8. Korkeavuorenkatu 2 b F 72 ulkoa kuvattuna. Kuvattu 1970-80-lukujen vaihteessa. Kuvaaja Pekka Punkari. SVM.
9. Suomen valokuvataiteen museon johtaja Ritva Keski-Korhonen etsimässä uusia tiloja museolle apunaan rakennustaiteen museon johtaja Aarno Ruusuvuori ja taideteollisuusyhdistyksen toiminnanjohtaja Tapio Periäinen. Kuvattu n. 1977. Kuvaaja Kalevi Keski-Korhonen. SVM.
10. Pirjo Porkka Suomen valokuvataiteen museon säilytystiloissa 1978. Kuvaaja Seppo Saves. SVM.
11. Pirjo Porkka Suomen valokuvataiteen museon säilytystiloissa 1978. Kuvaaja Seppo Saves. SVM.
12. Pirjo Porkka työhuoneessaan 1970-luvun lopulla. Kuvaaja Kalevi Keski-Korhonen. SVM.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Paloposki, Hanna-Leena 2001. Museot ja arkistot. Kehittämisen- ja suunnitteluhanke. Loppuraportti.

Taidemuseoalan täydennyskoulutus. Helsinki.

Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) <<http://www.prh.fi>>.

Suomen valokuvataiteen museon tietokanta Exhibit.

Arkistolähteet

Risto Louneman (RLA) arkisto, Helsinki.

Suomen Elokuva-arkisto, Helsinki.

Dokumenttifilmikomitean mietintö elokuva-, äänite- ja valokuva-arkiston tarpeellisuudesta ja ehdotus sen perustamisesta. Komiteamietintö 1964:B 20. Helsinki 1964.

Suomen valokuvataiteen museon (SVM) arkisto (a), Helsinki.

Hallituksen pöytäkirjat 1969-77.

Hallituksen pöytäkirjat 1978-82.

Kirjeenvaihto v. 1969, 1970, 1971.

Kokoelmavaliokunta pöytäkirjat 1969-75, 1981-1982.

Mikko Karjanojan arkisto (MKA).

Suomen Mainosvalokuvaajat ry:n arkisto (SMV).

Suomen Valokuvaajain Liiton arkisto (SVL).

SVM julkaisuvaliokunta pk:t 1970, sääntöehdotus.

SVTM avustukset OPM 1969-80.

SVTM edustajisto pöytäkirjat 1969-1977.

SVTM edustajisto pöytäkirjat 1978-83 julkilausumat.

SVTM näyttelyvaliokunta pöytäkirjat 1969-83.

SVTM talousvaliokunta pöytäkirjat 1969-1971.

Säädöskirja, historiikki, avajaisnäyttely 1969-.

Säännöt, ehdotukset, tehtävämääritykset.

Säännöt kokoelmavaliokunta, näyttelyvaliokunta, julkaisuvaliokunta, tutkimusvaliokunta, museonjohtajan ohjesääntö.

Säätiön keräilyohjelma, talousvaliokunnan säännöt, arkistonhoitajan johtosääntö.

Toimintakertomukset 1969-1979.

Tutkimusvaliokunta pöytäkirjat + ehdotus museonjoht. johtosäännöksi, ehd. keräily-säännöksi 1969-1975, 1982-1983.

Valiokunnat.

Valtionhallinnon (VH) arkisto (a), Helsinki.

Opetusministeriön paperit.

Suullisia tietoja antaneet

Kirjoittajan tekemät haastattelut (nauhoitukset SVM: n arkistossa):

Aalto, Jussi valokuvaaja, Helsinki 29.3.2001.

Bell Marja-Liisa ent. Helsingin taidemuseon johtaja, Helsinki 20.3.2001.

Hirn, Sven ent. Helsingin kaupunginkirjaston johtaja, Helsinki 23.8.2001.

Kajander, Ismo taiteilija, Helsinki 23.8.2001.

Karjanoja, Mikko arkkitehti, Helsinki 15.3.2001.

Lounema, Risto valokuvaaja-toimittaja, Helsinki 2.8.2001.

Tähtinen (ent. Keski-Korhonen), Ritva ent. Suomen valokuvataiteen museon johtaja, Espoo 29.3.2001.

Vuorenmaa, Tuomo-Juhani valokuvaaja-toimittaja, Helsinki 29.8.2001.

Lisäksi suullisia ja kirjallisia tietoja antaneet:

Karjanoja, Mikko arkkitehti, Helsinki 16.8.2001.

Lounema, Risto valokuvaaja-toimittaja, Helsinki 26.7.2001, 30.7.2001 ja 22.8.2001.

Porkka, Pirjo (ent. Markkanen) kokoelma-amanuenssi Suomen valokuvataiteen museossa, Helsinki 28.8.2001.

Saraste, Leena tutkija-valokuvaaja, Helsinki 24.8.2001.

Sunila, Sakari valokuvaaja, Helsinki 26.8.2001.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Lehdet:

Aamulehti (AL)

”Hippolyte etsii vastausta kysymykseen: Milloin valokuva on taidetta?” 24.11.1979.

”Matti A. Pitkänen sanoo sanottavansa siitä, mitä valokuva on ja olisi. Valokuvaaminen ei ole niin helppoa.” 2.6.1968.

”Mitä puhutaan? Miten suhtaudutaan? Mihin pyritään?” 2.6.1968.

”Rohkeampaa kokeilua, huomiota koulutukseen – Onko valokuva liian tuttu?”
14.4.1969.

”Taloushuolet, tilamurheet ovat jokapäiväisiä pulmia” 12.3.1977.

”Valokuva: Hetki aikaa, hetki todellisuutta” 5.11.1971.

”Valokuvamuseon pesämuna” 9.6.1969.

Laaksonen, Eino R. ”Valokuvataiteen museohankkeet” 9.6.1969.

Demari (DE)

”Jermu Laine valokuvamuseon hallitukseen” 1.12.1978.

Espoon Sanomat (ESP)

”12 279 valokuvaa toi perinnekeruukilpa museolle” 21.7.1972.

Etelä-Suomen Sanomat (ES)

”Valtio vitkasteli – Lahden taideopiskelijoiden näyttely pakko keskeyttää” 8.5.1973.

Helsingin Sanomat (HS)

”Kaikki maailman museot yhtykää!” 17.5.1978.

”Kanava tutki kulttuuripolitiikan värejä – Vasemmisto yhä vahvin taiteen
toimikunnissa” 28.1.1977.

”Kun kameran taiteilijasta tuli kameran tieteilijä” 28.10.1973.

”Kuopio tarjoaa tiloja Valokuvataiteen museolle” 24.3.1979.

Lounema, Risto. ”Keskustelua - Miksei Helsingistä saatu kunnan kuvia” 14.11.1971.

Pensala, Matti. ”Valokuvia Helsingistä” 31.10.1971.

”Valokuva ja elokuva eri taidelajeiksi” 31.7.1969.

”Valokuvajärjestöt järjestäytyvät” 9.12.1970.

”Valokuvamuseon sadas näyttely: Suomalaisia maisemia vuosisadan vaihteesta”
7.8.1978.

”Vanhat valokuvat talteen ja esille” 1.5.1969.

Hämeen Kansa (HK)

”Teollisuuspoliitikko Jermu Laine hallitsee myös kulttuurikuviot” 23.1.1979.

Iltä-Sanomien (IS)

”Hallitusneuvos Meinander pitää valokuvamuseokiistaa hullunkurisena” 23.5.1969.

”Kiista valokuvamuseosta kiihtyy – Museosäätiön kantelu hylätty” 1.7.1969.

”Rahat loppuivat – näyttely seis” 8.5.1973.

”Riita syntymässä valokuvamuseosta” 10.5.1969.

”Valokuvataiteen museosta käyty kiistely on tänään kuumimmillaan” 21.5.1969.

”Vanhoille kuville oma uusi museo” 29.4.1969.

Itä-Savo (IT)

”Vanhojen valokuvien keruukilpa ratkennut” 12.7.1972.

Kainuun Sanomat (KS)

”Valokuvanäyttely Helsingissä – Vanha kotikaupunki yhä presidentin muistissa”
26.1.1974.

Kamera (K)

”Julkisesta taidevalokuvakokoelmasta” 3-4/1943.

Kansan Uutiset (KU)

”Mitä valokuvalla tehdään” 4.2.1973.

”Valokuvataiteen studion sadas näyttely avataan” 9.8.1978.

Karjalainen (KA)

”Valokuvauksesta toinen vuosikirja” 9.12.1973.

Kotokulma (KK)

”Kansatieteilijät ovat nyt kiinnostuneet valokuvauksen historiasta” 30.12.1971.

Kouvolan Sanomat (KOS)

”Sadat näyttely avattu valokuvataiteen museossa” 11.8.1978.

Mainosuutiset (MU)

”Outo oppositio kiistelee valokuvamuseosta” 6/69.

Matkailumaailma (MM)

”Helsingin nähtävyydenkohteiden 10 kärjessä viime vuonna” 4/78.

Sanomalehtimies – Journalisten (SJ)

”Valokuvauksen vuosikirja – museon puumerkki” 2.4.1975.

Savon Sanomat (SS) 1979

”Barson kulma ei kelpaa valokuvamuseolle” 22.12.1979.

”Jakavatko Kuopio ja Helsinki valokuvamuseon?” 27.4.1979.

”Kuopio kosiskelee valokuvamuseota” 30.3.1979.

”Kuopio odottaa, Helsinki viivyttää – Valokuvamuseo tarvitsee pikaisesti uudet tilat” 1.8.1979.

Sosiaalidemokraatti (SD)

Valokuvataiteen näyttely Helsingissä” 27.4.1969.

Suomen Kuvalehti (SK)

Ikäläinen, Topi. ”Ongelmallinen Valokuvataiteen museo” 9.11.1979.

Suomenmaa (SM)

”Valokuvakin voi olla aarre” 1.8.1979.

Suomen Sosiaalidemokraatti (SU)

Kovanen, Tapani. ”Valokuvaekspertit Marx, Engels ja Lenin” 15.1.1974.

Tiedonantaja (TA)

”Oikeisto Valokuvauksen vuosikirjan kimpussa” 7.2.1974.

Turun Sanomat (TS)

”Näyttely päättyi rahojen puutteessa” 8.5.1973.

”Pohjoismaisten valokuvahistorioitsijain symposium Porvoossa” 7.8.1973.

”Suomen valokuvataiteen museon avajaisnäyttely” 6.6.1969.

”Valokuva taiteen kentässä” 26.11.1972.

Uudenmaan Sanomat (UD)

”Pohjoismaisia valokuvaushistorioitsijoita saapui” 7.8.1973.

Uusi Foto (UF)

”Valokuvamuseo näyttää, valistaa ja säilyttää” 12.1.1979.

Uusimaa (UM)

”Valokuvien museointia pohditaan Porvoossa” 21.7.1973.

Uusi Suomi (US)

”Avoliittoon vihitty museo ja maahantuojat” 29.9.1979.

”Kulttuuripoliittista kiistaa valokuvamuseosta” 11.5.1969.

”Puheenvuoro: Kuka on kamerataiteilija” 8.4.1967.

”Tilanpuute ahdistaa valokuvataiteen museota” 23.12.1976.

”Valokuvanäyttelyitä” 12.4.1969.

”Valokuvataiteen museokiista kiihtyy ja saa uusia muotoja” 22.5.1969.

”Valokuvauskonservaattorikurssi Lahdessa 4.-15.8.” 2.8.1975.

”Vuoden 1974 valiokirjat” 1.6.1975.

Vaasa (V)

”Valokuvataiteen museo ja säätiö ovat totta” 28.10.1972.

Valkeakosken Sanomat (VS)

”Taidevalokuvan taipaleelta” 9.12.1972.

Valokuva

Bremer, Caj. ”Valokuvamuseo” 11/1975.

Valokuvaaja (VJA)

Pitkänen, Matti A. ”Miten asiat ovat?” 9/71.

Viikkosavo

”Pieni piikki” 22.11.1979.

Ylioppilaslehti (YL)

”Taantumuksen säätiöpaketit” 24.4.1970.

Ylä-Vuoksi (YV)

”Veikkausvarat valokuvataidetta tukemassa” 23.10.1975.

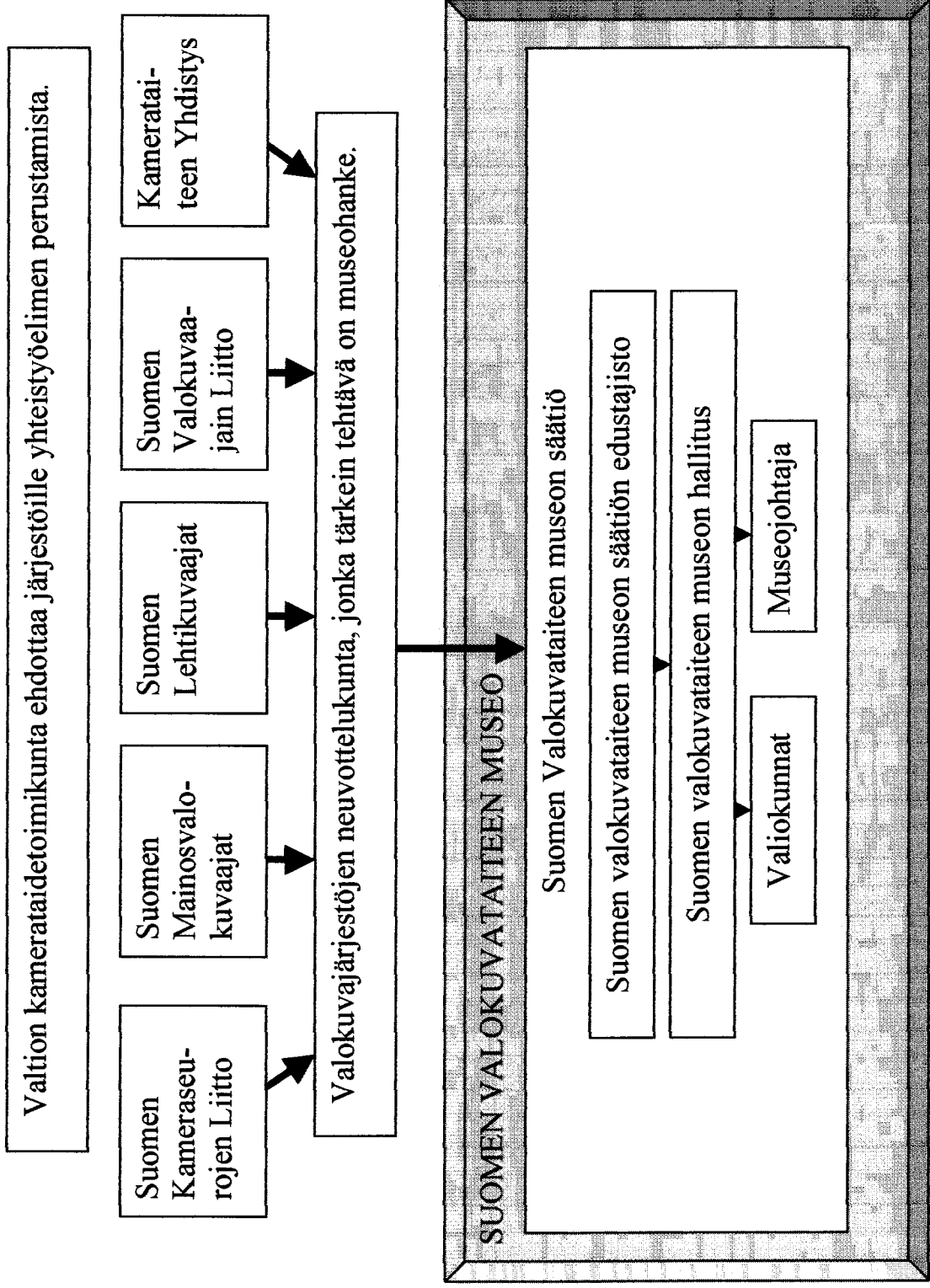
Kirjallisuus:

- Ahmio, Heli 1999. Jyväskylän grafiikan paja. Kehittyminen valtakunnalliseksi grafiikan keskuksiksi 1978-1988. Jyväskylän yliopiston taidehistorian laitoksen julkaisuja 6. Jyväskylä.
- Hallituksen taidepoliittinen selonteko eduskunnalle 2.5.1978. Valtion taidehallinnon julkaisuja n:o 13. Helsinki.
- Hirn, Sven 1972. Kameran edestä ja takaa – Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1839-1870. Suomen valokuvataiteen museon säätiön julkaisuja. Helsinki.
- Hirn, Sven 1977. Ateljeesta luontoon – Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1871-1900. Suomen valokuvataiteen museon säätiön julkaisuja. Helsinki.
- Häyrynen, Simo 1996. Kulttuuripolitiikkaa syrjäseutukeskuksessa. Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan ja filosofian laitoksen julkaisuja. Joensuu.
- Kangas, Anita 1988. Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilu tutkimuksena ja politiikkana. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 63. Jyväskylä.
- Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979. Valokuvauksen vuosikirja 1979 – 10 vuotta. Suomen valokuvataiteen museon säätiön julkaisuja. Lahti.
- Karttunen, Sari 1993. Valokuvataiteilijan asema. Tutkimus Suomen valokuvataiteilijakunnan rakenteesta ja sosiaalis-taloudellisesta asemasta 1980-1990-luvun vaihteissa. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja. Helsinki.
- Karttunen, Sari 1999. Työpapereita – Working Papers no 29. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja, tutkimus- ja tiedotusyksikkö. Helsinki.
- Keski-Korhonen, Ritva (toim.) 1974. Valokuvauksen vuosikirja 1974. Suomen valokuvataiteen museon säätiön julkaisuja. Lahti.
- Kovanen, Sunila & Vuorenmaa 1979. Valokuvamuseon vuosikymmen. Teoksessa Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves (toim.) 1979. Valokuvauksen vuosikirja 1979 – 10 vuotta. Suomen valokuvataiteen museon säätiön julkaisuja. Lahti.

- Kukkonen, Jukka & Vuorenmaa, Tuomo-Juhani (toim.) 1999. Varjosta – tutkielmia suomalaisen valokuvan historiasta. Suomen valokuvataiteen museon säätiön julkaisu. Hollola.
- Lintinen, Jaakko 2001. Taide hidas, elämä lyhyt – Merkintöjä kuvataiteen tapahtumiin 1960- ja 1970 –luvulta. Helsinki.
- Salojärvi, Kyösti (toim.) 1972. Valokuvauksen vuosikirja 1972. Suomen valokuvataiteen museon säätiön julkaisu. Lahti.
- Saraste, Leena 1999. Sumusta sommitteluun, käännteitä harrastekuvauksessa 1950-luvulla. Teoksessa Kukkonen, Jukka & Vuorenmaa, Tuomo-Juhani (toim.) 1999. Varjosta – tutkielmia suomalaisen valokuvan historiasta. Suomen valokuvataiteen museon säätiön julkaisu. Hollola.
- Tekijänoikeuslaki 446/1995, 3§.
- Viikari, Auli 1974. Muistio taidepoliittisesta tutkimuksesta. Valtion taidehallinnon julkaisu n:o 3. Helsinki.
- Vuorenmaa, Tuomo-Juhani (toim.) 1973. Valokuvauksen vuosikirja 1973. Suomen valokuvataiteen museon säätiön julkaisu. Lahti.

Liite 1

Suomen Valokuvataiteen museon organisaatio ja sen synty:

Liite 2 Suomen valokuvataiteen museossa vaikuttaneita henkilöitä 1969-1979

EDUSTAJISTO																			
HALLITUS																			
ARKISTOINTIVALIOKUNTA/ KOKOELMAVALIOKUNTA																			
JULKAISU- JA JULKAISU- JA TIEDOTUSVALIOKUNTA (1972)																			
SAATEIKUNTA																			
TALOUSVALIOKUNTA																			
TUTKIMUSVALIOKUNTA																			
TYÖNTEKIJÄT																			
1.= vain 1969 väliaikainen, 2.= vain 1969 varsinainen																			
Aalto, Jussi																			
Ala-Könni, Erkki																			
Arkio, Tuula																			
Aulio, Veijo																			
Bell, Marja-Liisa																			
Blomqvist, Jorma (Suomen Lehtikuvaajat)																			
Bonsdorff, Bengt von (täysivaltaisena asiantuntijajäsenenä)																			
Brandt, Martti																			
Bremer, Caj																			
Brusila, Riitta																			
Carpelan, Bert																			

Dahlberg, Matti																								
Dölle, Sirkku																								
Elomaa, Ritva-Liisa (Ulkoasiainministeriö)																								
Eteläpää, Pertti (YLE)																								
Filppula, Anja																								
Finnilä, Ulla																								
Gardberg, Carl Jacob (Åbo Akademi)																								
Haavisto, Timo (Suomen Kameraseurojen Liitto)																								
Haraste, Pekka																								
Harthin, Erik																								
Hassi, Antti (yliopettaja, professori)																								
Hedenström, Kaius																								
	1.																							
	2.																							
Hedström, Trond (Suomen Valokuvaajain Liitto)																								
Heinonen, Helge (Suomen Lehtikuvaajat)																								

Kaltokari, Matti (Puolustusministeriö)																								
Kapanen, Martti (Valokuvauksen opiskelijat)																								
Karjanoja, Marjo																								
Karjanoja, Mikko (Suomen Kameraseurojen Liitto)																								
Katainen, Elina																								
Keski-Korhonen, Kalevi (Suomen Lehtikuvaajat)																								
Keski-Korhonen, Ritva (museonjohtaja, nyk. Tähtinen)																								
Koivisto, Niilo (Suomen Kameraseurojen Liitto)																								
Komulainen, Jorma																								
Kopisto, Aarne (Museovirasto)																								
Korhonen, Paavo																								
Koskinen, Pentti (Suomen Lehtikuvaajat)																								
Koskinen, Risto (Suomen Museoliitto)																								
Kosonen, Pirjo (1976- Palmu)																								
Kultala, Kalle (Suomen Lehtikuvaajat)																								

Savolainen, Mikko

Selenius, Raila

Siippainen, Ylermi

Silvennoinen, Pirkko

Simanainen, Salmel (Suomen Valokuvaaajain Liitto)

Stenberg, Harri

Stolt, Jyrki (YLE)

Suihko, Erkki

Suihko, Niilo (Ateneumin taidemuseo)

Söderholm, Börje valokuvaaaja (Suomen Mainosvalokuvaaajat)

Tamminen, Marketta

Tarmio, Hannu pääjohtaja (edustajiston täydennyksenä)

Thiel, Osmo (Suomen Mainosvalokuvaaajat)

Törnwall, Göran

Valkonen, Olli (Suomen Taideakatemia)

Valonen, Niilo (Helsingin yliopisto)

Vanhanen, Tapio

Vase, Kai (Valokuvauksen opiskelijat)

Vento, Urpo																											
Viiita, Sakari																											
Vuorenmaa, Kirsti																											
Vuorenmaa, Tuomo-Juhani																											
Vuori, Pekka																											
Vuoristo, Osmo (Muinaistieteellinen toimikunta)																											
Vänskä, Pentti																											
Yli-Paavola, Jouko (Puolustusvoimain kuvalaitos)																											
Ylitupa, Eero																											
Yrjänä, Ari (Valtion kamerataidetoimikunta)																											

Lähde: SVM a: Suomen valokuvataiteen museon toimintakertomukset 1969-1979.

(10/10)

Liite 3**Suomen valokuvataiteen museon näyttelyt 1969-1979:**

X = Näyttelyt, jotka ovat jääneet kiertonäyttelyiksi ja museo on ollut apuna kierrättämisessä

Vuonna 1971 Studiossa		7000 kävijää	
Helsingin kaupunginvalokuvataideteoskilpailu 20.10.-31.10.1971		800	
Svengi jengi (Reijo Porkka) 4.-21.11.1971		3 200	X
Ihminen avaruudessa 25.11.-5.12.1971		1 000	X
Luonnon ilmeet (Hannu Hautala) 22.12.1971-31.12.1971		1 000	X
Vuonna 1972 Studiossa		25 000 kävijää	
Luonnon ilmeet (Hannu Hautala) 1.1.1972-9.1.1972		2 000	X
Häkki (Antero Takala) 13.1.-30.1.1972		1 030	
André Kertész 3.2.-20.2.1972		2 160	
Nainen ja naisen vaatteet (C. G. Hagström) 24.2.-13.3.1972		1 820	
Muotokuvia (Salme Simanainen) 17.-31.3.1972		2 280	
Vilho Setälän 80-vuotisnäyttely 5.-23.4.1972		1 730	
Valokuvia Perusta (Pertti Pallasvirta) 28.4.-14.5.1972		2 650	X
Fritz Kempe, Jussi Pohjakallio 18.5.-4.6.1972		1 000	
Terveisiä Puumalasta (Pertti Hietanen) 11.-27.8.1972		1 220	
Kuvia 1947-1972 (Trond Hedström) 31.8.-17.9.1972		1 200	
Valokuvia (Kalervo Ojutkangas) syyskuu-lokakuu 1972		1 410	X
Le Soleil Brilla Toute La Nuit (John Max) 13.-29.10.1972		2 250	
Suomalainen valokuva 130 vuotta marraskuu 1972		1 290	X
Tämän päivän taikalyhty 1.-10.12.1972		1 340	
Kuinka eli se toinen puoli 14.12.-31.12.1972		1 620	
Vuonna 1973 Studiossa		28 500 kävijää	
Kuinka eli se toinen puoli (Fotografiska museet) 1.1.-14.1.1973		1 890	
Otso Pietinen 35 vuotta valokuvaajana 18.1.-4.2.1973		2 450	
Joki kuntoon (Osmo Kuusisto) 8.2.-25.2.1973		1 900	
Puolalaisia kuvia 1.3.-18.3.1973		1 550	
Valokuvia Katajanokalta (Kristian Runeberg) 4.10.-21.10.1973		3 880	
O.G. Rejlander (Fotografiska museet) 25.10.-11.11.1973		1 540	
Saamit (Pål-Nils Nilsson) 22.3.-8.4.1973		2 400	
Tärrähtäneitä kuvia (Jussi Aalto) 12.4.-29.4.1973		2 050	X
Ammattivalokuvaajia (Lahden Taideteollinen oppilaitos) 3.5.-20.5.1973		1 550	
Tuokiokuvia Suomesta (Imago 6) 29.5.-22.7.1973		1 700	X
1823-1896 valokuvia (J.J. Reinberg) 26.7.-26.8.1973		1 400	
Itäsuomalainen ihminen (Topi Ikäläinen ja Elina Karjalainen) 30.8.-9.9.1973		1 600	
Vaikutelmia Lontoosta (Nisse Andersson) 13.9.-30.9.1973		2 350	X
Kuvia ja kuvajaisia (Ari Yrjänä) 15.11.-2.12.1973		1 440	X
Foto 66 Lahti 6.12.-31.12.1973		800	
Vuonna 1974 Studiossa		41 000 kävijää	
Kurjet eivät palaa (Jorma Luhta) 3.1.-20.1.1974		4 790	X
Mullasta taivaalle (Pentti Sammallahti) 19.9.-13.10.1974		6 050	
John Heartfield 28.3.-15.4.1974		1 630	
Jerry Stratton 23.5.-26.5.1974		180	

Arno Rafael Minkkinen 30.5.-30.6.1974	930	
Hyi, mitä kuvia (Georg Sessler) 15.8.-15.9.1974	4 670	
Naiset kameran takana 28.11.-15.12.1974	1 500	
Tapiolan kamerakerho 20 v. 15.11.-24.11.1974	2 000	
Kainuun kuvia (Kuva-Hynninen ja Kainuun museo) 24.1.-10.2.1974	2 800	X
Valokuvanäyttely (Matti Halmeenpää) 14.2.-3.3.1974	1 880	
Ajankuvia 1890-1919 (AFK) 7.3.-24.3.1974	3 300	X
Vapaasti muotoillen (Ådhäm Fethulla) 18.4.-5.5.1974	1 660	
Taideteollinen korkeakoulu 9.5.-23.5.1974	1 860	
Oulun vappu (Oulun kameraseura) 4.7.-11.8.1974	930	X
Muuttuvat asuinsijat (Matti Saanio) 17.10.-10.11.1974	4 390	X
Saaristo elää yhä (Kaj Dahl) 19.12.-30.12.1974	1 640	X

Vuonna 1975 Studiassa	39 930	kävijää
Saaristo elää yhä (Kaj Dahl) 1.1.-12.1.1975	1 360	X
Valokuvia (Mauri Korhonen) 16.1.-9.2.1975	5 220	
Henkilökohtaisia näkemyksiä – Personal Views (British Council) 13.2.-2.3.1975	3 220	X
Valokuvia (Reinhard Wolff) 6.3.-16.3.1975	1 920	X
Maisema (Aimo Vuokola) 20.3.-6.4.1975	2 250	
Kaivoksen silhuetti (Vianor Braithwaite) 10.4.-27.4.1975	930	
Aamu, arki ja ilta (Matti Kivekäs) 2.5.-18.5.1975	1 400	X
Uhattuna puutaloalue (Kalervo Valli) 22.5.-8.6.1975	1 170	X
Värivalokuvia (Olavi Porri) 12.6.-29.6.1975	3 010	
Valokuvia matkan varrelta (Mikko Julkunen) 3.7.-10.8.1975	2 590	
Valokuvia Saksan Demokraattisesta tasavallasta 14.8.-7.9.1975	4 140	X
Teatterikuvia - Skenografia (Lars-Henrik Schönberg) 18.9.-5.10.1975	1 350	
Merikotkasaari (Seppo Lammi) 9.10.-26.10.1975	2 910	X
Potretteja (Kari Lakka) 30.10.-16.1.1975	1 810	
Dmitri Baltermas 20.11.-7.12.1975	3 120	X
Saariston kesämökit - uhka ainutlaatuiselle maisemalle (Kaius Hedenström) 11.12.-31.12.1975	3 530	

Vuonna 1976 Studiassa	44 209	kävijää
Saariston kesämökit - uhka ainutlaatuiselle maisemalle (Kaius Hedenström) 1.1.-4.1.1976	1 320	
Jokapäiväisiä lehtikuvia (Kalle Kultala) 8.1.-25.1.1976	4 100	
Valokuvia (Lucien Aigner) 29.1.-15.2.1976	3 857	
Pohjois-Karjalan monet kasvot (Mikko Savolainen) 19.2.-7.3.1976	3 063	
Kuvia Kauhajoelta (Pentti Kakkori) 11.3.-28.3.1976	2 811	X
Isoisä maassa ja puussa (SVMS ja Iisalmen kamera) 1.4.-19.4.1976	2 427	X
Fotografiikkaa (Pentti Pitkälähti) 22.4.-9.5.1976	1 614	
Puu-Vallila (Matti Koivumäki) 13.5.-30.5.1976	2 523	X
Karjalaisaiheinen valokuvanäyttely (Pentti Mutanen) 3.6.-27.6.1976	1 200	
Matkailukuvien 1930-luku (SVMS) 1.7.-8.8.1976	2 484	
47 kansainvälistä valokuvaajaa (Colorock) 12.8.-12.9.1976	4 068	
Aku Ankka, lasten kuvakilpailu (Fotoinfo, HS, SVMS) 17.9.-3.10.1976	3 378	
Valokuvia puusepistä (Kalervo Puskala) 7.10.-24.10.1976	2 664	
Arvi Hanste 28.10.-14.11.1976	2 430	
Uusia sarjoja (Pentti Sammallahti) 18.11.-5.12.1976	4 713	
Fotoserigrafiaa (Ensio Kauppila) 9.12.-31.12.1976	1 557	

Vuonna 1977 Studioissa	41 847 kävijää
Rauhanturvaajat Lähi-idässä (Eino Nieminen) 6.1.-23.1.1977	1 938
Huonekaluntekijät (Alatalo, Oja, Peltola) 27.1.-13.2.1977	1 725
Botnia 5 17.2.-6.3.1977	2 571
UFIN-76 10.3.-27.3.1977	2 226 X
Ilomantsin vanhoja kyläkuvaajia 31.3.-17.4.1977	3 471
Lintumetsät, karjahaat (Leena Saraste) 21.4.-8.5.1977	3 132 X
Ystävyyss-yhteistyö-Svetogorsk (Jaakko Repo) 11.5.-5.6.1977	1 590
Ruska (Jukka Jänis) 9.6.-15.8.1977	3 640
Ansel Adams 24.8.-18.9.1977	7 100
Satumaa (Reijo Porkka) 20.9.-16.10.1977	5 310 X
Unohdetut (Milton Rogovin) 20.10.-13.11.1977	4 422
Maani ja kansani (Iisalmen kamera) 17.11.-11.12.1977	2 880
Valokuvia 1952-1977 (Börje Söderholm) 13.12.-30.12.1977	1 851 X
Vuonna 1978 Studioissa	58 582 kävijää
Valokuvia (Börje Söderholm) 1.1.-10.1.1978	1 308 X
Kaksikymmenluvun tähtiä (James Abbe) 12.1.-5.2.1978	3 435
Lintujen paratiisi (Seppo Keränen, Kari Soveri) 9.2.-5.3.1978	15 100 X
Muuttunut, muuttuva kaupunki (Jarmo Jansson) 9.3.-27.3.1978	2 571
Kesäkuvia (Valokuvauksen opiskelijat) 30.3.-16.4.1978	3 900
Josef Sudek 20.4.-14.5.1978	3 360 X
Lasihelmiä (kuvia museon kokoelmista) 18.5.-2.7.1978	2 400
Perspektiivi perspektiivistä (Harri Sjöström) 5.7.-6.8.1978	2 397
Suomalaiset mestarit vuosisadanvaihteen maisemassa, V. Barsokevitsch ja I. K. Inha (Liisa Vätilä ja Timo Moukola) 10.8.-10.9.1978	6 081
Matkakuvia Siperiasta (Jarmo Hietaranta) 14.9.-8.10.1978	5 100 X
Vieno ja Ierikka (Timo Kelaranta) 12.10.-5.11.1978	5 550 X
Lähikuvia luonnosta (Tallqvist, Yrjänäinen) 9.11.-3.12.1978	4 722 X
Ihmisten Itä-Suomi (Jaakko Julkunen) 6.12.-31.12.1978	2 658 X
Vuonna 1979 Studioissa	46 029 kävijää
Ihmisten Itä-Suomi (Jaakko Julkunen) 1.1.-7.1.1979	1 005 X
Rintamaelämän arkipäivää (Unio Hiitonen) 10.1.-4.2.1979	5 823 X
Minun Keravani (Timo Laaksonen) 6.2.-4.3.1979	3 600
Tonavan kanava ja muita kuvia (Marjatta Zein) 8.3.-1.4.1979	3 180
90-v. pienoisenäyttely (AFK) 2.4.-3.4.1979	300
Henkilökuvia (Antanas Sutkus) 5.4.-1.5.1979	3 237 X
Pieni koulu vain (Jouko Leskelä) 3.5.-27.5.1979	2 538
Neljän tuulen tie (Yrjö Kokko) 31.5.-12.8.1979	4 167
Amerikkalaisia värivalokuvia Some Color Photographs 16.8.-16.9.1979	5 448
Näkemyksiä - Elements 20.9.-14.10.1979	4 797
Matkakuvia keniasta (Jorma Poutanen) 18.10.-11.11.1979	4 956 X
Savupirttien kansaa (Ahti Rytönen) 15.11.-9.12.1979	5 028 X
Talvimaisemia (Timo Haavisto) 13.12.-31.12.1979	1 950

Muita näyttelyitä, jotka Suomen valokuvataiteen museo on tehnyt, joita on kierrättänyt tai joiden järjestämisessä ollut muuten apuna 1969-1979:

Ajan kuvastin (AFK)
 Avajaisnäyttely
 Bunkkeriteatterin näyttelytapahtuma (alkusysäys säätiön hallitukselta, toteutti Taideteollisen oppilaitoksen iltalinja)
 Caj Bremerin näyttely
 Elämä ja maisema Pohjoismaissa (Pohjoismaiden valokuvaajaliitto)
 Finnfoto
 Holidays Around the World
 Jugend (Kristian Runeberg)
 Jugend, pop und Finland (Reijo Porkka)
 Jukka Väisänen näyttely
 Kahdenlaista arkipäivää (Jaakko Julkunen, Kalle Kultala)
 Kaksitoista pikakuvaajaa
 Kilometri keskustasta (Pertti Hietanen)
 Kolttasaamelaiset (Jorma Puranen)
 Korpit (Eero Murtomäki)
 Kuva-Siskojen näyttely
 Lapset kuvasivat (Valokuvausalan tiedotuskeskus ym.)
 Lapsi ja kaupunki (Martti Brandt)
 Lapsi ja valokuvaus (Topi Ikäläinen ja Iisalmen koululaisia)
 Matti A. Pitkäsen ja fotograafikkojen näyttely
 Nadar ja hänen aikansa
 Neljä suomalaista valokuvaajaa
 Nuorisoa, kaupunkia ja maaseutua (Reijo Porkka)
 Pieniä hetkiä Helsingissä (Odert Lackschewits)
 Portfolio (Franco Fontana, museon kokoelmat)
 Ranskalaisen elokuvan 80 vuotta
 Saaristomeri (Max Petrelius)
 Satumaa II (Reijo Porkka)
 Suomalainen arkipäivä (Caj Bremer)
 Suomalainen mies (Suomen Kameraseurojen liitto)
 Suomalainen nainen (Suomen Kameraseurojen liitto)
 Suomalainen valokuva 130 vuotta (kokoelma II)
 Suomalaisia ihmisiä
 Suomi
 Suomi 1947-77 (Suomen Lehtikuvaajien 30-vuotisnäyttely)
 Suomi ja suomalaiset
 Valkean linnun koti (Asko Salmi)
 Valokuvauksen opetusnäyttely (Harri Hietala ja Norman Ojanen)
 Vanhoja kuvia
 Vuoden lehtikuvat 1973
 Vuoden lehtikuvat 1974
 Vuoden lehtikuvat 1975
 Älä unohda meitä (Matti Kivekäs)

Lähteet:

Karjanoja, Keski-Korhonen, Lintunen & Saves
 (toim.) 1979.
 SVM a: Suomen valokuvataiteen museon toimintakertomukset 1969-1979
 Valokuva-lehti 1969-1979
 Suomen valokuvataiteen museon tietokanta Exhibit

Liite 4

Valtion tuen määrät Suomen valokuvataiteen museolle 1969-1979

VUOSI	TUKI mk	TUEN INDEKSIKORJAUS
1969	-	
1970	33 000	222 090
1971	54 000	341 820
1972	81 400	481 074
1973	93 500	493 680
1974	150 000	676 500
1975	166 290	636 891
1976	190 000	634 600
1977	214 000	635 580
1978	237 000	654 120
1979	255 000	655 350

Lähde: Ossi Asikaisen vuonna 2001 Suomen valokuvataiteen museolle valmistuva tutkimus museon taloudellisesta kehityksestä.